

APROBADO DEFINITIVAMENTE
POR O POLO PLENO

17.12.2001

A SECRETARIA

LOS
SECRETARIA

MARIA M. ALVES FERREIRA

**CATÁLOGO DE BENS CULTURAIS E
PATRIMONIO ARQUEOLÓXICO**

APROBADO DEFINITIVAMENTE PELO PLENO
17.12.2001

DE A SECRETARIA

SANTOS
SECRETARIA

MARCELO VIANA

BENS CULTURAIS

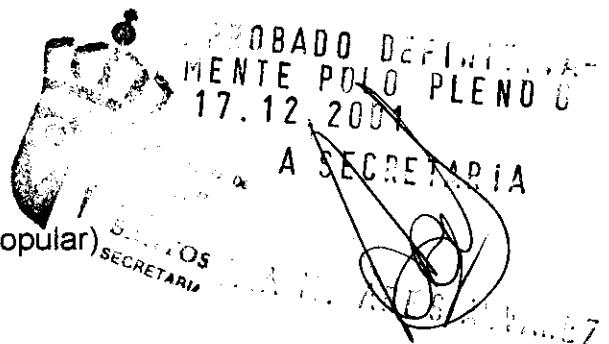
CONCELLO DE VILAR DE SANTOS

CATÁLOGO DE BENS CULTURAIS

CLAVES INTERPRETATIVAS ALFANUMÉRICAS

ARQUITECTURA (A):

- Civil: **C** (agás a arquitectura popular)
- Relixiosa: **R**
- Militar: **M**
- Popular: **P** (Edificación popular e núcleos tradicionais)

ARQUITECTURA ETNOGRÁFICA (E):

- Pombais: **POM**
- Reloxos de Sol: **RS**
- Muíños: **M**
- Hórreos: **H**
- Fontes: **FON**
- Lavadoiros: **L**
- Cruceiro: **C**

- Peto de Áimas: **PA**

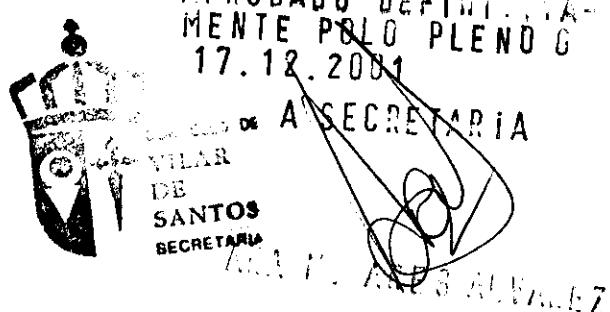
- Fornos: **FOR**

INFRAESTRUCTURAS (I):

- Pontes: **PON**

- Camiño Histórico: **CH**

- Peiraos: **P**

PARROQUIAS:

VILAR DE SANTOS: **V**

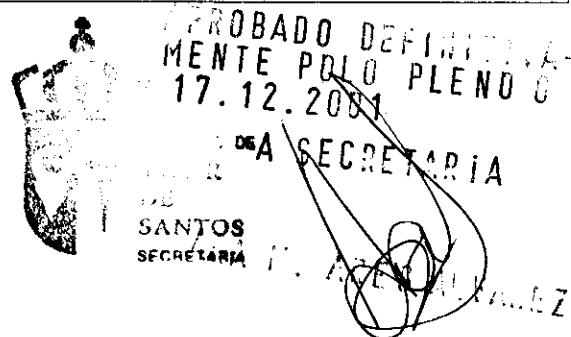
PARADA DE OUTEIRO: **P**

Exemplo

Vilar de Santos-Arquitectura-Relixiosa-1

VAR1

INVENTARIO DE BENS CULTURAIS DO CONCELLO DE VILAR DE SANTOS

1.- ARQUITECTURA RELIXIOSA:

1.1 IGREXAS PARROQUIAIS

- Igrexa de San Xoán de Vilar de Santos:** VAR1; Situada na aldea de Vilar de Santos (Parroquia de Vilar de Santos).
- Igrexa de Santa María de Parada do Outeiro:** PAR1; Situada na aldea de Parada do Outeiro (Parroquia de Parada do Outeiro).

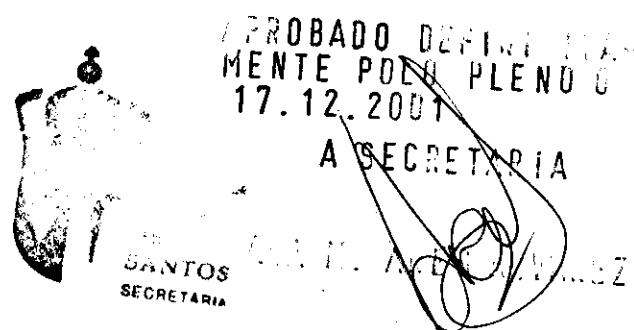
1.2 ERMIDAS E CAPELAS

- Capela de San Xoán de Laioso:** PAR2; Situada na aldea de Laioso (Parroquia de Parada do Outeiro).
- Capela de Santa Marta de Castelaus:** PAR3; Situada na aldea de Castelaus (Parroquia de Parada do Outeiro).

2.- CRUCEIROS

- Cruceiro de Castelaus:** PEC1; Situado no Quinteiro da aldea de Castelaus (Parroquia de Parada do Outeiro).
- Cruceiro de Laioso:** PEC2; Situado nas aforas da aldea de Laioso (Parroquia de Parada do Outeiro).

-**Cruceiro da Capela:** PEC3; Ubicado recentemente en fronte da capela de Laioso (Parroquia de Parada do Outeiro).

3.- ARQUITECTURA CIVIL

3.1 ALDEAS DE INTERESE

-**Aldea de Saa:** VAP1; Aldea derruida de interese etnográfico situada ao pé do Cemiterio Parroquial do núcleo de Vilar de Santos (Parroquia de Vilar de Santos).

3.2 TIPOLOXÍAS ARQUITECTÓNICAS PROTEXIDAS

-**Casa da Beira da Estrada:** AP1

-**Casa Labrega Tipo Bloque:** AP2

-**Casa Labrega de Desenvolvimento Liñal:** AP3

-**Casa Labrega de Desenvolvimento Perpendicular:** AP4

-**Casa Labrega de Desenvolvimento arredor dun Curral:** AP5

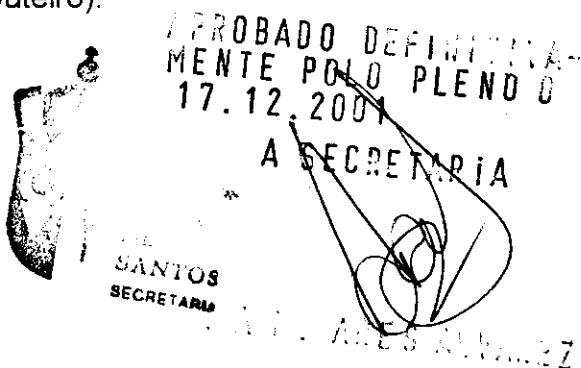
3.3 FONTES E LAVADOIROS

-**Fonte e Lavadoiro de Espiñeiros:** EFON1; Fonte Popular situada na aldea de Castelaus. (Parroquia de Parada do Outeiro).

-**Fonte de Cachalgura:** EFON2; Fonte Popular situada no parque público do mesmo nome, sito no núcleo de Vilar de Santos. (Parroquia de Vilar de Santos).

-**Fonte do Pazo:** EFON3; Fonte Popular situada na aldea de Saa. (Parroquia de Vilar de Santos).

-**Fonte de Laioso:** *EFON4*; Fonte Popular situada na aldea do mesmo nome. (Parroquia de Parada do Outeiro).

3.4 CONSTRUCCIÓN SEÑORIAIS

3.4.1 OS PAZOS

-**Pazo da Señorita:** *PAC1*; Pazo rural situado na aldea de Parada do Outeiro (Parroquia de Parada do Outeiro).

-**Pazo de Parada do Outeiro:** *PAC2*; Pazo rural situado na aldea de Parada do Outeiro (Parroquia de Parada do Outeiro).

3.4.2 AS CASAS RECTORAIS

-**Casa Rectoral de Parada do Outeiro:** *PAC3*; Casa Rectoral situada na aldea de Parada do Outeiro (Parroquia de Parada do Outeiro).

-**Casa Rectoral de Vilar de Santos ou Museo da Limia:** *VAC1*; Casa Rectoral-Museo situada na aldea de Vilar de Santos (Parroquia de Vilar de Santos).

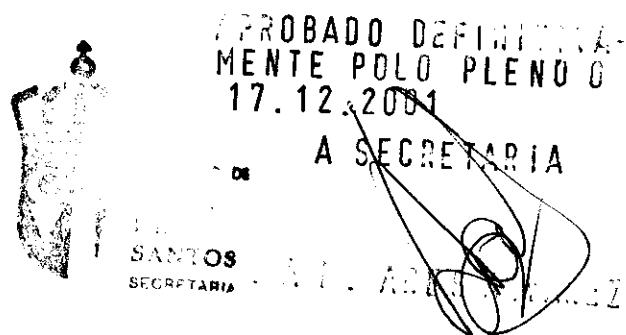
3.5 CONSTRUCCIÓN ADXECTIVAS:

-**HÓRREO:** *EH*; Construcción adxectiva presente en todo o termo municipal.

-**MUIÑO:** Construcción adxectiva presente en todo o termo municipal. *EM1*; **Muiño do Xulio** en Bréixome de Arriba (Parroquia de Parada do Outeiro). *EM2*, **Muiño de Marquina**, en Casas da Ponte, e *EM3*, **Muiño de Celsa**; *EM4*, **Muiño de Antonio**; *EM5*, **Muiño de Roxelia**, todos eles na aldea de Outeiro (Parroquia de Parada do Outeiro). *EM6*, **Muiño de**

Pepe Florinda; EM7, Muiño de Herdeiros; e EM8 Muiño de Antonio,
todos eles sitos na aldea de Toxediño (Parroquia de Parada do Outeiro).
EM9, Muiño de Celso en Bréixome de Abaixo (Parroquia de Parada do
Outeiro).

-**FORNO:** *EFOR1; Forno de Casas da Veiga* (Parroquia de Vilar de Santos). *EFOR2; Forno de Laioso* (Parroquia de Parada do Outeiro). *EFOR3; Forno de Mosqueiro* (Parroquia de Parada do Outeiro). *EFOR4; Forno de Parada e EFOR9; Forno do Outeiro* (ambos na Parroquia de Parada do Outeiro). *EFOR5; Forno de Toxediño* (Parroquia de Parada do Outeiro). *EFOR6; Forno de Castelaus* (Parroquia de Parada do Outeiro). *EFOR7; Forno de Vilar de Santos* (Parroquia de Vilar de Santos). *EFOR8; Forno de Bréixome de Arriba* (Parroquia de Parada do Outeiro).

CATÁLOGO DE BENS CULTURAIS DO CONCELLO DE
VILAR DE SANTOS

PARROQUIA DE PARADA DE OUTEIRO

FICHA TÉCNICA Nº: 3

CLAVE IDENTIFICATIVA: PARZ

DOCUMENTACIÓN ESCRITA			
DENOMINACIÓN: Capela de S. Xoán de Laioso	TIPO DE ELEMENTO: Capela popular		
LOCALIZACIÓN: Aldea de Laioso Coordenadas ¹ :	TITULARIDADE: Freguesía de Laioso		
DESCRICIÓN: Pequena ermida de planta rectangular e cuberta a dúas augas situada no outeiro da aldea de Laioso. De escasa altura, os seus muros aparecen constituidos por perpiaños de tamaños dispares que conforman unha modalidade de aparello que poderíamos definir como <i>opus vittatum</i> . Dotada con humildes sobrepenas nos lados menores da edificación, a fachada principal acolle nun pequeno edículo horadado -unha espadaña pétreas de dous corpos superpostos rematada nunha cruz latina- ao sino templario. Gorecendo a porta principal e única, os proxectistas do templo construíron un pequeno porche aberto e dotado cun tellado a tres augas que procura a súa anclaxe, amais de en senlllos canzorros que sobresaen do muro de fachada, a dous esteos graníticos de sección cadrada dotados de base e capitel.			
ZONA DE ORDENANZA NO PXOM NA QUE SE ATOPA: Equipamentos			
PLANEAMENTO POSTERIOR:			
OBRIGADO:	RECOMENDADO: SI	OPTATIVO:	INNECESARIO:
OBRAS PERMITIDAS:		-CONSERVACIÓN: SI -REESTRUCTURACIÓN: NON	
		-RESTAURACIÓN: SI -ADICIÓN PLANTA: NON	
		-CONSOLIDACIÓN: SI -REHABILITACIÓN: NON	
Observacións:			
MELLORAS NECESARIAS: A) NO PROPIO ELEMENTO: B) NO CONTORNO: Sinalización e acondicionamento.			

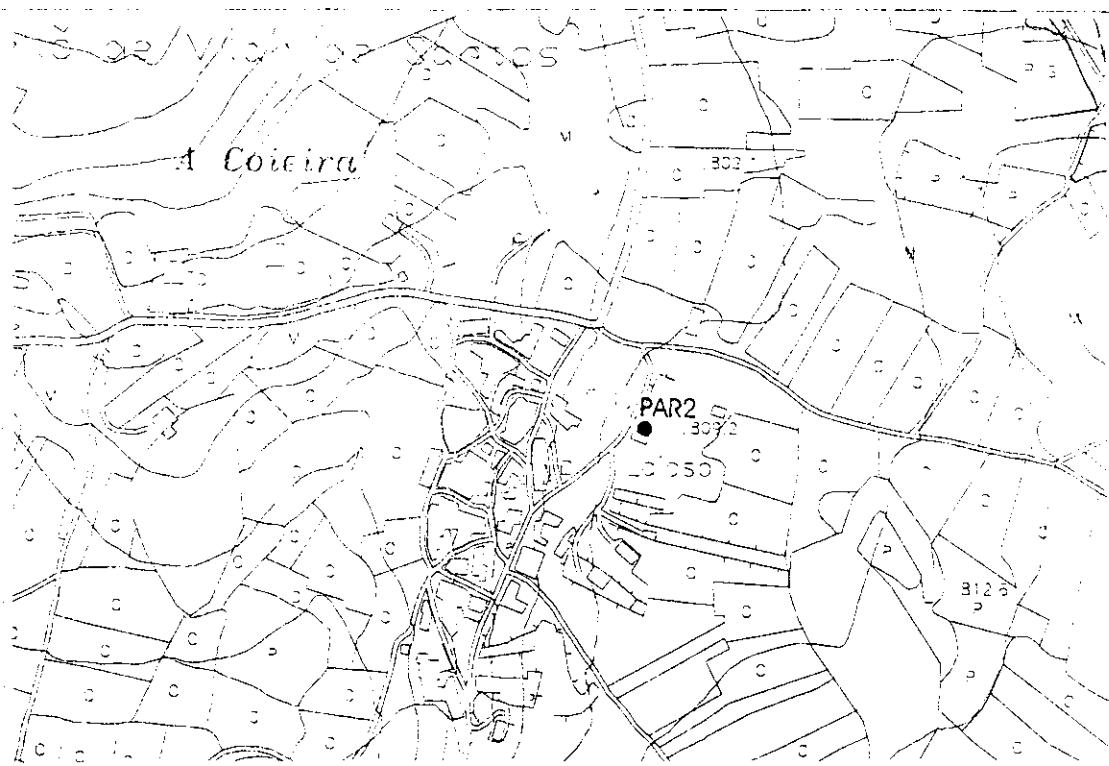
¹ Se procede

NIVEL DE INTERESE ²	1	2	3		NIVEL DE PROTECCIÓN
HISTÓRICO	X				A) INTEGRAL: SI B) ESTRUCTURAL: C) AMBIENTAL:
ARTÍSTICO-ARQUITECTÓNICO		X			
URBANO-AMBIENTAL	X				
ESTADO DE CONSERVACIÓN					
A) BO: SI		B) REGULAR:		C) MALO:	
OBSERVACIONES:					
<p>Na fachada do templo aparecen expostos un sartego antropomorfo infantil e un ara romana, elementos ambos catalogados polo Concello de Vilar de Santos, así como pola Consellería de Cultura da Xunta de Galicia.</p>					

LOCALIZACION DO ELEMENTO

Escala 1:5.000

PROBADO DEFINITIVAMENTE
POLO PLENO
17.12.2001

A SECRETARIA

SANTOS
SECRETARIA

FOTOGRAFIA DO ELEMENTO

CATÁLOGO DE BENS CULTURAIS DO CONCELLO DE
VILAR DE SANTOS *CONSELLO DE
DEFINICIÓN
MENTE POLO PLENO*
PARROQUIA DE VILAR DE SANTOS *17.12.2001*

A SECRETARIA

SANTOS
SECRETARIA

CLAVE IDENTIFICATIVA: VAP1

FICHA TÉCNICA Nº: 11

DOCUMENTACIÓN ESCRITA

DENOMINACIÓN: Aldea de Saa	TIPO DE ELEMENTO: Núcleo de interese
LOCALIZACIÓN: Parroquia de Vilar de Santos Coordenadas ¹ :	TITULARIDADE: Pública e privada
DESCRICIÓN:	
<p>Situado a uns 600 m. do actual núcleo de Vilar de Santos, a aldea de Saa foi abandonada polos seus moradores na década de 1950 con motivo da construición da estrada que une Xinzo da Limia e Celanova.</p> <p>O entorno aparece definido por valados, videiras, cómaros, terras de cultivo, prados, etc... As características do solo e a especial configuración climática confírenlle unha vexetación tamén rica en masas arbóreas, onde era frecuente a formación de touzas, un elemento de grande valor ecolóxico e productivo.</p> <p>A aldea, situada a 500 m. de altitude, é hoxendía unha morea de ruinas que ainda permiten observar e estudiar o sistema tradicional de asentamento na zona suroriental da provincia de Ourense. Este modelo de asentamento caracterízase polo agrupamento de couzadas e ruelas entorno a terras de uso agrícola e forestal de titularidade privada e comunal. Os elementos constitutivos do asentamento tiñan ao cemiterio, a igrexa, os quinteiros e o rueiro como referentes de uso colectivo, destinados ao encontro e convivencia entre os veciños.</p> <p>Segundo a documentación da que dispoñemos a poboación de Saa rondaba a trintena (30) de veciños, que moraban nun total de 10 ou 12 vivendas, inmóveis que permanecen totalmente abandonados dende o ano 1969.</p> <p>Saa é un paradigma perfecto do modelo de asentamento sobre o territorio propio dos vales do interior, baseado na concentración poboacional entorno a núcleos de vivendas exentas ou entre medianeiras que se dispoñen a ambos lados dun rueiro estreito que únicamente dá lugar a espacios amplos e proclives ao encontro nas encrucilladas, nos quinteiros e nos adros parroquiais.</p> <p>Esta aldea abandonada de Vilar de Santos englobábanse dentro do que os xeógrafos Otero Pedrayo, Georg Niemeier ou Fariña Tojo denominaron "pobos integrados só por casas para a xente, que desplazaron ao campo as edificacións de uso agrícola". Efectivamente, o hábitat concentrado que caracteriza aos núcleos de poboación da Limia fai que as distintas construicións habitacionais se presenten unidas entre medianeiras ao longo dunha rede de rúas. Estas aldeas pertencen ao que Niemeier describiu como "aldeas pechadas con vilar claro", por ser posible atopar hortas, patios e currais anexos á vivenda. Este modelo de ocupación territorial foi o característico do suroriente galego dende a Idade Media, o que supón un rasgo histórico e cultural xenuíno do asentamento sobre o territorio propio das comarcas ourensás.</p>	

¹ Se procede

**ZONA DE ORDENANZA NO PXOM
NA QUE SE ATOPA:**

Solo Rústico de Especial Protección Etnográfica, Cultural e Histórica.

PLANEAMENTO POSTERIOR:

OBRIGADO:	RECOMENDADO: SI	OPTATIVO:	INNECESARIO:
-----------	-----------------	-----------	--------------

OBRAS PERMITIDAS:	-CONSERVACIÓN: SI	-REESTRUCTURACIÓN: SI
	-RESTAURACIÓN: SI	-ADICIÓN PLANTA: SI
	-CONSOLIDACIÓN: SI	-REHABILITACIÓN: SI

Observacións:

MELLORAS NECESARIAS:

- A) NO PROPIO ELEMENTO: Rehabilitación integral.
- B) NO CONTORNO: Sinalización e acondicionamento.

NIVEL DE INTERESE ²	1	2	3		NIVEL DE PROTECCIÓN
HISTÓRICO	X				A) INTEGRAL: B) ESTRUCTURAL: C) AMBIENTAL: SI
ARTÍSTICO-ARQUITECTÓNICO		X			
URBANO-AMBIENTAL	X				

ESTADO DE CONSERVACIÓN

A) BO:	B) REGULAR:	C) MALO: SI
--------	-------------	-------------

OBSERVACIÓN:

O Concello de Vilar de Santos ten en marcha un proxecto que procura a rehabilitación integral da aldea de Saa co obxecto de convertila nunha aldea agroecolóxica que poña en valor os seus recursos naturais e culturais cunha perspectiva eminentemente turística.

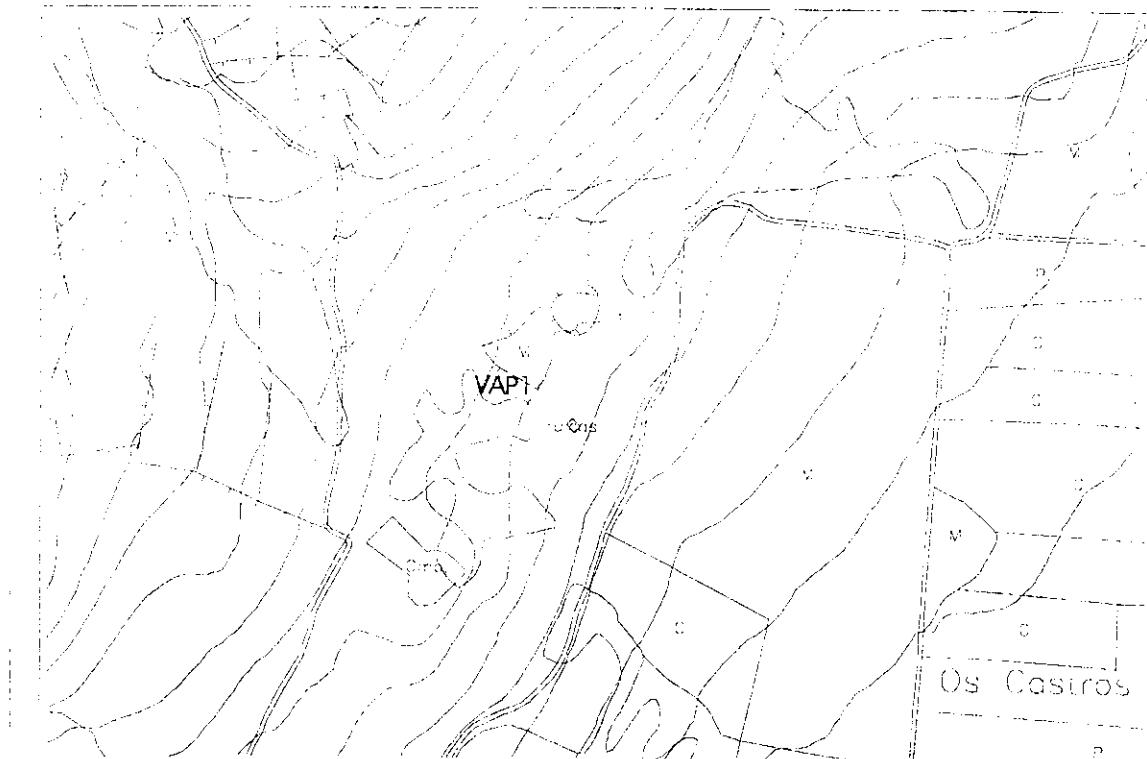
APROBADO DEFINITIVAMENTE POLO PLENO O
17.12.2001

A SECRETARIA

LOCALIZACION DO ELEMENTO

Escala 1:5.000

FOTOGRAFIA DO ELEMENTO

OS
SECRETARIA

CATÁLOGO DE BENS CULTURAIS DO CONCELLO DE
VILAR DE SANTOS
PARROQUIA DE PARADA DE OUTEIRO

PROBADO DEFINITIVAMENTE PELA PLÉNICA
17.12.2001

A SECRETARIA

SECRETARIA

FICHA TÉCNICA Nº: 8

CLAVE IDENTIFICATIVA: RA03

DOCUMENTACIÓN ESCRITA

DENOMINACIÓN:	TIPO DE ELEMENTO:		
Casa Rectoral de Parada de Outeiro	Casa Rectoral		
LOCALIZACIÓN:	TITULARIDADE:		
Parada de Outeiro Coordenadas ¹ :	Freguesía de Parada de Outeiro		
DESCRIPCION:			
<p>Edificio exento de planta rectangular, dúas alturas (B+I) e tellado a catro augas levantado en pedra de granito da modalidade de <i>opus vittatum</i>, ou o que é o mesmo: perpiaño escuadrado de tamaño desigual.</p> <p>O inmoble localízase ao pé do templo parroquial dedicado á advocación de Sta María, e sirve de residencia do párroco amais de Salón Parroquial de uso comunitario.</p> <p>A súa orientación leste-oeste fai que a súa fachada principal mire ao río Val da Limia, ao igual que o templo anexo. É por isto que esta fachada é a que foi dotada dunha balcónada corrida que ocupa a totalidade do seu largo. A este corredor exterior accédese a través de dúas portas que conectan coas estancias interiores.</p> <p>No que respecta á fachada que mira ao leste, a única que dialoga cun espacio público inmediato, o proxectista dispuxo unha secuencia de dous pares de xanelas de tres batentes isódomas e equidistantes no andar superior, ocos que atopan a súa correspondencia no piso terreo (destinado a corte do gando denantes da rehabilitación), onde se horadan outros tantos xanelos de escasas dimensións.</p>			
ZONA DE ORDENANZA NO PXOM NA QUE SE ATOPA:			
Equipamentos			
PLANEAMENTO POSTERIOR:			
OBRIGADO:	RECOMENDADO: SI	OPTATIVO:	INNECESARIO:
OBRAS PERMITIDAS:		-CONSERVACIÓN: SI	-REESTRUCTURACIÓN: NON
		-RESTAURACIÓN: SI	-ADICIÓN PLANTA: NON
		-CONSOLIDACIÓN: SI	-REHABILITACIÓN: NON
Observacións:			

¹ Se procede

MELLORAS NECESARIAS:

A) NO PROPIO ELEMENTO:

B) NO CONTORNO: Sinalización e acondicionamento. Aconséllase o soterramento do cableado aéreo neste núcleo, así como a instalación dun alumado público nobre, respectuoso coa identidade do conxunto (rectoral e templo parroquial).

NIVEL DE INTERESE ²	1	2	3		NIVEL DE PROTECCIÓN
HISTÓRICO	X				A) INTEGRAL: SI B) ESTRUCTURAL: C) AMBIENTAL:
ARTÍSTICO-ARQUITECTÓNICO		X			
URBANO-AMBIENTAL	X				

ESTADO DE CONSERVACIÓN

A) BO: SI

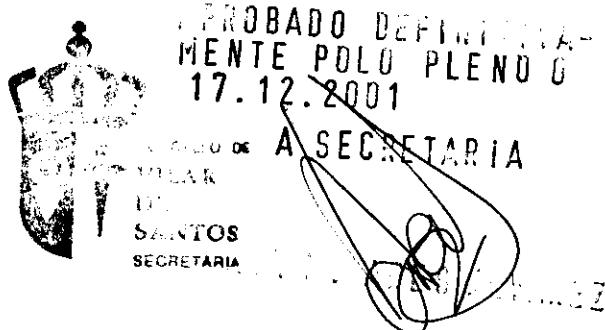
B) REGULAR:

C) MALO:

OBSERVACIONES:

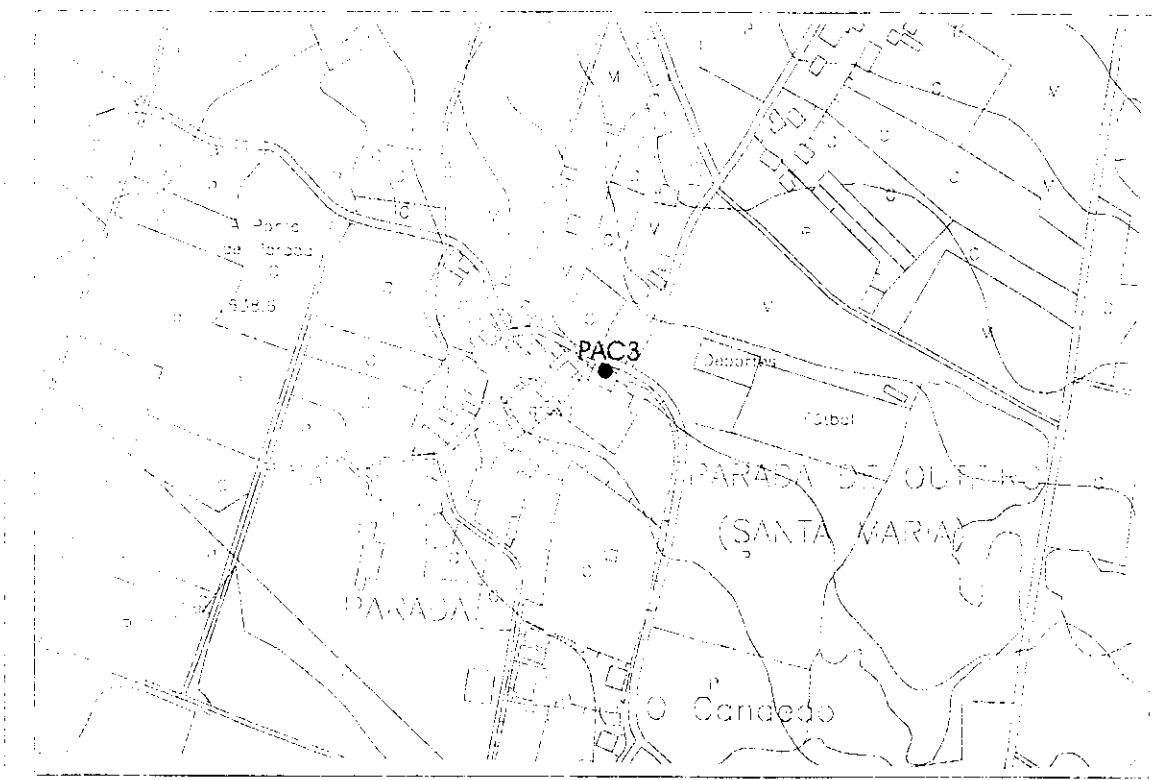
A Rectoral foi rehabilitada recentemente, polo que o seu estado de uso e conservación é óptimo.

A Rectoral e o templo eríxense sobre o xacemento arqueolóxico de Parada do Outeiro, catalogado coa clave GA32090001.

LOCALIZACION DO ELEMENTO

Escala 1:5.000

APROBADO DEFINITIVAMENTE POLO PLENUO
17.12.2001
A SECRETARIA

FOTOGRAFIA DO ELEMENTO

CANTOS
SECRETARIA

CATÁLOGO DE BENS CULTURAIS DO CONCELLO DE VILAR DE SANTOS

MUNICIPIO DE VILAR DE SANTOS
DATA: 17.12.2001
PARROQUIA DE PARADA DE OUTEIRO
A SECRETARIA

CLAVE IDENTIFICATIVA: PEC03-12

FICHA TÉCNICA Nº: 12

DOCUMENTACIÓN ESCRITA			
DENOMINACIÓN: Cruceiro da Capela	TIPO DE ELEMENTO: Cruceiro de varal		
LOCALIZACIÓN: Aldea de Laioso Coordenadas ¹ :	TITULARIDADE: Pública		
DESCRIPCIÓN: <p>O Cruceiro da Capela é unha obra de pequenas proporcións recentemente instalado a carón da capela de Laioso. Asentado sobre unha dobre grada de granito constituída por perpiaños perfectamente labrados e esquadradados, o varal arrinca dun desafortunado octógonos de nova factura que envolve parcialmente un antigo fuste granítico de forma cilíndrica. Este remata nun humilde capitel ornamentado cun toro e volutas angulares acompañadas de pequenos trazos lineais en forma vertical e horizontal.</p> <p>O capitel aparece coroado por unha cruz figurada a ambos lados de nova factura que volve desentoar abertamente co corpo central do cruceiro tanto en estilo como no cromatismo da cantería (o vello granito ten unha cor amarelenta que o diferencia netamente do ton grisáceo da pedra empregada na base e na cruz).</p> <p>Un Cristo e unha Virxe situados no anverso e no reverso dunha cruz latina aparecen labrados toscamente baixo as premisas estéticas que impón a limitación formativa do santeiro que os executou (bonequismo, desproporcións anatómicas evidentes, hieratismo, labra sumaria dos rasgos corporais...) rematan un conxunto de valor estético e histórico moi dispar.</p>			
ZONA DE ORDENANZA NO PXOM NA QUE SE ATOPA: <p>Solo de Núcleo Rural Non Consolidado</p>			
PLANEAMENTO POSTERIOR:			
OBRIGADO:	RECOMENDADO: SI	OPTATIVO:	INNECESARIO:
OBRAS PERMITIDAS:		-CONSERVACIÓN: SI -REESTRUCTURACIÓN: SI -RESTAURACIÓN: SI -ADICIÓN PLANTA:- -CONSOLIDACIÓN: SI -REHABILITACIÓN: NON	
Observacións:			

¹ Se procede

MELLORAS NECESARIAS:

- A) NO PROPIO ELEMENTO: Labores periódicos de limpeza dos líquens e prevención das enfermidades da pedra.
- B) NO CONTORNO: Sinalización e acondicionamento.

NIVEL DE INTERESE ²	1	2	3		NIVEL DE PROTECCIÓN
HISTÓRICO	X				A) INTEGRAL: B) ESTRUCTURAL: C) AMBIENTAL: SI
ARTÍSTICO-ARQUITECTÓNICO		X			
URBANO-AMBIENTAL	X				

ESTADO DE CONSERVACION:

- A) BO: SI   B) REGULAR: C) MALO:

OBSERVACIONES:

O cruceiro foi recentemente instalado neste lugar polos veciños da aldea.

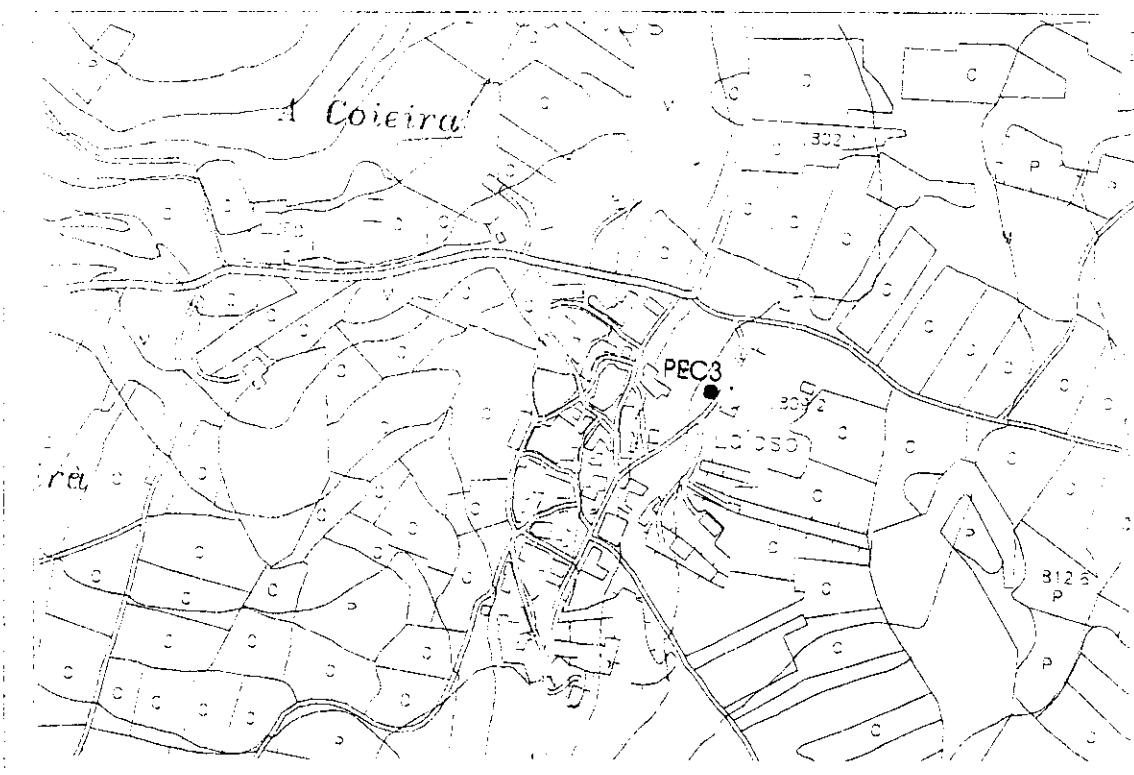
PROBADO DEFINITIVAMENTE POLO PLENO O
17.12.2001

A SECRETARIA

ESTADOS
SECRETARIA

LOCALIZACION DO ELEMENTO

Escala 1:5.000

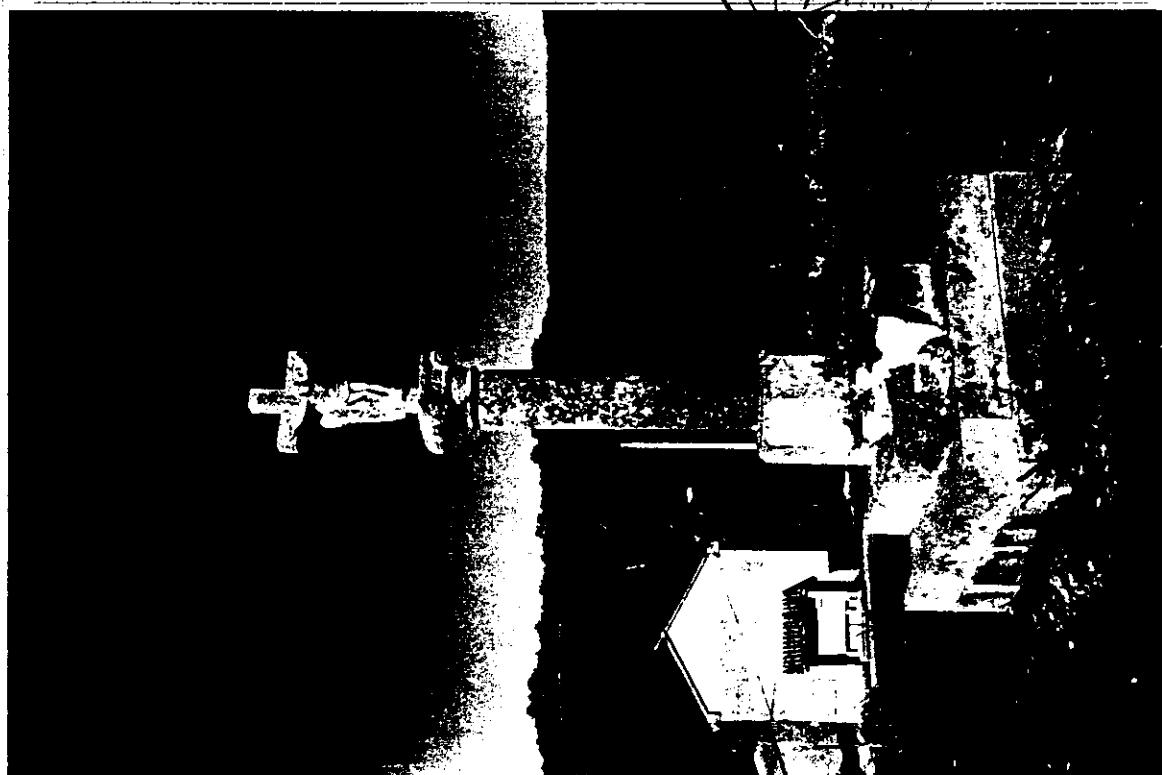

PROBADO DEFINITIVAMENTE POLO PLENO
17.12.2001

A SECRETARIA

FOTOGRAFIA DO ELEMENTO

SANTOS
SECRETARIA

CATÁLOGO DE BENS CULTURAIS DO CONCELLO DE VILAR DE SANTOS
17.12.2006
PARROQUIA DE PARADA DO OUTEIRO
A SECRETARIA

FICHA TÉCNICA Nº: 7

CLAVE IDENTIFICATIVA: APECV-00000000000000000000000000000000

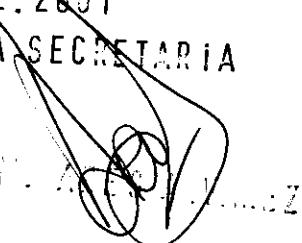
DOCUMENTACIÓN ESCRITA

DENOMINACIÓN: Cruceiro de Castelaus	TIPO DE ELEMENTO: Cruceiro de varal			
LOCALIZACIÓN: Aldea de Castelaus Coordenadas ¹ :	TITULARIDADE: Pública			
DESCRIPCIÓN:				
<p>Ubicado no quintoiro da aldea, como é norma, nunha encrucillada de camiños, o Cruceiro de Castelaus é o mellor exemplar de cantos atopamos en todo o termo municipal de Vilar de Santos. Levantado sobre unha doble grada de planta cuadrangular, o varal parte dunha base rectangular de orientación vertical para sustentar unha cruz latina de arestas achafranadas sen figuración no seu cumial. O elemento decorativo máis logrado do conxunto é o constituido polo capitel que media entre a cruz e o fuste. Decorado con volutas angulares, amais dos toros e escocias propios deste tipo de elementos, o cruceiro aporta unha autenticidade e carácter incuestionable a esta fermosa aldea limiá.</p>				
ZONA DE ORDENANZA NO PXOM NA QUE SE ATOPA:				
Solo de núcleo rural consolidado				
PLANEAMENTO POSTERIOR:				
OBRIGADO:	RECOMENDADO:	OPTATIVO: SI	INNECESARIO:	
OBRAS PERMITIDAS:		-CONSERVACIÓN: SI		-REESTRUCTURACIÓN: NON
		-RESTAURACIÓN: SI		-ADICIÓN PLANTA: -
		-CONSOLIDACIÓN: SI		-REHABILITACIÓN: NON
Observacións:				
MELLORAS NECESARIAS:				
<p>A) NO PROPIO ELEMENTO: Labores periódicos de limpeza dos líquens e prevención das enfermidades da pedra.</p> <p>B) NO CONTORNO: Sinalización e acondicionamento. Aconséllase o soterramento do cableado aéreo en toda a aldea, así como a instalación dun alumeadoo público nobre, respectuoso coa identidade do núcleo e do cruceiro.</p>				

¹ Se procede

NIVEL DE INTERESE ²	1	2	3	NIVEL DE PROTECCIÓN
HISTÓRICO	X			A) INTEGRAL: SI B) ESTRUCTURAL: C) AMBIENTAL:
ARTÍSTICO-ARQUITECTÓNICO		X		
URBANO-AMBIENTAL	X			
ESTADO DE CONSERVACION				
A) BO: SI		B) REGULAR:		C) MALO:
OBSERVACIONES:				

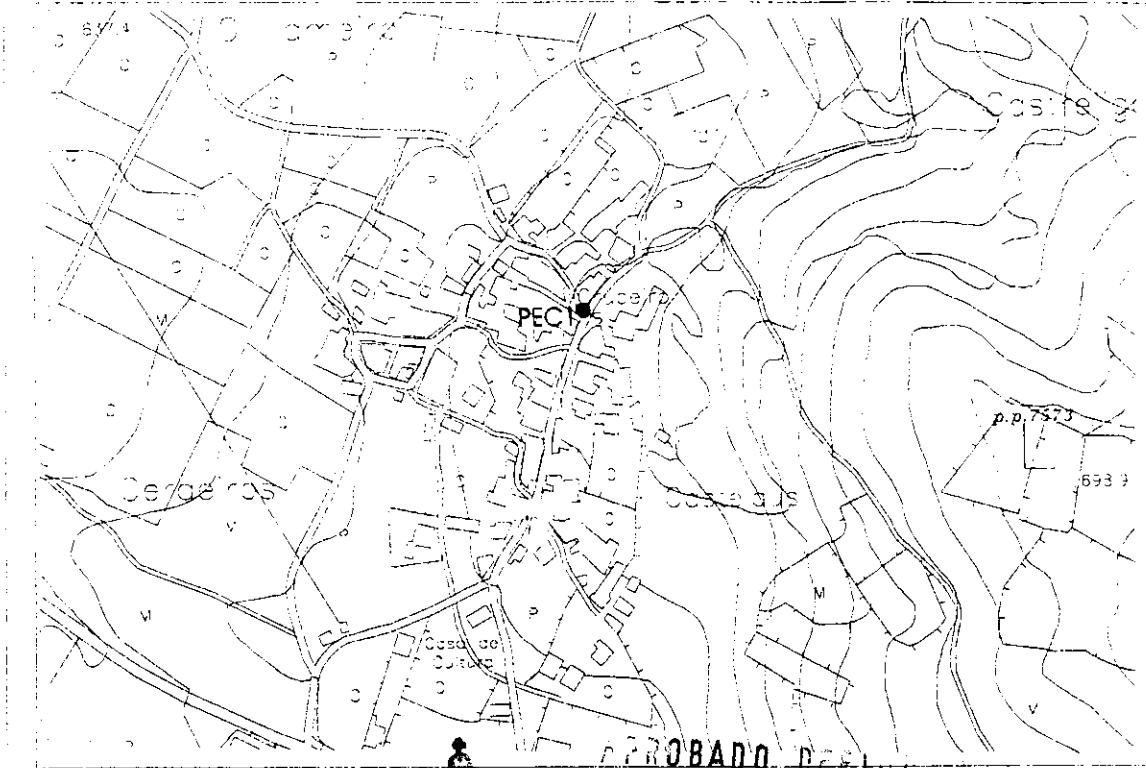
APROBADO DEFINITIVAMENTE POLO PLENO 0
 17.12.2001
 A SECRETARIA
 FOS
 SECRETARIA

² 1 Muy Alto; 2 Alto; 3 Medio

LOCALIZACION DO ELEMENTO

Escala 1:5.000

A SECRETARIA

FOTOGRAFIA DO ELEMENTO

CATÁLOGO DE BENS CULTURAIS DO CONCELLO DE PLENO
VILAR DE SANTOS
PARROQUIA DE PARADA DE OUTEIRO

PROBADO DEFINITIVAMENTE
 17.12.2001

A SECRETARIA

OS
SECRETARIAS

FICHA TÉCNICA Nº: 6

CLAVE IDENTIFICATIVA: REC2

DOCUMENTACIÓN ESCRITA

DENOMINACIÓN: Cruceiro de Laioso	TIPO DE ELEMENTO: Cruceiro de varal
--	---

LOCALIZACIÓN: Aldea de Laioso Coordenadas ¹ :	TITULARIDADE: Pública
---	---------------------------------

DESCRIPCIÓN:

Situado ao pé dun camiño de terra situado a uns 200 m da aldea de Laioso, e a uns 500 m. da mámoa de Monte de Cervos, o cruceiro de Laioso é unha peza etnográfica de escaso valor artístico, mais de moita relevancia identitaria e cultural. Carente de calquera caste de figuración que fermosee a súa sección más elevada, o cruceiro parte dunha base cúbica para ascender ao longo duns dous (2) metros de altura sen interrupción ornamental de ningún tipo. Labrado nunha única peza granítica, o cruceiro define unha cruz latina soportada por un fuste circular que reduce progresivamente o seu perímetro conforme gana en altura.

**ZONA DE ORDENANZA NO PXOM
NA QUE SE ATOPA:**

Solo Rústico Protexido de Mato

PLANEAMENTO POSTERIOR:

OBRIGADO:	RECOMENDADO: SI	OPTATIVO:	INNECESARIO:
-----------	-----------------	-----------	--------------

OBRAS PERMITIDAS:	-CONSERVACIÓN: SI	-REESTRUCTURACIÓN: NON
	-RESTAURACIÓN: SI	-ADICIÓN PLANTA: -
	-CONSOLIDACIÓN: SI	-REHABILITACIÓN: NON

Observacións:

MELLORAS NECESARIAS:

- A) NO PROPIO ELEMENTO: Labores periódicos de limpeza dos líquens e prevención das enfermidades da pedra.
- B) NO CONTORNO: Sinalización e acondicionamento.

¹ Se procede

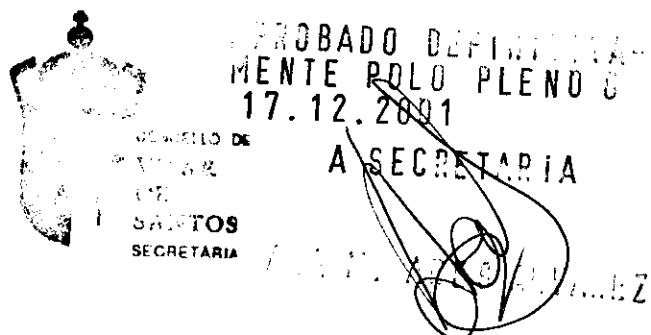
NIVEL DE INTERESE ²	1	2	3		NIVEL DE PROTECCIÓN
HISTÓRICO	X				A) INTEGRAL: SI
ARTÍSTICO-ARQUITECTÓNICO			X		B) ESTRUCTURAL:
URBANO-AMBIENTAL	X				C) AMBIENTAL:

ESTADO DE CONSERVACIÓN

A) BO: B) REGULAR: SI   C) MALO:

OBSERVACIONES:

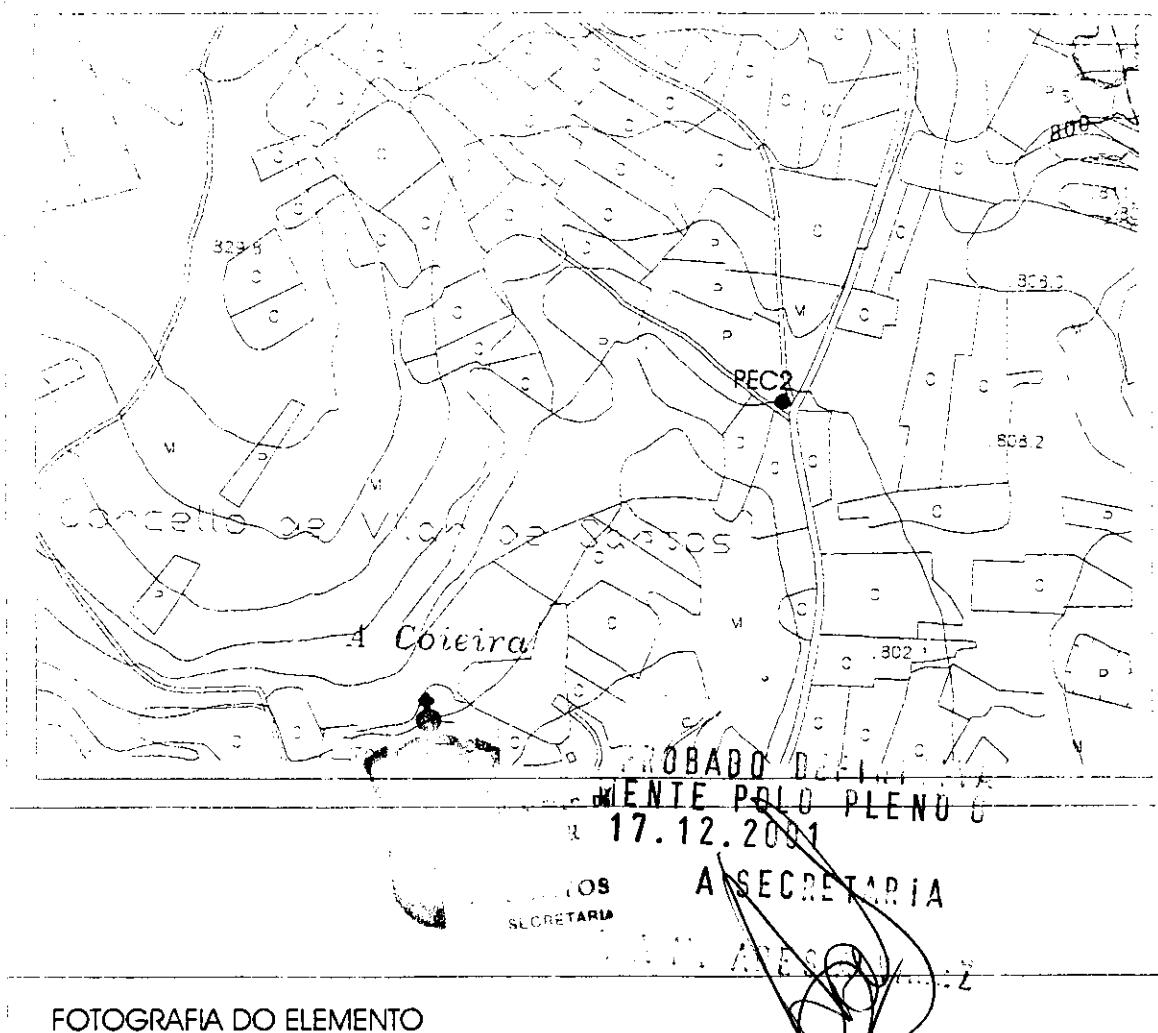
O cruceiro atópase situado na encrucillada que permite o acceso –a través dunha pista forestal– á mámoa do Monte de Cervos.

² 1 Mui Alto; 2 Alto; 3 Medio

LOCALIZACION DO ELEMENTO

Escala 1:5.000

FOTOGRAFIA DO ELEMENTO

CATÁLOGO DE BENS CULTURAIS DO CONCELLO DE VILA
DE SANTOS

PARROQUIA DE VILAR DE SANTOS

SECRETARIA

A SECRETARIA

17.12.2001

FICHA TÉCNICA Nº: 2

CLAVE IDENTIFICATIVA: PAR

DOCUMENTACIÓN ESCRITA

DENOMINACIÓN:	TIPO DE ELEMENTO:
Igrexa de S. Xoán de Vilar de Santos	Igrexa parroquial

LOCALIZACIÓN:	TITULARIDADE:
Parque de Cachalgura (Parroquia de Vilar de Santos) Coordenadas	Freguesía de Vilar de Santos

DESCRIPCIÓN:
Igrexa parroquial de planta rectangular, tellado a dúas augas e estilos románico e neorenacentista construída con perpiaño granítico de boa calidade na modalidade de <i>opus vittatum</i> , é dicir, pedras regulares de tamaño disimil. Ubicado nun sobranceiro outo do Parque de Cachalgura, o templo posúe ainda boa parte dos elementos arquitectónicos que, de maneira inequívoca, o distinguen como igrexa de matriz románica: porta de acceso abucinada por medio de arquivoltas molduradas en forma de arco apuntado, canzorros figurados, ábsida semicircular con saeteiras enmarcadas en arquiños de medio punto, etc... Cada unha das arquivoltas da portada atopa sustento en cadansúa columniña adosada -xa for de fuste liso ou figurado-, pezas dotadas de basas articuladas por toros e escocias de orde crecente conforme ganan en altura. Pela súa parte os capiteis presentan variada figuración animalística e humana (cabezas, caras, extremidades...) acorde coa simboloxía do momento (tardo-románico; S. XIII-XIV). A arquivolta máis exterior, amais de funcionar a xeito de tornachuvias da portada, presenta a singularidade dunha serie de dentes de serra interiores de tamaño irregular. A fachada complétase cun óculo circular, un escudo señorrial e unha espadaña, elementos todos eles propios dos séculos XVI-XVII que foron engadidos ao templo con motivo da renovación estética contrareformista experimentada en pleno barroco. Os laterais do templo aínda conservan os canzorros figurados propios deste estilo artístico, elementos que, maiormente, definen "vicios condenables" polas normas morais do momento: gula, envexa, carne...
ZONA DE ORDENANZA NO PXOM NA QUE SE ATOPA:

Equipamentos
PLANEAMENTO POSTERIOR:

OBRIGADO:	RECOMENDADO: SI	OPTATIVO:	INNECESARIO:
-----------	-----------------	-----------	--------------

Se procede

OBRAS PERMITIDAS:	-CONSERVACIÓN: SI	-REESTRUCTURACIÓN: NON
	-RESTAURACIÓN: SI	-ADICIÓN PLANTA: NON
	-CONSOLIDACIÓN: SI	-REHABILITACIÓN: NON

Observación:

MELLORAS NECESARIAS:

- A) NO PROPIO ELEMENTO: Retirada dos altofalantes adosados á espadaña. Soterramento do cableado aéreo que subministra enerxía eléctrica ao templo.
- B) NO CONTORNO: Sinalización e acondicionamento. Iluminación nocturna do ben.

NIVEL DE INTERESE ²	1	2	3	NIVEL DE PROTECCIÓN
HISTÓRICO	X			A) INTEGRAL: SI B) ESTRUCTURAL: C) AMBIENTAL:
ARTÍSTICO-ARQUITECTÓNICO	X			
URBANO-AMBIENTAL	X			

ESTADO DE CONSERVACIÓN

A) BO: SI

B) REGULAR:

C) MALO:

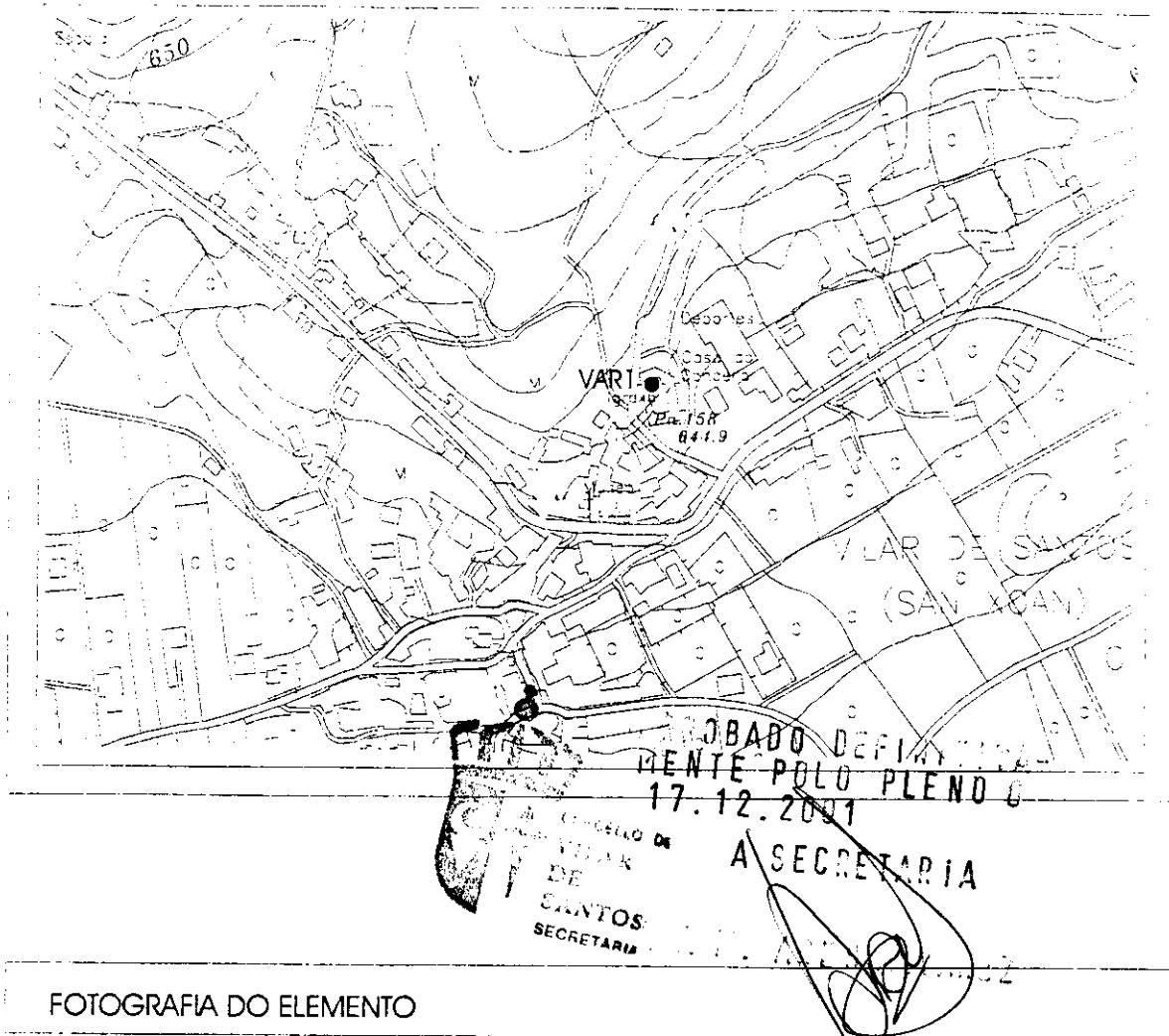
OBSERVACIONES:

É de xustiza sinalar a extraordinaria traza da porta sur do templo, un oco netamente románico que supón, xunto coa porta da fachada, o principal atractivo artístico deste magnífico templo. Este templo foi trasladado a súa actual ubicación tivo lugar na década de 1950 con motivo do abandono da cercana aldea de Saa, debido á construcción da estrada que une Xinzo con Celanova. A parcela que ocupou outrora o templo está adicada hoxendía a cementerio parroquial.

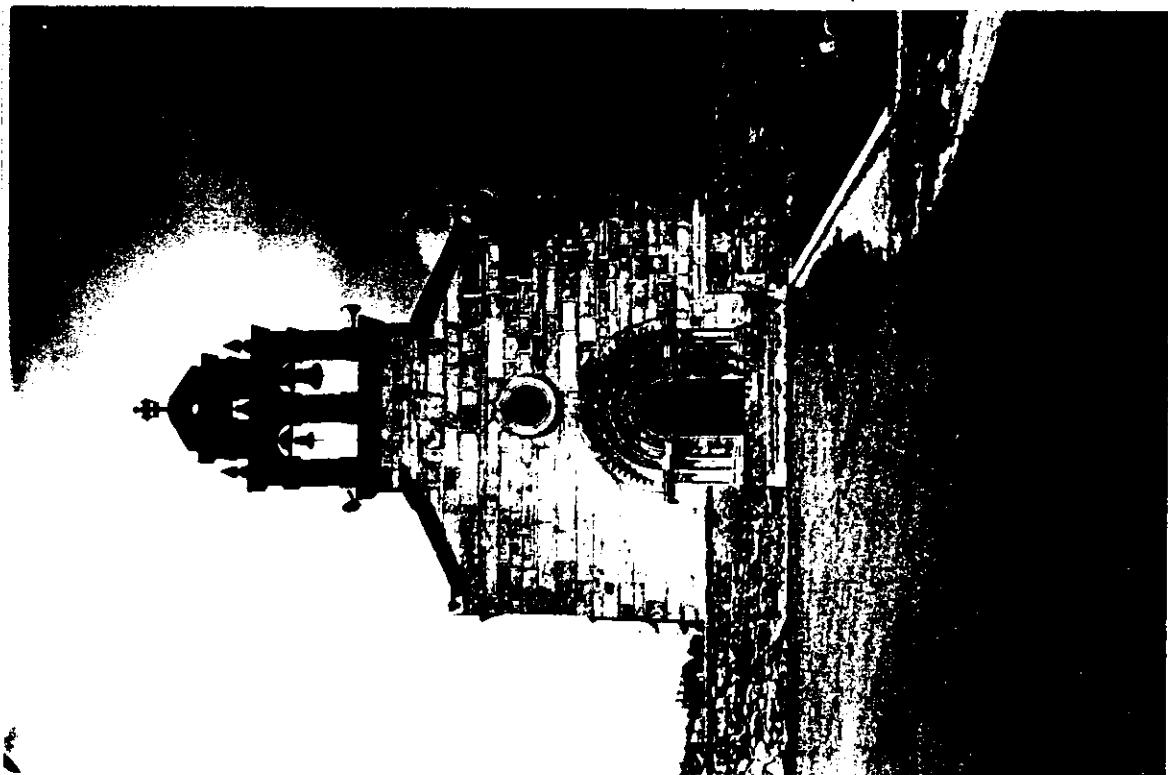

LOCALIZACION DO ELEMENTO

Escala 1:5.000

FOTOGRAFIA DO ELEMENTO

**CATÁLOGO DE BENS CULTURAIS DO CONCELLO DE
VILAR DE SANTOS**

PARROQUIA DE PARADA DO OUTEIRO

SECRETARIA
SANTOS
SECRETARIA

PROBADO DE DEFINITIVA
17.12.2011
PLENO

FICHA TÉCNICA Nº: 9

CLAVE IDENTIFICATIVA: PAR1...12

DOCUMENTACIÓN ESCRITA

DENOMINACIÓN: Igrexa de Sta María de Parada do Outeiro	TIPO DE ELEMENTO: Igrexa parroquial						
LOCALIZACIÓN: Parada do Outeiro Coordenadas ¹ :	TITULARIDADE: Freguesía de Parada do Outeiro						
<p>DESCRIPCION:</p> <p>Igrexa parroquial de planta rectangular e unha única nave que sufriu unha sobresaliente e desgraciada reforma estilística e estructural a mediados do século XX. Nesta altura os promotores destas obras decidiron reedificar o templo para prescindir definitivamente da estética e da tipoloxía do anterior templo románico, do que apenas conservamos dúas portadas figuradas e abucinadas (a principal e outra secundaria situada no muro sur) con arquivoltas e columniñas adosadas conforme á estética templaria dos séculos X ao XIV.</p> <p>O resultado de tan lamentable reforma ofrécenos hoxe un templo de filiación estilística indeterminada, un pastiche que só denota autenticidade alí onde se conservan elementos románicos: portas, arcos torais, canzorros do ciborio, etc...</p> <p>O proxectista que ideou a reconstrucción, de citarmos as dúas aportacións más destables, decantouse por ubicar unha torre de campás de planta cuadrangular no lateral derecho da fachada, así como un ciborio pentagonal sobre o cruceiro do templo para fornecer de luz natural ao presbiterio. A localización dun óculo circular sobre a portada de acceso principal, xunto coa disposición de contrafortes laterais e vanos de pequeno tamaño na sección más elevada dos muros de peche laterais –unha solución que mantén a escasa iluminación exterior do desaparecido edificio románico- son algunas das achegas más salientes desta desafortunada intervención.</p>							
<p>ZONA DE ORDENANZA NO PXOM NA QUE SE ATOPA:</p> <p>Equipamentos</p>							
<p>PLANEAMENTO POSTERIOR:</p> <p>OBRIGADO: RECOMENDADO: SI OPTATIVO: INNECESARIO:</p>							
<p>OBRAS PERMITIDAS:</p> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 33%;">-CONSERVACIÓN: SI</td> <td style="width: 33%;">-REESTRUCTURACIÓN: NON</td> </tr> <tr> <td>-RESTAURACIÓN: SI</td> <td>-ADICIÓN PLANTA: NON</td> </tr> <tr> <td>-CONSOLIDACIÓN: SI</td> <td>-REHABILITACIÓN: NON</td> </tr> </table>		-CONSERVACIÓN: SI	-REESTRUCTURACIÓN: NON	-RESTAURACIÓN: SI	-ADICIÓN PLANTA: NON	-CONSOLIDACIÓN: SI	-REHABILITACIÓN: NON
-CONSERVACIÓN: SI	-REESTRUCTURACIÓN: NON						
-RESTAURACIÓN: SI	-ADICIÓN PLANTA: NON						
-CONSOLIDACIÓN: SI	-REHABILITACIÓN: NON						
<p>Observacións:</p>							

¹ Se procede

MELLORAS NECESARIAS:

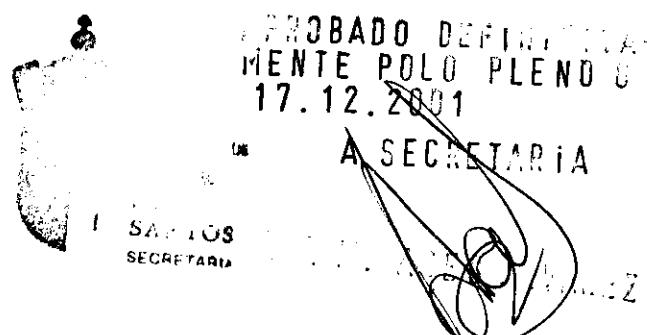
A) NO PROPIO ELEMENTO:

B) NO CONTORNO: Sinalización e acondicionamento. Aconséllase o soterramento do cableado aéreo neste núcleo, así como a instalación dun alumado público nobre, respectuoso coa identidade do conxunto (rectoral e templo parroquial).

NIVEL DE INTERESE ²	1	2	3		NIVEL DE PROTECCIÓN	
HISTÓRICO	X				A) INTEGRAL: SI	
ARTÍSTICO-ARQUITECTÓNICO		X			B) ESTRUCTURAL:	
URBANO-AMBIENTAL	X				C) AMBIENTAL:	
ESTADO DE CONSERVACIÓN						
A) BO: SI	B) REGULAR:		C) MALO:			

OBSERVACIONES:

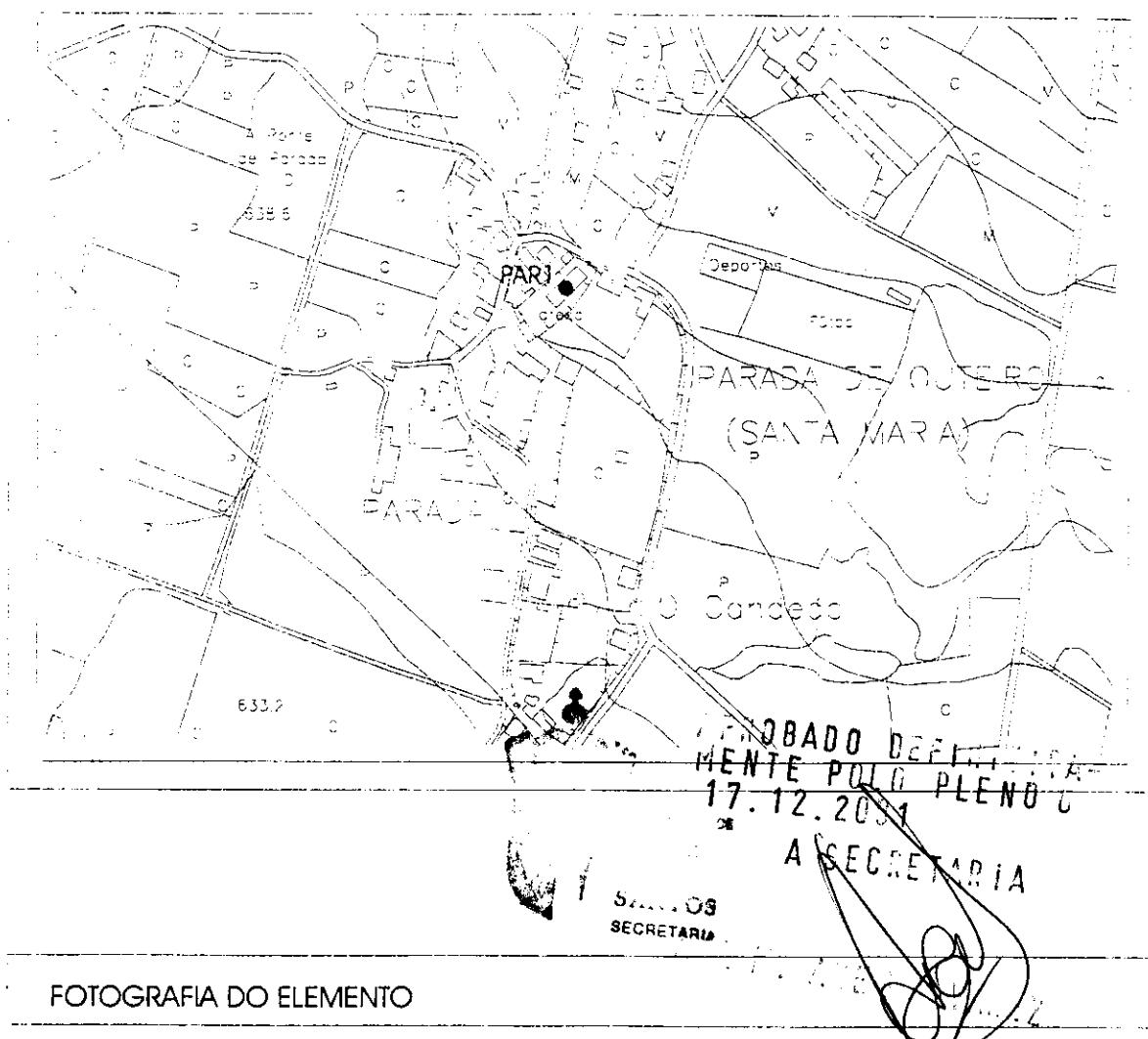
O templo e a rectoral eríxense sobre o xacemento arqueolóxico de Parada do Outeiro, catalogado coa clave GA32090001. Este xacemento romano foi descuberto de xeito ocasional con motivo da realización das funestas obras de "modernización" do anterior templo románico.

² 1 Mui Alto; 2 Alto; 3 Medio

LOCALIZACION DO ELEMENTO

Escala 1:5.000

FOTOGRAFIA DO ELEMENTO

PROBADO DEFINITIVAMENTE PEL PLENO

CATÁLOGO DE BENS CULTURAIS DO CONCELLO DE VILAR DE SANTOS

PARROQUIA DE VILAR DE SANTOS
SECRETARIA

FICHA TÉCNICA Nº: 10

CLAVE IDENTIFICATIVA: VAC1

DOCUMENTACIÓN ESCRITA	
DENOMINACIÓN: Museo da Limia ou Antiga Casa Rectoral de Vilar de Santos	TIPO DE ELEMENTO: Edificio exento
LOCALIZACIÓN: Aldea de Vilar de Santos Coordenadas ¹ :	TITULARIDADE: Pública
DESCRICIÓN: Inmoble exento de planta rectangular e cuberta a catro augas definida por tella curva do país de tipoloxía tradicional. Localizada moi preto da igrexa parroquial, a antiga Casa Rectoral de Vilar de Santos é o edificio civil de maior volume presente en todo o termo municipal. De traza popular, consta de dúas alturas (B+I) das que, como era habitual, a terrea estaba adicada ao resguardo do gando, e a superior a vivenda. Despois da rehabilitación á que foi sometida na última década, ambas as dúas alturas pasaron a acoller obxectos de todo tipo (bens de carácter etnográfico, arqueolóxico...) ilustrativos do precioso patrimonio cultural da comarca da Limia. A vella rectoral foi levantada con perpicio de aceptable calidade da modalidade tipolóxica do <i>opus vittatum</i> , ou aparello regular concertado de tamaño variable. A fachada principal presenta unha distribución de ocos regular e simétrica, situando catro xanelas de tres batentes no andar superior. No andar terreo repítese a mesma idea, mais convertendo as xanelas en respiradeiros das cortes do gando. No centro da fachada ubícase a entrada principal, á que se accede a través dunha escala de un único tiro e cinco chanzos. Cómpre destacar o exquisito coidado que tivo o equipo técnico responsable da rehabilitación no momento de conservar todos os elementos constitutíntes do edificio, alén do estritamente substantivo. Referímonos á feliz conserización da arquitectura adxectiva, dos alpendres e pallais que se atopan na contrafachada do inmoble, e que foron coidadosamente rehabilitados canda a antiga rectoral para acoller apeiros de labranza de madeira doados polos veciños da comarca.	
ZONA DE ORDENANZA NO PXOM NA QUE SE ATOPA: Equipamentos	
PLANEAMENTO POSTERIOR: OBRIGADO: RECOMENDADO: SI OPTATIVO: INNECESARIO:	

¹ Se procede

OBRAS PERMITIDAS:	-CONSERVACIÓN: SI	-REESTRUCTURACIÓN: NON
	-RESTAURACIÓN: SI	-ADICIÓN PLANTA: NON
	-CONSOLIDACIÓN: SI	-REHABILITACIÓN: NON

Observación:

MELLORAS NECESARIAS:

- A) NO PROPIO ELEMENTO:
- B) NO CONTORNO: Sinalización.

NIVEL DE INTERESE ²	1	2	3		NIVEL DE PROTECCIÓN
HISTÓRICO	X				A) INTEGRAL: SI B) ESTRUCTURAL: C) AMBIENTAL:
ARTÍSTICO-ARQUITECTÓNICO		X			
URBANO-AMBIENTAL	X				

ESTADO DE CONSERVACIÓN

- A) BO: SI
- B) REGULAR:
- C) MALO:

OBSERVACIONES:

Chamamos a atención sobre o modélico tratamento que recibe neste inmoble o cableado aéreo (oculto aos ollos do espectador), así como a correcta elección do alumeadoo público, que contribúe a ennobrecer e dignificar o aspecto deste magnífico edificio de titularidade pública.

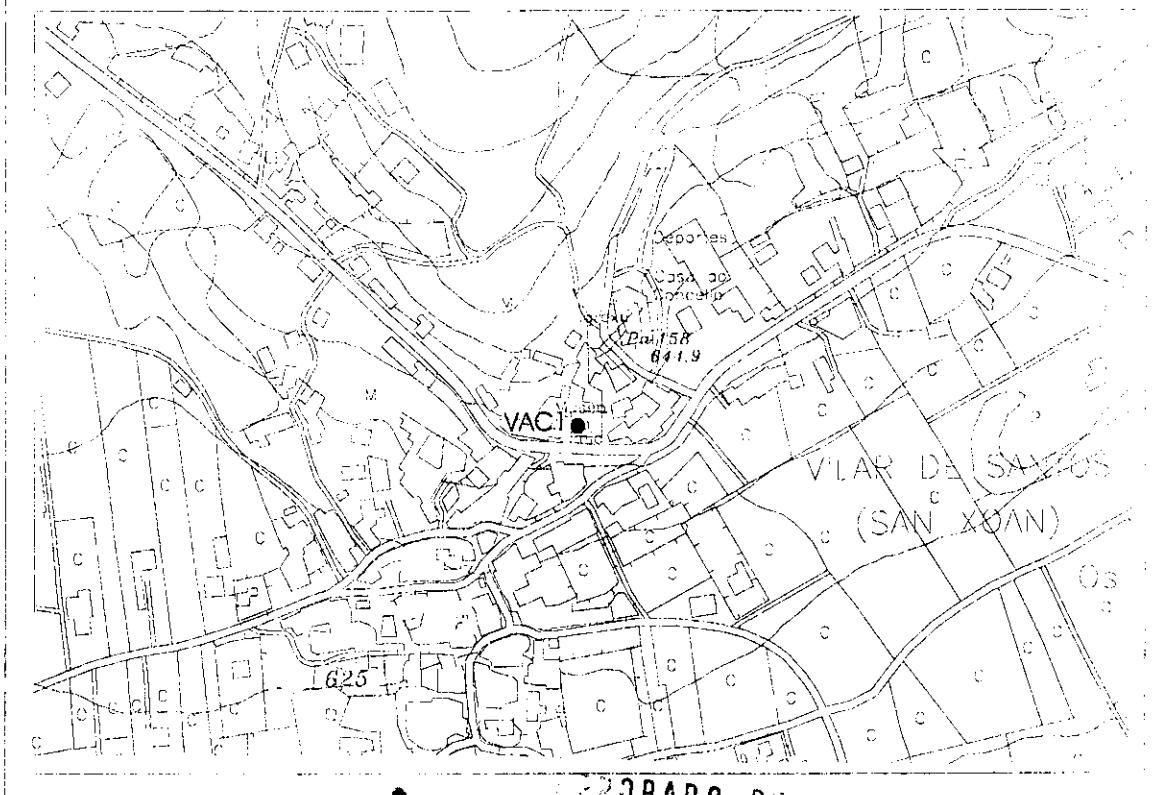
PROBADO DEFINITIVAMENTE PELO PLENU
17.12.2001

A SECRETARIA

SERVICIOS
SECRETARIA

LOCALIZACION DO ELEMENTO

Escala 1:5.000

PROBADO DEFINITIVAMENTE
POLO PLENO
17.12.2001

A SECRETARIA

FOTOGRAFIA DO ELEMENTO

SANTOS
SECRETARIA

**CATÁLOGO DE BENS CULTURAIS DO CONCELLO DE
VILAR DE SANTOS**

PARROQUIA DE PARADA DO OUTEIRO

FICHA TÉCNICA Nº: 1

PROBADO DEFINITIVAMENTE
17.12.2011
A SECRETARIA
S. G. T. O. S.
SECRETARIA

CLAVE IDENTIFICATIVA: PACI-2

DOCUMENTACIÓN ESCRITA

DENOMINACIÓN:	TIPO DE ELEMENTO:
Pazo da Señorita	Pazo rural
LOCALIZACIÓN:	TITULARIDADE:
Aldea de Parada do Outeiro Coordenadas ¹ :	Privada
DESCRICIÓN:	
<p>Edificio de planta rectangular e grandes dimensións, dotado cunha cuberta a catro augas constituída por tella curva do país, ou tella árabe. As dúas alturas das que se compón o inmoble (Baixo+Andar+Sobrado) aparecen definidas exteriormente por robustos paramentos de pedra de granito que combina diferentes feituras e tamaños en función do papel que desenvolve en cada un dos lenzos murais. Así, os constructores botaron man de <i>opus incertum</i> e de <i>opus vittatum</i> para acometer a realización de cada unha das fachadas, elementos onde é posible atopar ambos os dous aparellos. Deste xeito os deseñadores do edificio utilizaron, como é habitual, a pedra máis regular e dimensionada para definir os eixos estructurais do inmoble: ángulos, contorno e marco dos ocos de iluminación, esqueiras exteriores, ménsulas ou canzorros... No que respecta ao paramento de menor tamaño e calidade, o arquitecto restrinxé o seu uso aos lenzos murais intermedios, aqueles que trancurren entre os eixos estructurais do edificio e as portas e xanelas.</p> <p>Das catro fachadas do pazo son tres as que presentan unha maior singularidade no que respecta ao deseño. A situada nun dos lados maiores, a única que mira ao exterior da propiedade, conta con dous elementos destacables e de sobranceira prestancia arquitectónica. Trátase dunha fermosa balcónada soportada por tres canzorros lobulados na que loce unha magnífica cerrallería constituída por unha dobre parella de volutas afrontadas. O outro elemento significativo é unha fermosa composición de ocos de iluminación composta por dúas xanelas cuadrangulares que flanquean unha única portadaire. Coroando cada un destes ocos de iluminación o arquitecto dispón senllas xanelos rectangulares separados en altura por un lintel. É precisamente o xanelo, presente tamén sobre outras portas e ventás do inmoble, un dos elementos máis característicos do edificio por canto o seu uso, ademais de mellorar a iluminación interior, constitúe un sinal distintivo de primeira orde no plano estético.</p> <p>A primeira das fachadas interiores do pazo presenta como singularidade unha escalairea de pedra dun único tiro dotada cun peitoril pétreo que arranca de senllas volutas labradas en granito en forma de S. A esqueira en cuestión desemboca nunha porta de acceso dotada cunha recreación popular do coñecido arco conopial gótico. No que respecta á fachada contraposta, que tamén dá acceso ao eirado privado do edificio pacego, o deseño da fachada é praticamente idéntico ao anterior agás no que se refire á ubicación dos ocos de iluminación e á innovadora presencia dunha galería de madeira de cinco módulos localizada no lateral esquerdo do acceso principal.</p>	

¹ Se procede

ZONA DE ORDENANZA NO PXOM
NA QUE SE ATOPA:

Solo de núcleo rural 1

PLANEAMIENTO POSTERIOR:

OBRIGADO: RECOMENDADO: SI OPTATIVO: INNECESARIO:

OBRAS PERMITIDAS: -CONSERVACIÓN: SI -REESTRUCTURACIÓN: NON
-RESTAURACIÓN: SI -ADICIÓN PLANTA: NON
-CONSOLIDACIÓN: SI -REHABILITACIÓN: NON

Observación:

MELLORAS NECESARIAS:

- A) NO PROPIO ELEMENTO:
B) NO CONTORNO: Sinalización e acondicionamiento.

NIVEL DE INTERESE ²	1	2	3		NIVEL DE PROTECCIÓN
HISTÓRICO	X				A) INTEGRAL: SI B) ESTRUCTURAL: C) AMBIENTAL:
ARTÍSTICO- ARQUITECTÓNICO	X				
URBANO-AMBIENTAL	X				

ESTADO DE CONSERVACION

A) BO: SI   B) REGULAR: C) MALO:

OBSERVACIONES:

APROBADO DEFINITIVAMENTE POLO PLENO 6

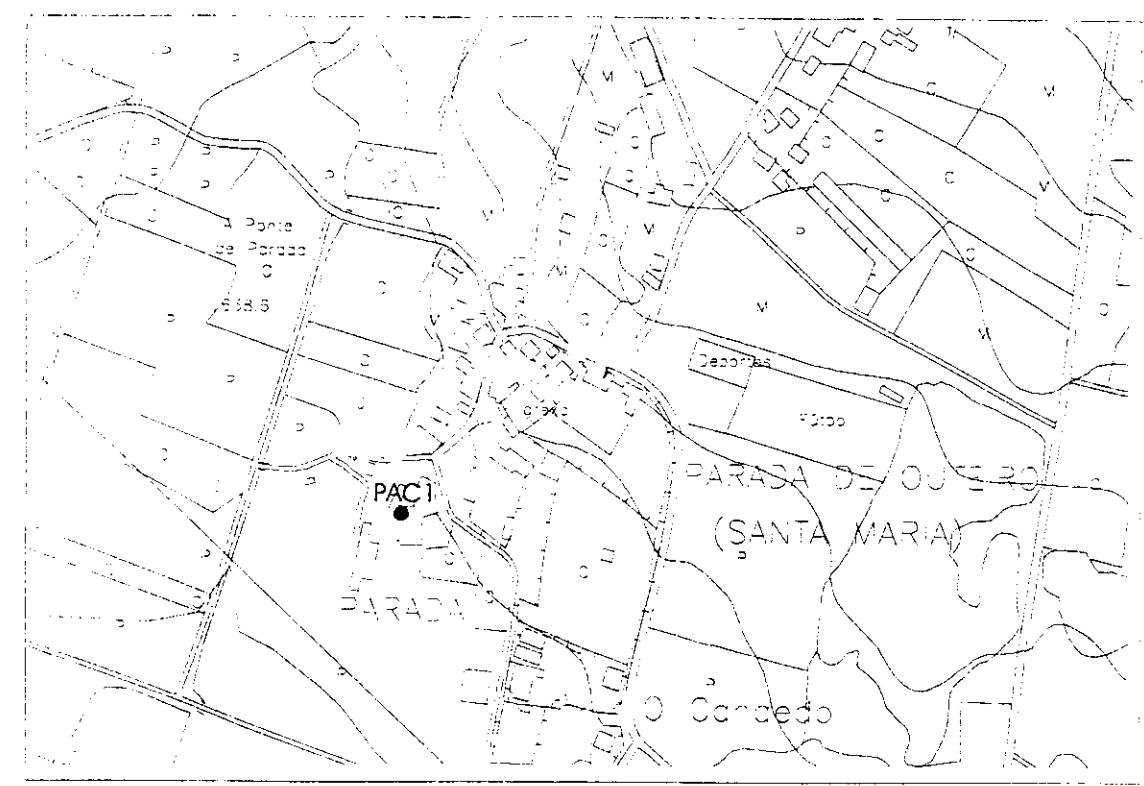
17.12.2001

A SECRETARIA

SECRETARIA
OS

LOCALIZACION DO ELEMENTO

Escala 1:5.000

PROBADO DEFINITIVAMENTE PELA PLANO 17.12.2001

A SECRETARIA

FOTOGRAFIA DO ELEMENTO

SECRETARIA

APROBADO DEFINITIVAMENTE POLA PLÉNUMO

CATÁLOGO DE BENS CULTURAIS DO CONCELLO DE PLENO

VILAR DE SANTOS

PARROQUIA DE PARADA DE OUTEIRO

SECRETARIA
OS
SECRETARIA

FICHA TÉCNICA Nº: 5

CLAVE IDENTIFICATIVA: PAC2

DOCUMENTACIÓN ESCRITA	
DENOMINACIÓN: Pazo de Parada de Outeiro	TIPO DE ELEMENTO: Pazo rural
LOCALIZACIÓN: Parada do Outeiro Coordenadas ¹ :	TITULARIDADE: Privada
DESCRIPCION: Edificio pacego de desenvolvemento perpendicular conformado por dous bloques edilicios de planta rectangular de dúas alturas (B+I) e tellado a tres augas. Levantado en perpiaño de excelente calidad, os seus paramentos aparecen construidos seguindo a matriz do <i>opus quadratum</i> , un tipo de aparello inusual na arquitectura pacega da Galicia rural. Este edificio foi levantado, de maneira inequívoca, seguindo o proxecto dun arquitecto barroco, tal e como evidencian elementos como as pilastras adosadas que articulan os ángulos da edificación sustentando virtualmente un arquitrabe liso que antecede á liña de cornixa definida polo tellado. O proxectista do pazo tamén evidencia a súa pegada no momento de definir o contorno dos ocos de iluminación (portas, xanelas...) a través de molduras, xanelos e tornachuvias más propios da linguaxe arquitectónica urbana que da estreitamente rural. Unha solaina exterior corrida, presente nun dos lados maiores do edificio, xunto coa lareira, o alpendre ou o solemne portón de entrada, contribuen a definir os demais componentes desta tipoloxía arquitectónica tan xenuinamente galega como clasista.	
ZONA DE ORDENANZA NO PXOM NA QUE SE ATOPA: Solo de núcleo rural non consolidado	
PLANEAMIENTO POSTERIOR: OBRIGADO: RECOMENDADO: SI OPTATIVO: INNECESARIO:	
OBRAS PERMITIDAS: -CONSERVACIÓN: SI -REESTRUCTURACIÓN: NON -RESTAURACIÓN: SI -ADICIÓN PLANTA: NON -CONSOLIDACIÓN: SI -REHABILITACIÓN: NON	
Observacións:	

¹ Se procede

MELLORAS NECESARIAS:

A) NO PROPIO ELEMENTO:

B) NO CONTORNO: Sinalización e acondicionamento. Aconséllase o soterramento do cableado aéreo situado nas marxes da estrada que dá acceso ao Pazo e a instalación dun alumeadoo público nobre, acorde coa entidade do ben.

NIVEL DE INTERESE ²	1	2	3	NIVEL DE PROTECCIÓN
HISTÓRICO	X			A) INTEGRAL: SI B) ESTRUCTURAL: C) AMBIENTAL:
ARTÍSTICO-ARQUITECTÓNICO	X			
URBANO-AMBIENTAL	X			

ESTADO DE CONSERVACIÓN:

A) BO: SI

B) REGULAR:

C) MALO:

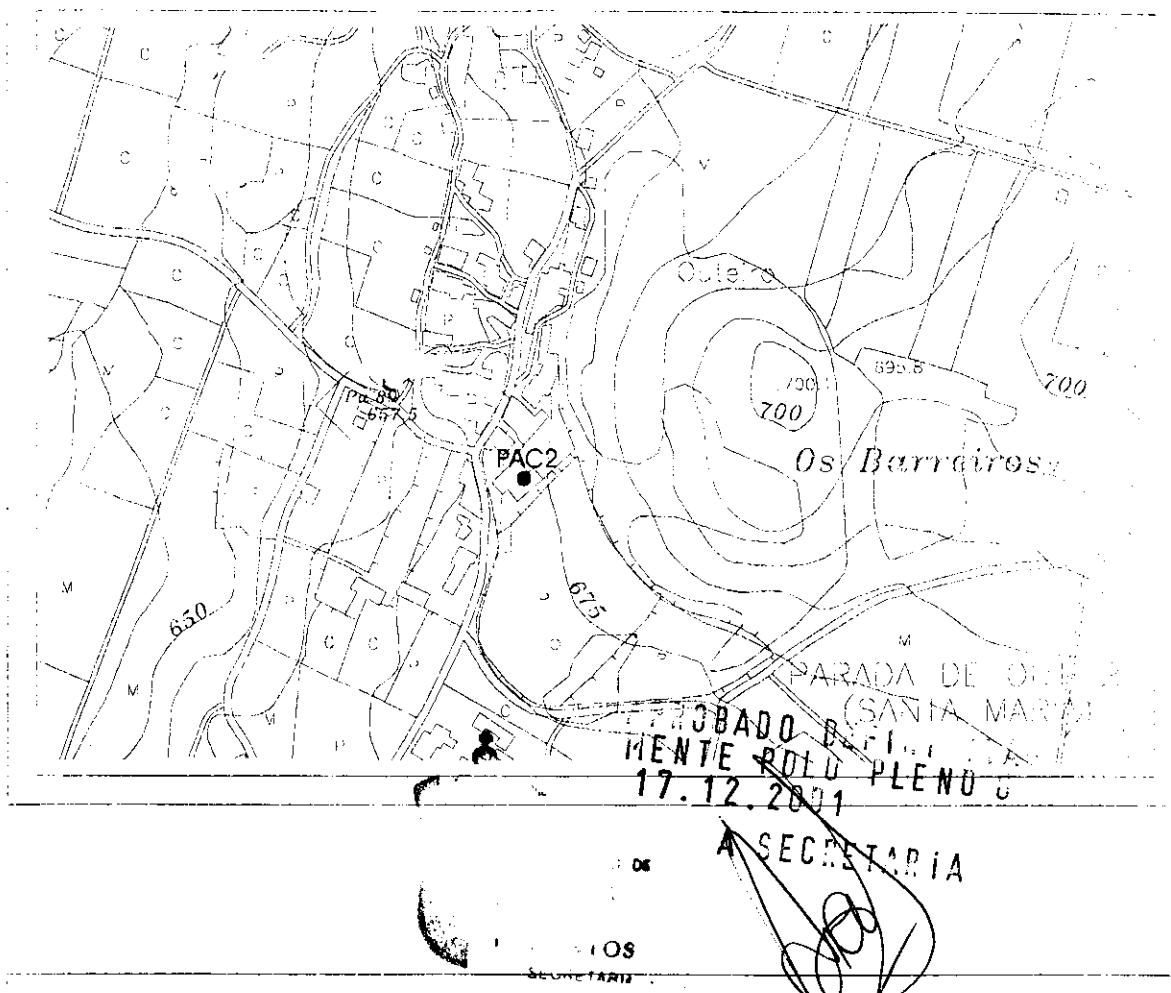
OBSERVACIONES:

No contorno do pazo atópase unha lápida sepulcral labrada en granito.

PROBADO DEFINITIVAMENTE
17.12.2001
A SECRETARIA
S. JOSÉ VILLELA
SECRETARIA

LOCALIZACION DO ELEMENTO

Escala 1:5.000

FOTOGRAFIA DO ELEMENTO

**CATÁLOGO DE BENS CULTURAIS DO CONCELLO DE
VILAR DE SANTOS**
PARROQUIA DE PARADA DO OUTEIRO

APROBADO DEFINITIVAMENTE
 12.12.2007
 PLENO
 A SECRETARIA
 Os
 SECRETARIA

FICHA TÉCNICA Nº: 4

CLAVE IDENTIFICATIVA: PAR3

DOCUMENTACIÓN ESCRITA			
DENOMINACIÓN: Capela de Sta Marta de Castelaus	TIPO DE ELEMENTO: Capela		
LOCALIZACIÓN: Aldea de Castelaus Coordenadas ¹ :	TITULARIDADE: Freguesía de Castelaus		
DESCRICIÓN: <p>A Capela de Sta Marta de Castelaus é un templo de medianas dimensións situado na parte alta da aldea do mesmo nome. De planta rectangular e cuberta a dúas augas, o templo eríxese en pedra de granito perfectamente labrada e esquadra baixo a modalidade de <i>opus quadratum</i>. Efectivamente, o perpiaño utilizado para erguer os paramentos da capela é dunhas dimensións e calidade notable, o que contrasta abertamente coa modesta traza e o deseño popular que presenta o edificio valorado na súa complitude.</p> <p>Esta sinxela capela parroquial ofrece como novidade o desenvolvemento do seu corpo de naves en dous volumes diferenciados en altura, o que pode ser testemuña dunha posible ampliación do presbiterio que non somos quen de advertir categoricamente despois de estudiar con detalle os seus lenzos murais.</p> <p>O templo carece de calquera caste de ornato superfluo que desvirtue o seu deseño limpo e n ú, de exceptuarmos a voluminosa espadaña que sobrancia na súa fachada. Este elemento, dun único corpo e vano, presenta uns grosos muros que dan corpo a un elemento arquitectónico de concepción netamente popular, onde só chama a atención o triple cornixamento que rompe o liñamento do seu perfil.</p>			
ZONA DE ORDENANZA NO PXOM NA QUE SE ATOPA:			
Equipamentos			
PLANEAMENTO POSTERIOR:			
OBRIGADO:	RECOMENDADO: SI	OPTATIVO:	INNECESARIO:
OBRAS PERMITIDAS:			
-CONSERVACIÓN: SI		-REESTRUCTURACIÓN: NON	
-RESTAURACIÓN: SI		-ADICIÓN PLANTA: NON	
-CONSOLIDACIÓN: SI		-REHABILITACIÓN: NON	
Observacións:			

¹ Se procede

MELLORAS NECESARIAS:

- A) NO PROPIO ELEMENTO:
- B) NO CONTORNO: Sinalización e acondicionamiento.

NIVEL DE INTERESE ²	1	2	3		NIVEL DE PROTECCIÓN
HISTÓRICO	X				A) INTEGRAL: SI B) ESTRUCTURAL: C) AMBIENTAL:
ARTÍSTICO- ARQUITECTÓNICO		X			
URBANO-AMBIENTAL	X				

ESTADO DE CONSERVACIÓN

- A) BO: SI
- B) REGULAR:
- C) MALO:

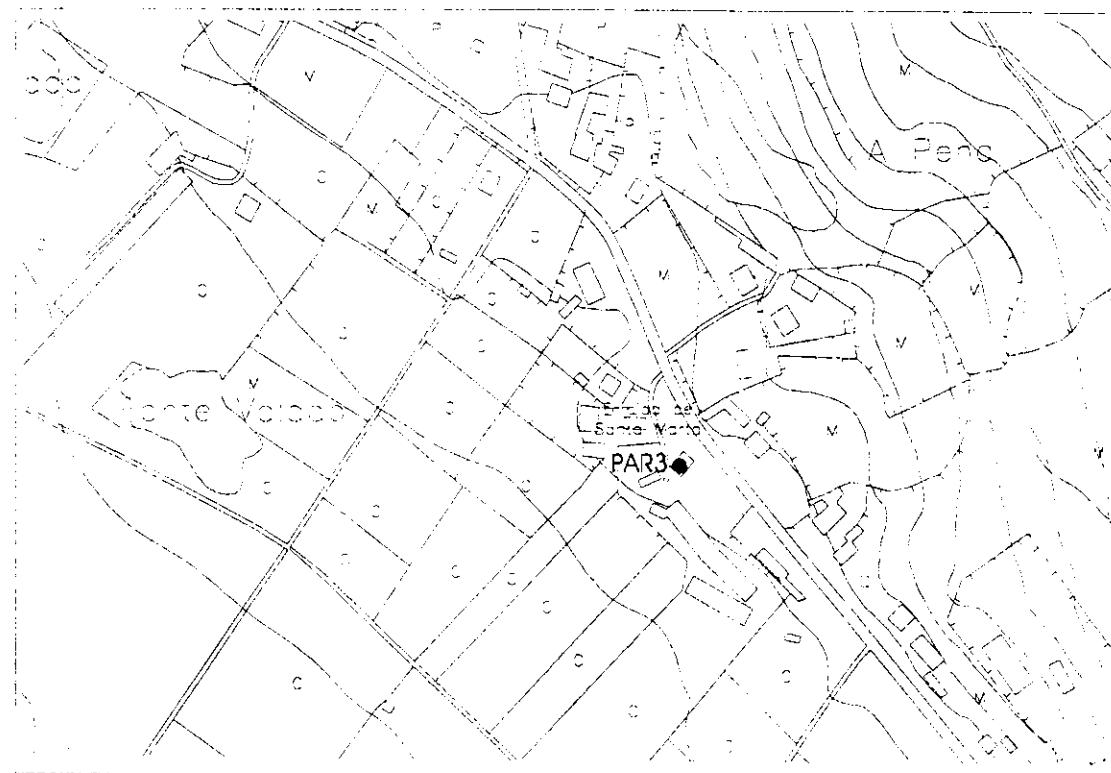
OBSERVACIONES:

PROBADO DEFINITIVAMENTE
17.12.2001
A SECRETARIA
SECRETARIO

² 1 Muy Alto; 2 Alto; 3 Medio

LOCALIZACION DO ELEMENTO

Escala 1:5.000

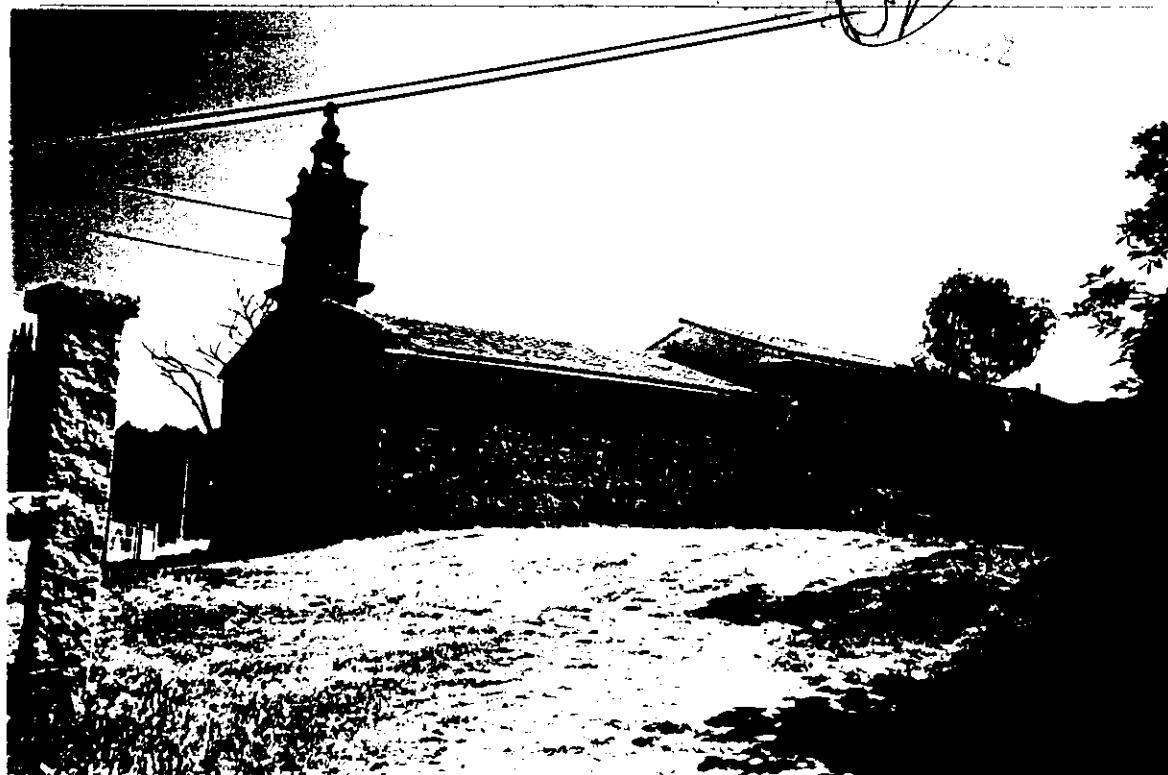

PROBADO DEFINITIVAMENTE
17.12.2001

A SECRETARIA

FOTOGRAFIA DO ELEMENTO

S. LOS
SECRETARIA

APROBADO DEFINITIVAMENTE
MENTE SOLO PLENO
17.12.2001

A SECRETARIA

✓ 38
SECRETARIA

TIPOLOXIAS

CATÁLOGO DE BENS CULTURAIS DO CONCELLO DE VILAR DE SANTOS

MUNICIPIO DE VILAR DE SANTOS
17.12.2001
A SECRETARIA

FICHA INDIVIDUAL N°: 1

CLAVE IDENTIFICATIVA: 0001

DOCUMENTACIÓN ESCRITA

DENOMINACIÓN: Fontes e Lavadoiros	TIPO DE ELEMENTO: Construcción adxectiva
LOCALIZACIÓN: Todo o termo municipal Coordenadas: ¹	TITULARIDADE: Pública

DESCRIPCION:

O lavadoiro é unha antiga construción adxectiva destinada a lavar a roupa dos membros da unidade familiar. Labrada en pedra granítica de boa cantería, os seus perpiaños dan forma a un cubo de 1 m. de altura, denominado pilón, que se enche de auga para facilitar o lavado das distintas prendas de vestir. Nun dos lados deste encoro de auga artificial sitúanse unha, dúas ou varias pedras planas dispostas de xeito oblicuo e a media altura², de maneira que se acomoden o máximo posible á postura da persoa que, sempre erguida e en posición lixeiramente curvada, executa os labores de lavado.

É habitual que, debido aos condicionantes climatolóxicos do noso país, os pilóns e lavadoiros aparezan cubertos cun tellado sustentado por unha sinxela armazón de madeira que dá forma a un tellado de unha ou dúas augas. En ocasións un dos catro lados aparece cuberto por un muro de peche para protexer ao lavadoiro do vento.

Algúns destes exemplos de arquitectura tradicional, sobre todo aqueles que aparecen vinculados a unha fonte –tal é o caso deste de Castelaus– acostuman a inserir motivos ornamentais variados, se ben son as cruces de pedra ou as imaxes da Virxe (por referenciar a cristianización dos cultos dos pobos que habitaban Galicia na antigüedad) os elementos maioritarios.

A fonte que fornece auga a este lavadoiro da parroquia de Castelaus presenta a forma de edículo templario en forma de cresta piramidal. Labrada en perpiaño isódromo de óptima calidade, a fonte é o elemento primordial dun conxunto etnográfico-recreativo de incuestionable valor cultural.

PLANEAMENTO POSTERIOR:

OBRIGADO:	RECOMENDADO:	OPTATIVO: SI	INNECESARIO:
-----------	--------------	--------------	--------------

OBRAS PERMITIDAS:

-CONSERVACIÓN: SI	-REESTRUCTURACIÓN: NON
-RESTAURACIÓN: SI	-ADICIÓN PLANTA:-
-CONSOLIDACIÓN: SI	-REHABILITACIÓN: NON

Observacións:

¹ Se procede

² Véxase o caso do lavadoiro público de Castelaus.

MELLORAS NECESARIAS:

A) NO PROPIO ELEMENTO:

B) NO CONTORNO: Sinalización e acondicionamiento.

NIVEL DE INTERESE ³	1	2	3	NIVEL DE PROTECCIÓN
HISTÓRICO	X			
ARTÍSTICO-ARQUITECTÓNICO		X		A) INTEGRAL: SI B) ESTRUCTURAL: C) AMBIENTAL:
URBANO-AMBIENTAL	X			

ESTADO DE CONSERVACION⁴:

A) BO: SI

B) REGULAR:

C) MALO:

OBSERVACIÓNS:

Coa chegada dos materiais modernos de nova construción (ladrillo, cemento, uralita, bloques prefabricados...) foi moi habitual a restitución dos materiais orixinais (madeira, pedra...) por aqueles que permitían economizar esforzos -monetarios fundamentalmente- na construción e mantemento dos lavadoiros. Hoxendía, cando este valioso exemplo de arquitectura tradicional é un elemento en desuso en grave risco de desaparición, é preciso implementar accións tendentes a conservar en óptimas condicións os melhores exemplares, reformulando acaidamente aqueles outros de menor entidade.

Similar a esta fonte de Castelaus son a **Fonte de Laioso e a de Espiñeiro** (Parada do Outeiro), así como a **Fonte de Cachalgura e a do Pazo**⁵ (ambas na parroquia de Vilar de Santos).

PROBADO DEFINITIVAMENTE POLO PLENO 8
17.12.2001

A SECRETARIA

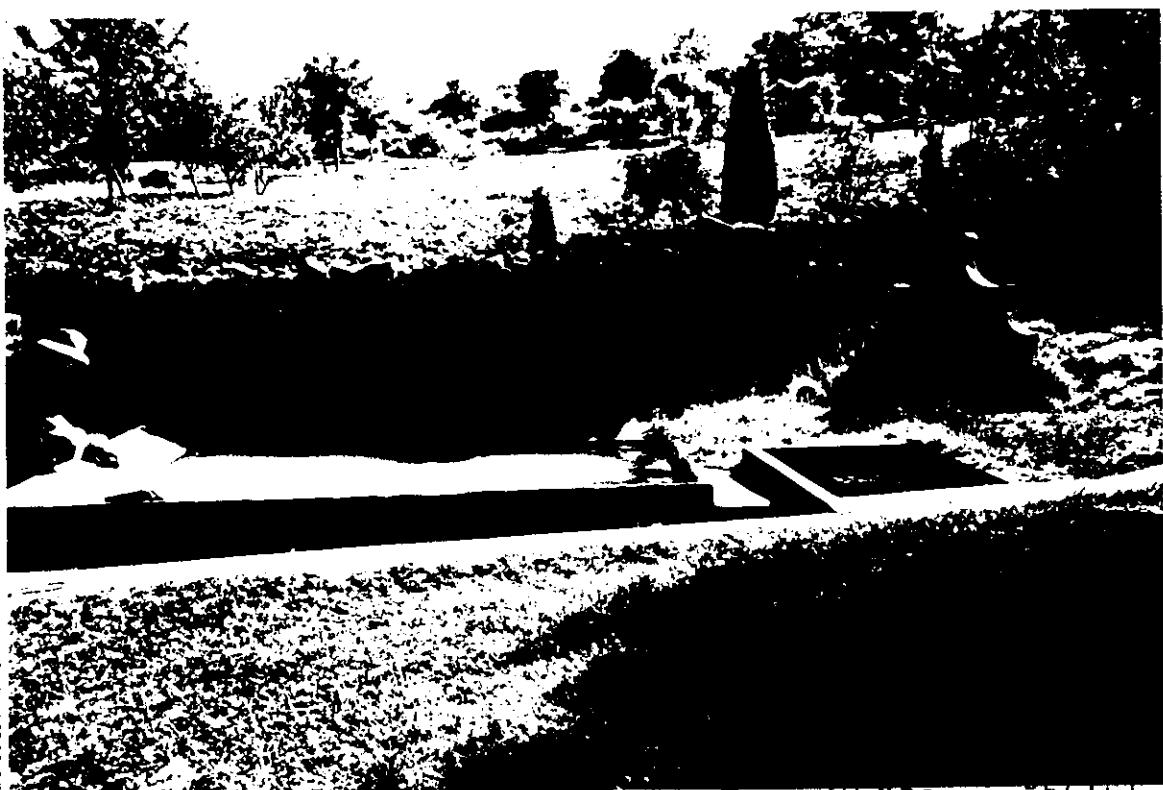
OS
SECRETARIO

³ 1 Moi Alto; 2 Alto; 3 Medio

⁴ Fai referencia ao estado material do conxunto das fontes.

⁵ Para coñecer ubicación exacta consultar o Inventario.

LAVADOIRO

MUNICÍPIO DE VILA
MUNICIPAL DE VILA
MENTE POLO PLENO G
17.12.2009

... A SECRETARIA

CATÁLOGO DE BENS CULTURAIS DO CONCELLO DE VILAR DE SANTOS

17.12.2001

OS FORNOS

A SECRETARIA

FICHA INDIVIDUAL Nº: 4

CLAVE IDENTIFICATIVA: OSFOR

SECRETARIA

DOCUMENTACIÓN ESCRITA

DENOMINACIÓN:	TIPO DE ELEMENTO:
Forno	Construcción adxectiva para a coción do pan
LOCALIZACIÓN:	TITULARIDADE:
Concello de Vilar de Santos	Individual e colectiva

DESCRIPCION:

Trátase dunha pequena construción circular destinada á coción do pan, que conta cunha estrutura abovedada no seu interior. O forno vén desenvolvendo o derradeiro elo do proceso que ten como protagonista ao gran, que despois de ser almacenado temporalmente no canastro e moído no muiño, pasa a se transformar en pan, un dos principais piñares da alimentación da Galicia tradicional.

O forno ten unha presencia xeralizada na economía agraria tradicional. No caso de Vilar de Santos, ao igual que en todo o Val da Limia, a súa propiedade é comunal, polo que a súa situación é debedora desta circunstancia, respondendo a un criterio de conveniencia colectiva.

O forno comunal, propio de lugares de escasa materia prima e escasos recursos económicos, ubícase nunha construción independente das vivendas de uso residencial da aldea. É por isto polo que a súa construcción e mantemento é unha responsabilidade colectiva, compartida solidariamente polos veciños.

O seu uso ríxese polo sistema de quenda que ten por suxeito á unidade familiar, nunca a individual. O edificio que acolle o forno colectivo consiste nun edificio de planta rectangular terrea, as más das veces construído con cachotería de granito concertada¹ (*opus caemeticum* e *opus incertum*), cuberta a dúas augas de colmo ou tella do país², e un único van. Este, a porta de acceso, pode aparecer acompañado excepcionalmente por un pequeno ventano ou xanelo, mais dado que a coción do pan tiña lugar maiormente pola noite, a súa presencia é excepcional por innecesaria.

A organización espacial é moi sinxela: a porta dá acceso a un espacio que contén plataformas horizontais a ambos lados dos muros interiores denominadas tendais, espacios destinados a darlle forma á masa. Nun dos lados menores do edificio ubícase o forno propriamente dito, tamén coñecido como vaso do forno, que ocupa o largo total da edificación.

A estructura do vaso do forno, de maiores dimensións no comunal respecto do privado, compõe dunha cámara de planta circular –a capela- asentada sobre o lar, unha base de pedra constituída por lousas ben traballadas de teito abovedado, onde se acende o lume e se fai a cocedura do pan unha vez realizado o enfornado³. O oco de acceso ao forno ou boca, ten en ocasións unha peza sainete de pedra chamada chapilé, que ten por obxecto impedir a subida das faiscas, unha continxencia que entraña grande perigo nos fornos comunais debido á facil combustión da súa teitura.

O lar prolóngase cara adiante ata formar unha plataforma que funciona a xeito de mesa, a lareira, que ten por obxecto canalizar a cinsa cara un depósito inferior coñecido como fornalleira ou borraleira.

O forno comunal, ao igual que os muiños ou calquera outra construción de uso colectivo, son un espacio de ocio e convivencia privilexiados, xeradores de folclore e riqueza etnográfica.

Este de Laioso, na foto, atópase nun dos accesos á aldea, e foi rehabilitado recentemente polo Concello.

¹ En ocasións moi excepcionais en cantería.

PLANEAMENTO POSTERIOR:

OBRIGADO: RECOMENDADO: OPTATIVO: SI INNECESARIO:

OBRAS PERMITIDAS: -CONSERVACIÓN: SI -REESTRUCTURACIÓN: NON
                           -RESTAURACIÓN: SI -ADICIÓN PLANTA: NON
                           -CONSOLIDACIÓN: SI -REHABILITACIÓN: SI

Observación:

MELLORAS NECESARIAS:

- A) NO PROPIO ELEMENTO: Recuperación integral de todos os exemplares.
- B) NO CONTORNO: Sinalización e acondicionamento.

NIVEL DE INTERESE ⁴	1	2	3		NIVEL DE PROTECCIÓN
HISTÓRICO	X				A) INTEGRAL: B) ESTRUCTURAL: SI C) AMBIENTAL:
ARTÍSTICO- ARQUITECTÓNICO		X			
URBANO-AMBIENTAL	X				

ESTADO DE CONSERVACION⁵:

A) BO: B) REGULAR: C) MALO: SI

OBSERVACIONES:

Ao igual que temos suxerido noutros apartados, o Concello debería ter a iniciativa de incentivar aos veciños para rehabilitaren e conservaren o patrimonio cultural que é de seu. A implicación da institución municipal neste cometido podería vir dada -por exemplo- pola cesión de materiais de construcción e dirección de obra, así como de axudas e subvencións destinadas á rehabilitación da arquitectura adxectiva, de maneira que os veciños da parroquia se convertisen en axentes activos no proceso de rehabilitación e mantemento do patrimonio cultural de Galicia.

Podemos cuantificar en nove (9) o número de fornos existentes no municipio, más concretamente en Casas da Veiga, Laioso, Mosqueiro, Parada, Outeiro, Toxedo, Castelaus, Forno de Vilar de Santos e Forno de Bréixome de Arriba⁶.

APROBADO DEFINITIVAMENTE POLU PLENU
17.12.2011

A SECRETARIA

CARLOS
SECRETARIO

² Nalgúnha ocasión tamén xisto ou lousas de granito.

³ Por enformado enténdese a operación consistente en poñer branca a pedra ao acadar a temperatura necesaria producida pola combustión de leña, toxo e nestas.

⁴ 1 Moi Alto; 2 Alto; 3 Medio

⁵ Fai referencia ao estado material do conxunto dos fornos.

⁶ Para coñecer ubicación consultar o Inventario.

FORNOS

PROBADO DEFINITIVAMENTE
POLO PLENO 3
17.12.2001

A SECRETARIA

SECRETARIA

**CATÁLOGO DE BENS CULTURAIS DO CONCELLO DE
VILAR DE SANTOS**

OS HÓRREOS

ESTADO DEFINITIVO
17.12.2031
A SECRETAIRIA
CLAVE IDENTIFICATIVA: EH

FICHA INDIVIDUAL Nº: 3

DOCUMENTACIÓN ESCRITA

DENOMINACIÓN: Hórreos de tipoloxía única e mixta	TIPO DE ELEMENTO: Construcción adxectiva de almacenamento de gran
LOCALIZACIÓN: Totalidade do termo municipal Coordenadas ¹	TITULARIDADE: Privada

DESCRIPCION:

O hórreo ou paneira máis abundante nestas terras é, seguindo a clasificación de Ignacio Martínez, o *Hórreo de Madeira e Mixto*, de tipoloxía combinada (pedra e madeira), con ou sen celeiro, segundo o caso². Exposto sempre aos ventos dominantes co obxecto de facilitar o secado e conservación do millo, os cabaceiros ou canastros do Val da Limia sitúanse nos lugares más elevados dos eirados, ademais de sobre os valos que pechan estes.

O hórreo tradicional desta comarca, sen dúbida un exponente etnográfico modesto nestas terras, érguese maiormente sobre unha soleira empedrada ou aterrada nos más dos casos. Sobre esta superficie sitúanse os pés, uns elementos compostos por unha breve columna de sección cuadrangular rematada nun *tornarratos*, unha peza de pedra rectangular soportada por cada par de pés que ten por obxecto imposibilitar o acceso dos roedores á cámara. O número de pés varía en función do longo da paneira, sendo a media ducia (6) o exemplo máis habitual. O pés soportan a mesa, unha peza rectangular de cantería que en Vilar de Santos aparece nunha única modalidade:

- a) En forma dunha pequena peza rectangular pousada sobre cada un dos pares de pés.

En moi raras ocasións a mesa sobresae en planta da cámara para impedir o paso aos roedores, función que, como queda dito, é encomendada ao *tornarratos*.

A cámara do hórreo é o elemento principal deste tipo de edificación. De planta rectangular, pode estar estructurada en un, dous ou tres claros, que son como se denominan os treitos de parede de madeira ou cantería –separados entre si por trabes pétreas verticais– que dividen o alzado costal (ou lateral) dos hórreos limiáns. Os *costais*, onde nas más das ocasións se sitúa un dos accesos a este peculiar almacén, péchanse cunha serie de táboas en sentido vertical –reforzadas horizontalmente con faixas– que deixan físgoas de entre 1 e 2 centímetros para permitir o paso ao vento que ha secar o gran.

Pola súa parte, o alzado frontal deste tipo de construción, o *penal*, pode estar configurado indistintamente polo mesmo modelo anterior, ou ben cun simple muro –de perpiaño as más das veces– no que tamén é posible ubicar un vano no que instalar a porta de entrada ao hórreo.

Remata a construción unha armazón de madeira que soporta un tellado a dúas augas –case sempre de tella curva– ornamentado cunha cruz e un pináculo ou bico na cumieira (parte más elevada), a xeito de símbolos de carácter profiláctico-laudatorio.

¹ Se procede

² Son maioritarios os pertencentes a este segundo caso.

PLANEAMENTO POSTERIOR:

OBRIGADO:

RECOMENDADO:

OPTATIVO: SI

INNECESARIO:

- OBRAS PERMITIDAS:**
- CONSERVACIÓN: SI   -REESTRUCTURACIÓN: NON
  - RESTAURACIÓN: SI   -ADICIÓN PLANTA: -
  - CONSOLIDACIÓN: SI   -REHABILITACIÓN: NON

Observación:**MELLORAS NECESARIAS:**

- A) NO PROPIO ELEMENTO: Restauración integral de todos os exemplares, especialmente dos construídos en madeira e os de tipoloxía mixta.
- B) NO CONTORNO:

NIVEL DE INTERESE ³	1	2	3		NIVEL DE PROTECCIÓN
HISTÓRICO	X				A) INTEGRAL: SI
ARTÍSTICO-ARQUITECTÓNICO		X			B) ESTRUCTURAL:
URBANO-AMBIENTAL	X				C) AMBIENTAL:

ESTADO DE CONSERVACION⁴:

A) BO:

B) REGULAR:

C) MALO: SI

OBSERVACIONES:

As paneiras ou cabaceiros son un tipo de construcción adxectiva bastante escasa en terras ourensás. Xurdida a partires do século XVIII con motivo da masiva extensión do millo por terras pontevedresas, esta modalidade de "ucha sagra que garda o pan de todo o ano" en palabras de Castelao, supón unha das expresións más modestas dos hórreos de Galicia.

Malia ser un elemento arquitectónico moi valorado pola ciudadanía propietaria, existe un número indeterminado de hórreos en mal estado (sobre todo os exemplares integralmente de madeira), así como reparacións e engádegas moi desafortunadas (celeiros de ladrillo sen receber, substitución da madeira por ladrillo prefabricado do tipo de celosia...). Isto obriga ás administracións a arbitrar todas as medidas que estean na súa man para asesorar e colaborar cos administrados (xestionando e concedendo subvencións que contribúan a conservar este importante patrimonio por exemplo), algo para o que sería necesario contar cun inventario no que figure o estado material de cada un destes bens.

PROBADO DEFINITIVAMENTE PÓLO PLENO
17.12.2001

A SECRETARIA

LUGAROS
SECRETARIA

³ 1 Moi Alto; 2 Alto; 3 Medio

⁴ Fai referencia ao estado material do conxunto dos hórreos.

HORREOS

PROBADO DEFINITIVAMENTE POLU PLENO C

16.12.2001

A SECRETARIA

SECRETARIO
SECRETARIA

CATÁLOGO DE BENS CULTURAIS DO CONCELLO DE VILAR DE SANTOS
17.12.2003
PÓLO PLENO

OS MUÍÑOS
VILAR DE SANTOS, 8800

A SECRETARIA

FICHA INDIVIDUAL Nº: 2

CLAVE IDENTIFICATIVA: EM

DOCUMENTACIÓN ESCRITA

DENOMINACIÓN:	TIPO DE ELEMENTO:
Muiño	Muiño hidráulico de rodicio
LOCALIZACIÓN:	TITULARIDADE:
Concello de Vilar de Santos Coordenadas:	Privada

DESCRIPCION:

Os muíños son unha sabia combinación de arquitectura e tecnoloxía, unha edificación simple que acolle un complexo dispositivo mecánico accionado pola forza da auga.

Está composto pola presa, que ten por obxecto captar a auga do río; a gavada ou lovada, que conduce a auga da presa cara o muíño salvando o desnivel do terreo; a canle, un elemento de forma troncopiramidal moi empinada que se estreita a medida que se achega ao rodicio, ao tempo que fai un rápido quebre na súa pendente, facendo posible que a auga bata tanxencialmente no rodicio. A canle está feita con lousas de pedra, unha na base e dúas nos laterais, mais tampouco faltan os casos nos que aparece tapada no eixo superior ata formar unha canle de forma cúbica proxectada no espazo. De lonxitude variable (entre 5 e 15 metros habitualmente) acostuma a posuir un largo dun 80 cm por 50 de fondo, medidas que, xunto coa acusada pendente que o define, fai posible a activación do rodicio. Esta roda hidráulica posúe unhas paletas curvas unidas ao eixo vertical, elemento encargado de mover a moa.

No que respecta á edificación do muíño propiamente dita, esta compõe dun sinxelo edificio de planta rectangular e uns 6 m² de superficie, cuberto por un tellado a unha soa auga constituído por paredes de cachote irregular nos que únicamente se practica un vano, o que permite o acceso.

A meirande parte dos muíños vilaboenses pertencen á modalidade de *canle*, mais tamén atopamos algúns que responden á tipoloxía de *cubo*, muíño característico por ter que administrar un pequeno caudal de auga que, procedente da gavada, vén a se almacenar no cubo, un depósito vertical conformado polo mesmo tipo de pedra que o edificio, que adopta forma de funil –cilíndrica ou troncocónica-. A entrada da auga no cubo faise, neste caso, á altura do tellado (noutras ocasións dende puntos máis elevados), tal é a solución máis común nas terras de relevo suave. Na parte inferior do cubo áchase unha peza especial de madeira ou granito, segundo o caso, onde se practica un burato que se abre e obtura dende o interior (o billote ou bofetón) que fará sair á auga coa forza necesaria para mover o rodicio coa forza desexada.

Este da fotografía, coñecido como Muiño do Xilio, é dunha soa moa e atópase –dende hai varios anos- fóra de uso.

PLANEAMENTO POSTERIOR:

OBRIGADO: RECOMENDADO: OPTATIVO: SI INNECESARIO:

¹ Se procede

OBRAS PERMITIDAS:

-CONSERVACIÓN: SI	-REESTRUCTURACIÓN: NON
-RESTAURACIÓN: SI	-ADICIÓN PLANTA: NON
-CONSOLIDACIÓN: SI	-REHABILITACIÓN: NON

Observación:

MELLORAS NECESARIAS:

- A) NO PROPIO ELEMENTO: Recuperación integral de todos os exemplares.
- B) NO CONTORNO: Axardinamento.

NIVEL DE INTERESE ²	1	2	3		NIVEL DE PROTECCIÓN
HISTÓRICO	X				A) INTEGRAL: B) ESTRUCTURAL: SI C) AMBIENTAL:
ARTÍSTICO-ARQUITECTÓNICO			X		
URBANO-AMBIENTAL	X				

ESTADO DE CONSERVACIÓN³:

- A) BO: B) REGULAR: C) MALO: SI

OBSERVACIONES:

Ao igual que temos suxerido noutros apartados, o Concello debería ter a iniciativa de incentivar aos veciños para rehabilitaren e conservaren o patrimonio que é de seu. A implicación da institución municipal neste cometido podería vir dada –por exemplo- pola cesión dos materiais de construción necesarios, de maneira que os veciños da parroquia se convertisen en axentes activos no proceso de rehabilitación e mantemento do muíño.

Unicamente a implementación de modelos coma este que propomos (experimentado con éxito noutros lugares) son viables dende o punto de vista económico, amais de sumamente útiles dende a perspectiva socio-comunitaria.

Ademais deste Muiño do Xulio, o concello conta co Muiño de Marquina, Muiño de Celsa, Muiño de Antonio, Muiño de Roxelia, Muiño de Pepe Florinda, Muiño de Herdeiros, Muiño de Antonio, Muiño de Celso⁴.

APROBADO DEFINITIVAMENTE POLO PLENO
17.12.2011

A SECRETARIA

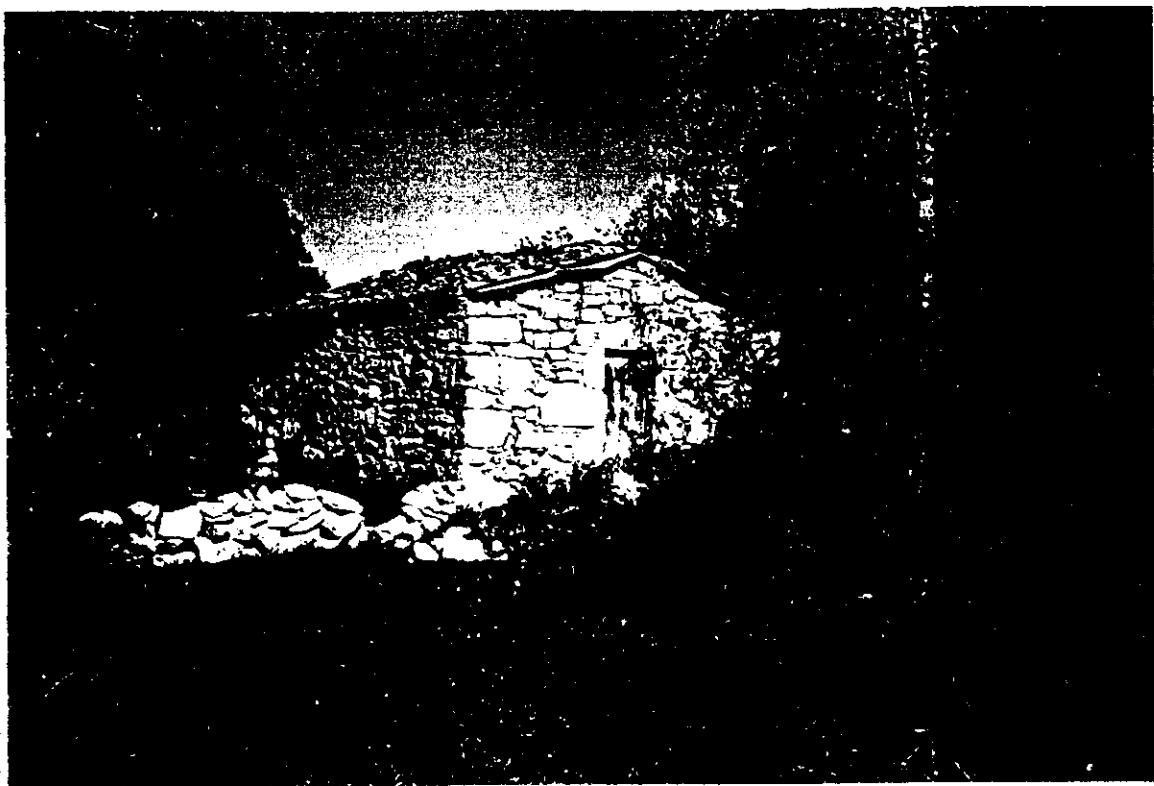
2008
SECRETARIA

² 1 Mui. Alto; 2 Alto; 3 Medio

³ Fai referencia ao estado material do conxunto dos muíños.

⁴ Para coñecer ubicación consultar o Inventario.

MUÑOS

ASBADO DEFINITIVAMENTE
17.12.2001

A SECRETARIA

CATÁLOGO DE BENS CULTURAIS DO CONCELLO DE VILAR DE SANTOS

17.12.2001
PLOTO PLENO

A CASA Á BEIRA DA ESTRADA

SECRETARIA

A SECRETARIA

FICHA INDIVIDUAL Nº: 4

CLAVE IDENTIFICATIVA: AP12

DOCUMENTACIÓN ESCRITA

DENOMINACIÓN:	TIPO DE ELEMENTO:
Casa á beira da estrada	Vivenda vilega exenta
LOCALIZACION:	TITULARIDADE:
Todo o termo municipal	Privada

DESCRICIÓN:

A modificación dos modos de vida campesinos, da súa economía e sociedade, trouxo unha nova tipoloxía de vivendas para dar resposta aos novos tempos. Estes tamén viñeron da man das novas vías de comunicación, estradas dun largo considerable que debían facilitar o tránsito aos innovadores vehículos a motor. Isto propiciou a chegada á aldea dos modelos de vida das cidades, importando tamén unhas tipoloxías de vivenda descoñecidas no rural.

Trátase –as máis das veces- de vivendas de un e dous andares, cuberta a dúas e catro augas e paramentos de constitución diversa¹. Así, en ocasións, a fachada deixa ao descubierto os seus muros de perpiaño perfectamente pulido e escuadrado, namentres que outras son levantadas integralmente con cachotes de tamaño irregular, a menudo rebocados e caleados para mellorar a súa estética². Folga dicir que os propietarios decídense por distintas licencias (molduras, pulidos, e incluso columnas adosadas...) nas xambas e linteis dos ocos, tratados case sempre cun decoro admirable.

A disposición dos vanos da fachada principal³ acostuma a ser simétrica, ubicando a porta de acceso no medio de dúas ventás de tres ou catro batentes, ou ben de *portesdaire* (o tipo máis desenvolvido e complexo de fiestra), habitualmente gorecidas con elegantes balcóns e antepeitos de forxa e/ou pedra. No andar superior repítese o esquema do piso baixo, máis tamén acollendo variacións que enriquecen esteticamente as vivendas: galerías e balconadas corridas que sobresaen da fachada, ocos de sección rectangular embebidos no paramento...

Este tipo de vivendas acostuma a ser un híbrido entre as casas urbanas e as rurais, polo que a súa contrafachada vér respostando –habitualmente- ás necesidades e traballos dunha vivenda aldeán: cortes para o gando, alpendres, adega...

O acceso ao piso superior realiza-se a través dunha escaleira interior –a menudo de dous tiros perpendiculars ou parelllos unidos por un descansión-. As dependencias da planta terrea poden acoller algunha actividade pública e negocios de distinta índole (profesionais liberais, tendas, perruquerías...).

¹ É maioritario o *opus quadratum*, tal e como ilustran as vivendas que utilizamos como paradigma para ilustrar esta tipoloxía: Vilar de Santos nº 81; 87-89 así como o Centro de Recreio de Parada.

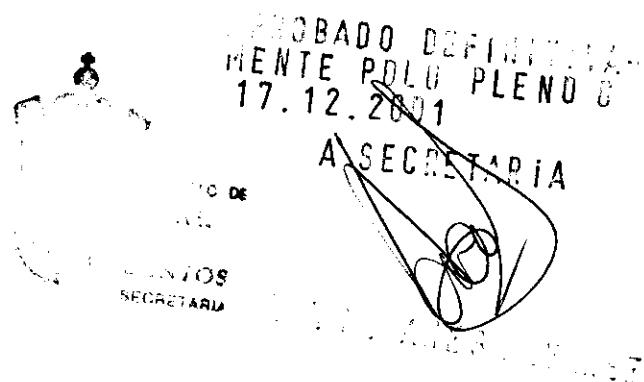
² O gusto actual opta, cada vez con maior frecuencia, por desnudar estes muros e lucir únicamente a pedra encintada.

³ Tamén é frecuente que videiras e enredadeiras adornen as fachadas, o que lles concede certo aire de rusticidade e naturismo.

NIVEL DE INTERESE ⁴	1	2	3	NIVEL DE PROTECCIÓN
HISTÓRICO	X			A) INTEGRAL:
ARTÍSTICO-ARQUITECTÓNICO		X		B) ESTRUCTURAL:
URBANO-AMBIENTAL	X			C) AMBIENTAL: SI

OBSERVACIONES:

A modo meramente ilustrativo, atopamos vivendas de planta terrea á beira da estrada en Casteaus e Parada do Outeiro, mais o maior número de exemplos achámos en Vilar de Santos, onde a tipoloxía maioritaria correspón dese co de vivendas de dúas alturas (B+I) construídas ao pé da estrada que une Xinzo da Limia con Celanova. A construción deste tipo de vivendas tivo lugar, fundamentalmente, a partires do abandono da aldea de Saa, e o seu traslado á nova localización.

CATÁLOGO DE BENS CULTURAIS DO CONCELLO DE VILAR DE SANTOS

APROBADO DEFINITIVAMENTE
17.12.2001
PLENO

A CASA LABREGA DE DESENVOLVEMENTO LINEAL A SECRETARIA

FICHA INDIVIDUAL Nº: 1

SECRETARIA
CLAVE IDENTIFICATIVA: AP2

DOCUMENTACIÓN ESCRITA

DENOMINACIÓN:	TIPO DE ELEMENTO:
A Casa labrega de desenvolvimento lineal	Vivendas rurais exentas
LOCALIZACIÓN:	TITULARIDADE:
Todo o termo municipal	Privada

DESCRICIÓN:

É unha das conformacións máis comúns no termo municipal de Vilar de Santos e a comarca da Limia. Consta dunha edificación principal de planta rectangular –maiormente a de altura máis elevada- de planta terrea ou dúas alturas (a solución más habitual) ao pé da que se constrúen un ou dous corpos edificatorios –as más das veces de menor altura- nos que se ubican, ben as dependencias comunitarias (cociña, lareira, forno...), ben un alpendre ou corte sobre o que se levanta a palleira (a solución más habitual nas aldeas de montaña).

Efectivamente, as aldeas empoleiradas, segundo a definición que delas deu Xaquín Lourenzo¹, adoitan utilizar este tipo de solución volumétrica para ordenar o espacio privado das súas casas-vivenda. Estas, constitúense como unha sorte de complexo agro-residencial que evidencia cal é a principal actividade económica dos seus habitantes: a actividade agro-gandeira.

Anexo á vivenda principal, un alpendre e/ou unha corte de planta rectangular construído sempre con cachotes de unha altura as más das veces e cuberto por un tellado a dúas augas, destinase maiormente ao resguardo dos animais de tiro (cabalos, mulas, bois...), así como dos apeiros de labranza (o carro, o arado...).

Os alpendres e cortes mantéñense pechados por un muro corrido de cachotes ao longo dos seus catro lados, a menudo dunha calidade notablemente inferior ao utilizado na casa-vivenda. A división horizontal do alpendre² acostúmase a facer cunha rústica armazón de madeira que tamén serve para resguardar a herba da humidade. Cando a parte aberta da palleira é o alzado lateral, ou cando a este se suma un dos frontais, o mestre de obras acostumaba a dispor un piar cuadrangular ou unha columna de sección circular rematada nun capitel para sostener a viga mestra, que habitualmente se localiza no medio do alzado lateral, ou ben no ángulo que forma este co frontal cando son dúas as paredes que se abren na construción.

O acceso ao andar primeiro realiza-se por medio dunha sinxela esqueira fixa ou de man.

Anexo á vivenda principal tamén é habitual atopar outro tipo de construccions adxectivas: a eira, o forno (as más das veces integrado nun ángulo da propia cociña), o lagar, o poleiro... construccions todas elas que evidencian unha economía familiar autocentradha e autosuficiente, que inicia e pecha o ciclo productivo, ao tempo que aporta a man de obra necesaria para a explotación dos seus recursos.

¹ Así denomina este autor os núcleos de poboación asentados nunha orografía irregular onde a pendente condiciona de maneira inexorable á arquitectura que ha dar solución ás necesidades residenciais e productivas das persoas.

NIVEL DE INTERESE ³	1	2	3		NIVEL DE PROTECCIÓN
HISTÓRICO	X				A) INTEGRAL: B) ESTRUCTURAL: C) AMBIENTAL: SI
ARTÍSTICO-ARQUITECTÓNICO		X			
URBANO-AMBIENTAL	X				

OBSERVACIONES:

Co progresivo abandono de explotacións agrarias e gandeiras, os alpendres e cortes lévanse reconvertido en garaxes de vehículos a motor ou en ampliacións da vivenda principal. As intervencións ás que se viron sometidos foron, en moitos casos, de todo inadecuadas, fundamentalmente dende o punto de vista estético (bloques de cemento, ladrillo sen revestir, tellados de uralita...) o que veu derivando nunha acelerada degradación dunha arquitectura adxectiva que merece ser preservada. Cómpre que as administracións promovan a reconversión destas dependencias segundo criterios constructivos de carácter integrador e respectuoso, tanto dende o punto de vista estético como tipolóxico, demostrando que é posible adecuar as vellas arquitecturas ás necesidades actuais de maneira efectiva e coherente.

Acompañamos unha instantánea de unha casa-vivenda de desenvolvemento lineal localizada en Outeiro.

APROBADO DEFINITIVAMENTE POLO PLENO
17.12.2001
A SECRETARIA
SUS
SECRETARIA

³ Xuntamente co alpendre podemos atopar a palleira, palleiro ou secadeiro, que de todas estas formas se denomina esta dependencia.
3.1 Mui Alto, 2 Alto, 3 Medio

PROBADO DEFINITIVAMENTE DO PLENO 2.2.2011
A SECRETARIA

CATÁLOGO DE BENS CULTURAIS DO CONCELLO DE VILAR DE SANTOS

A CASA LABREGA DE DESENVOLVEMENTO PERPENDICULAR
SECRETARIA

FICHA INDIVIDUAL Nº: 2

CLAVE IDENTIFICATIVA: XPG

DOCUMENTACIÓN ESCRITA

DENOMINACIÓN:	TIPO DE ELEMENTO:
A Casa labrega de desenvolvemento perpendicular	Vivendas rurais exentas
LOCALIZACIÓN:	TITULARIDADE:
Todo o termo municipal	Privada

DESCRIPCIÓN:

Ao igual que as casas-vivenda tipo bloque, os inmobles de desenvolvemento perpendicular adoitan presentar unha planta rectangular a dúas ou catro augas, muros de perpiaño na modalidade de *opus vittatum* e unha ou dúas alturas segundo o caso. Son habituais os exemplos de casas cun número de alturas desigual (dúas alturas a vivenda principal –B + I- e unha a secundaria).

A limitación da altura dos muros, debido ás características da pedra en función da súa resistencia, xunto co escaso largo das casas por mor da limitada longura da madeira das árbores, obriga novamente a traballar con volumes simples que acollen a espacios interiores más ben pequenos.

As vivendas de desenvolvemento perpendicular localízanse, maiormente, nos ángulos dos predios de escaso tamaño, de maneira que a disposición das edificacíons contribúe a ordenar o espacio dentro da eira, deixando lugar a valiosos patios nos que levar a cabo certas actividades de transformación dos produtos agrícolas.

Este tipo de conformación volumétrica das vivendas vilarenses –común a toda a Galicia rural-acostuma a incluir distintos anexos e construccíons adxectivas interrelacionadas que dan lugar ao que comunmente se coñece como *agrupamentos*. Estes dispóñense dentro dos soares en función de múltiples variables: protección diante das agresións meteorolóxicas, proximidade a canles naturais ou artificiais de auga, orientación más soleada, relación coas vías de comunicación existentes, dominio visual sobre o complexo agrario familiar...

Nas máis das ocasións, este tipo de conformación volumétrica acostuma a situar no edificio de planta terrea as actividades de uso colectivo: a cociña e as cortes, ou mesmo a adega xunto con outra serie de espacios destinados ao almacenamento de colleitas así como ao resguardo de trebollos para realizar os labores do campo. Estas dependencias poden estar interrelacionadas entre si por medio de pasadoiros. Pola contra, o edificio perpendicular a este acostuma a ordenar a súa distribución interna destinando o primeiro andar a habitación e residencia dos membros da familia, reservando a planta terrea a sala ou forno.

Na práctica totalidade das vivendas o acceso á vivenda –situada no andar superior- realiza-se exteriormente por medio dunha escaleira que remata nun patamal desenvolvido, a xeito de patín, que pode ser ou non cuberto¹. Esta solución pode ou non abranguer aos dous bloques edificatorios.

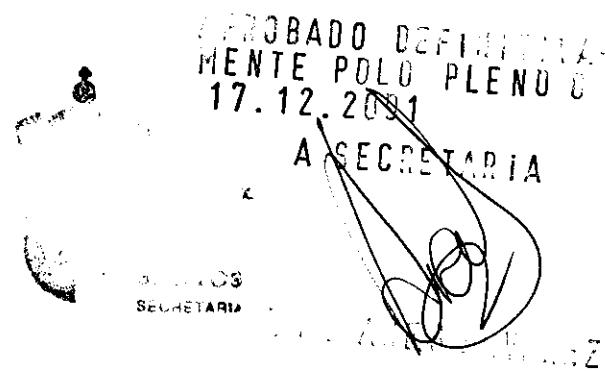
Ao tempo é habitual que no bloque orientado ao mediodía se dispoña unha solaina, unha solución moi común na maioría das vivendas rurais ourensáns.

NIVEL DE INTERESE ²	1	2	3	NIVEL DE PROTECCIÓN
HISTÓRICO	X			
ARTÍSTICO-ARQUITECTÓNICO		X		A) INTEGRAL: B) ESTRUCTURAL: C) AMBIENTAL: SI
URBANO-AMBIENTAL	X			

¹ Esta solución é típica das casas da alta montaña luguesa, Galicia meridional e boa parte da zona costeira.
² 1 Mui Alto; 2 Alto; 3 Medio

OBSERVACIÓNS:

Acompañamos fotos dunha vivenda de desenvolvemento perpendicular sita na aldea de Parada.

CATÁLOGO DE BENS CULTURAIS DO CONCELLO DE

VILAR DE SANTOS

A CASA LABREGA TIPO BLOQUE

APROBADO DEFINITIVAMENTE polo PLENO
17.2.2011

A SECRETARIA

FICHA INDIVIDUAL Nº: 3

CLAVE IDENTIFICATIVA: AP4

DOCUMENTACIÓN ESCRITA

DENOMINACIÓN:	TIPO DE ELEMENTO:
A Casa labrega tipo bloque	Vivendas rurais exentas e entre medianeiras
LOCALIZACIÓN:	TITULARIDADE:
Todo o termo municipal	Privada

DESCRICIÓN:

Dentro dun abano de variadas solucións arquitectónicas, estamos diante do modelo de casa campesiña por antonomasia.

Este modelo de casa-vivenda –de seguirmos a clasificación de Demangeon- é o máis simple de todos os que imos abordar dentro do modelo de casa labrega. Trátase dun volume paralelepípedo de sección cuadrangular ou rectangular, de planta terrea ou dúas alturas conformadas a base de cachotes dispostos segundo distintos tipos de opus (*incertum*, *caementicum*, *vittatum* e *mixtum vittatum*, mais case nunca *quadratum*) e cuberta con tella árabe, que se dispón –maiormente- en dúas caídas diferenciadas de entre 20 e 40 graos.

Cando a vivenda posúe dúas alturas –tal é o caso maioritario en Vilar de Santos- o acceso á superior moi raras veces se fai interiormente, senón a través dunha escala exterior rematada nun patamal, patín ou corredor.

No andar terreo teñen cabida as dependencias para o gando. No piso superior, pola contra, atopamos a cociña, en palabras de Antonio Fraguas "o centro principal da casa, onde o labrego pasa as poucas horas do día que adica á comida e lecer ou tertulia. Na cociña celébranse ordinariamente as comidas, principalmente almorzo e cea, mais nunca en día de festa nin cando hai forasteiros. Ali xúntanse a vecindade nas veladas de inverno e en animada conversa comentan os sucesos, renovan os contos tradicionais da aldea e, algunha vez, óese, no sixilo da noite, a promesa de palabra de casamento, axústanse ou renóvanse os contratos e regúlanse e estímnanse as relacións do lugar".

Está presidida pola tareira, unha lousa longa de pedra lixeiramente elevada do chan, que se localiza, xa no centro da habitación, xa nun ángulo. En ocasións posúe cambota (cubrición troncopiramidal que conduce o fume cara a cheminea) construída en madeira ou pallabarro, ainda que actualmente só se conservan as pétreas¹. Un esteo –regularmente de granito- sírvelle de apoio angular.

O forno, feito de pedra as más das ocasións, vai nun dos recantos da cociña e adoita sobresair do muro de peche da casa en forma de construcción semicircular cuberta por tella.

O fregadeiro ou vertedeiro, tamén de pedra, consiste nunha pia empotrada no muro onde un orificio conduce á auga residual ao exterior por medio dunha canle ou biqueira.

Xunto a estes elementos, distinto tipo de mobiliario: artesa, cunqueiro, salgadoiro, espeteira, cantareiro, a mesa, os bancos...

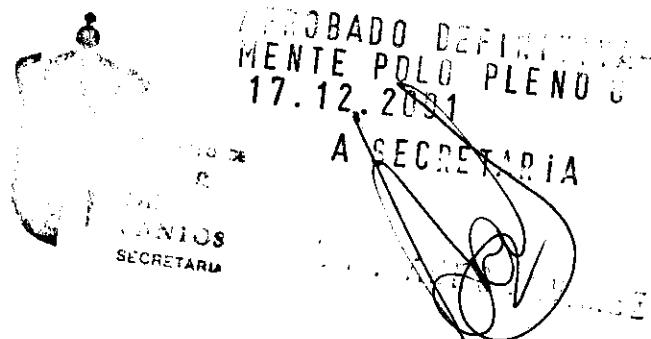
¹ É de destacar a que ainda conserva o edificio Rectoral de Vilar de Santos.

NIVEL DE INTERESE ²	1	2	3		NIVEL DE PROTECCIÓN
HISTÓRICO	X				A) INTEGRAL: B) ESTRUCTURAL: C) AMBIENTAL: SI
ARTÍSTICO- ARQUITECTÓNICO		X			
URBANO-AMBIENTAL	X				

OBSERVACIONES:

Este modelo de vivendas pode contar –asemade- con alguma construcción illada do tipo de cortes, alpendre, palleira, hórreo...

Acompañamos foto dunha casa, localizada en Castelaus (Parada do Outeiro).

CATÁLOGO DE BENS CULTURAIS DO CONCELLO DE VILAR DE SANTOS

CONSELLERIA DE CULTURA
17.12.2001
MUNICIPIO DE VILAR DE SANTOS

A CASA LABREGA DE DESENVOLVEMENTO ARREDOR DUN CURRAL

FICHA INDIVIDUAL Nº: 4

CLAVE IDENTIFICATIVA: AFS

DOCUMENTACIÓN ESCRITA

DENOMINACIÓN:	TIPO DE ELEMENTO:
A Casa labrega de desenvolvemento arredor dun curral	Vivendas rurais exentas
LOCALIZACIÓN:	TITULARIDADE:
Todo o termo municipal	Privada

DESCRICIÓN:

É a casa típica das agras noroccidentais de Galicia, polo que tamén se coñece co nome de casa coruñesa. Esta solución, bastante inusual no Val da Lima, dá resposta a unha economía agraria e gandeira, que era a que ocupaba á práctica totalidade da poboación. A climatoloxía variable –mais abondosamente chuviosa- e os asentamentos agrupados son os elementos que determinan a súa configuración: unha serie de construccions elementais que se dispoñen en numerosas combinacions de corpos achegados a un núcleo principal (a casa-vivenda). Cada un destes corpos está dominado polo granito de diversas calidades e a tella curva ou árabe.

O curral arredor do que se dispoñen as distintas construccions é de forma variable (cuadrangular, rectangular, poligonal...) e, polo xeral, está cercado cun valo de cachotes a media altura. No interior da parcela aséntanse os seguintes elementos:

- A casa-vivenda con forno:** que pode ou non integrar a este. Cando así é, este sitúase sempre no andar terreo da edificación. Trátase dunha pequena construccion circular, abovedada no seu interior, empregada para cocer o pan. Localízase nun recanto da cociña, mesmo a carón da lareira. Consta de *capela* (o espacio abovedado no que coce o pan), *boca* (a apertura pola que se introduce a masa e se retira o alimento unha vez cocido), e *fornalleira* (lugar no que se almacena a borralia ou cinsa).
- O alpendre-palleiro:** polo xeral un edificio de unha altura (illado ou anexo á vivenda) destinado a almacenar a forraxe no andar superior e a resguardar os apeiros de labranza no andar terreo.
- O hórreo:** unha construccion de tamaño variable (de dous e tres claros polo común) e tipoloxia mixta (pedra e madeira) no que almacenar o millo, os apeiros de labranza e outros productos agrarios.
- O curral ou poleiro:** un recinto pechado constituído por unha pequena construccion de cachotes cuberta por tella que se abre a un reducido patio cercado onde se crían distintos tipos de coellos aves (galiñas, galos, patos...).
- O pozo:** construccion destinada a obter auga para o consumo humano –e tamén para a rega-. Sitúase nun lugar próximo á casa vivenda –cando non dentro dela- mais sempre lonxe das cortes do gando para evitar a contaminación dos puríns. Tipoloxicamente atenden a dous tipos: os cubertos e os descubertos, sendo más antigos os primeiros. Poden ter un peitoril circular ou prismático no que se asenta un arco que sostén unha roldana para subir facilmente o caldeiro cheo de auga.
- O patio:** espacio abierto que acostuma a acoller á eira, unha construccion de transformación de dimensíons e conformacions variables, con chan de pedra ou terra que, ás veces, está rodeado dun muro de escasa altura (entre 20 e 50 cm) que circunda perimetralmente o espacio no que ten lugar a malla dos cereais (trigo, centeo, cebada). Trátase, por tanto, dun espacio no que se demostra o sentido do traballo comunal agrario de Galicia, sober de todo o que concentra aos veciños na malla (separación do gran da palla), labor que se executa batendo o cereal co mallo, uns paus longos rematados nunha articulación á que se une un pau menor co que se baten os mollos de centeo ou millo.

O secado de castañas, cabazos e fabas, o tendido da roupa ou o esfolado do millo tamén tiñan lugar nas eiras. Sitúase perto da casa e máis do canastro por razóns prácticas, gorecida do vento para evitar a perda do gran.

A **horta**: espacio de terra de pequenas dimensións, habitualmente situado nos ángulos dos predios, nos que se cultivan leitugas, tomates, cebolas, repolos... para o autoconsumo dos residentes da casa.

NIVEL DE INTERESE ¹	1	2	3	NIVEL DE PROTECCION
HISTÓRICO	X			A) INTEGRAL: B) ESTRUCTURAL: C) AMBIENTAL: SI
ARTÍSTICO- ARQUITECTÓNICO		X		
URBANO-AMBIENTAL	X			

OBSERVACIONES:

Adxúntase fotografía dunha casa labrega con desenvolvemento arredor dun curral en Laioso (Parada do Outeiro).

RECORRIDO DEFINITIVAMENTE
17.12.2001
A SECRETARIA
SACOS
SECRETARIA

¹ 1 Moi Alto; 2 Alto; 3 Medio

DESENV. LINAL

DESENV. PERPENDICULAR

APROBADO DEFINITIVAMENTE POR EL PLENO

17.12.2001

SECRETARIA

ESTOS
SECRETARIOS

ORDENANZA DE PROTECCIÓN DO PATRIMONIO CULTURAL DO CONCELLO DE VILAR DE SANTOS

PROBADO EN EL PLENO 17.12.2011
INVENTARIO CULTURAL DO CONCELLO DE VILAR DE SANTOS
SECRETARIA

ART.1- Ámbito e obxecto

O Catálogo municipal, que por aplicación da Disposición Adicional Segunda da Lei 8/95, do 30 de outubro, do Patrimonio Cultural de Galicia, pasará a formar parte do Inventario Xeral do Patrimonio Cultural de Galicia, estará formado, desde o punto de vista arquitectónico e etnográfico, por todos aqueles bens de interese artístico, histórico, arquitectónico, etnográfico, etc. e conxuntos urbanos, lugares etnográficos, xardíns, parques, eiras, etc..., que teñan valor artístico, histórico ou antropolóxico. Establecendo este *Plan Xeral de Ordenación Municipal* (PXOM) unha relación de edificios e conxuntos a protexer e/ou conservar por razóns urbanísticas en función do seu valor histórico, artístico ou medio ambiental.

No relativo á protección do patrimonio histórico artístico e etnográfico, ademais do presente nesta ordenanza, estarase en todo o disposto pola Lei 8/1995, de 30 de outubro, do Patrimonio Cultural de Galicia, que ten por obxecto a protección, conservación, posta en valor, difusión e fomento do patrimonio cultural de Galicia, así como a súa investigación e transmisión ás xeneracións futuras.

1.1.- Constitúen bens suxeitos a protección urbanística, de acordo coas determinacións da presente ordenanza e a la Lei 8/1995 do 30 de Outubro do Patrimonio Cultural de Galicia, os seguintes:

1.1.1.- Os edificios e conxuntos de interese histórico, artístico, arquitectónico, e lugares etnográficos, xardíns, parques, eiras, etc. Que teñan valor artístico, histórico ou antropolóxico, reflectidos e identificados nos planos de ordenación e incluídos na relación de bens protexidos do presente PXOM.

1.1.2.- Os restos de xacementos arqueolóxicos e castros, reflectidos nos planos de Ordenación e incluídos na relación do patrimonio arqueolóxico do presente PXOM.

1.1.3.- As zonas, enclaves, edificios, construccions, restos ou xacementos que, no seu caso, sexan inventariados polos Organismos competentes en materia de patrimonio histórico, artístico e cultural.

1.1.4.- Os elementos illados, identificados nos planos de Ordenación que, polo seu pequeno tamaño, teñen recoñecido seu interese histórico, artístico, etnográfico e/ou cultural. Así, mediante o Decreto 449/1973, do 22 de febreiro, quedan protexidos os hórreos, "cabazos", "cabaceiros" e "canastros" de mais de 100 anos de antigüidade, e mediante o Decreto 571/1963, de 14 de marzo, os escudos, emblemas, pedras heráldicas e pezas similares de interese histórico-artístico de mais de 100 anos. Tendo a consideración de bens de interese cultural

*PROBADO DEFINITIVAMENTE
17.12.2001
PÓDÉR PLENO
ASOCIACIÓN
CULTURAL*

pola disposición adicional segunda da lei 16/85, do 25 de xuño, do patrimonio Histórico Español.

1.2.- Os bens obxecto de protección por esta ordenanza quedan incluídos no catálogo de fichas complementario do presente *Plan Xeral de Ordenación Municipal*.

- As fichas que acompañan este Catálogo fan alusión tanto a elementos individuais (edificios e construccions singulares e senlleiras) como a tipoloxías edificadorias de interese (lavadoiros, vivendas de tipoloxía tradicional, hórreos, muiños, etc) que polos seus valores arquitectónicos ou culturais merecen ser conservados e legados ás xeracións futuras. Uns e outros, con independencia da súa protección individual ou xenérica, gozan de idéntico nivel de protección. Os informes da protección do P.H. aos que están sometidos os elementos do Catálogo terán carácter preceptivo vinculante e serán previos á concesión de licencias. Nembargantes as obras a realizar nos elementos catalogados como tipoloxías edificadorias de interese, a diferencia dos demais bens que integran o catálogo, unicamente precisarán da autorización municipal, actuando a Consellería de Cultura como organismo consultivo.
- Esta incorporación realizase tanto no texto como nos planos do presente documento onde está indicada a localización dos xa catalogados.
- Ditos bens figuran reflectidos graficamente e numerados nos planos de Ordenación a escala 1/5.000 e 2.000.
- O Catálogo ten a consideración de aberto e será susceptible de incorporar novos elementos, ben a instancia do Concello ou ben da Dirección Xeral de Patrimonio Cultural.

1.3.- A protección destes edificios e conxuntos vai encamiñada a súa conservación, aceptando a realización de determinadas obras en función da característica do obxecto protexido, para o cal establecense tres niveis de protección:

- **integral**
- **estructural**
- **ambiental**

1.4.- Para a protección do contorno dos bens protexidos, dentro dos cales é necesario informe preceptivo e vinculante da Comisión Territorial do Patrimonio Histórico, fixouse unha franxa que se delimita nos planos de ordenación, e no caso de non estar grafiada a unha distancia medida desde o elemento ou vestixio máis exterior do ben que protexese, o entorno de protección será de:

(artigo 30 das Normas Complementarias e Subsidiarias Provinciais)

- a) 50 metros, cando se trate de elementos etnográficos inventariados (hórreos, cruceiros, petos, etc.).
- b) 100 metros, cando se trate de elementos de arquitectura relixiosa (conxuntos parroquiais, igrexas, capelas, santuarios, cementerios, etc.), arquitectura civil (edificios singulares, pontes, fontes, etc.) e outros elementos inventariados.

1.5.- Nos elementos catalogados e no seu entorno de protección, todos aqueles usos e construccions enumerados no artigo 168 da Lei do Solo de Galicia e os enumerados no artigo 10 do Regulamento de disciplina urbanística para o desenvolvemento e aplicación da Lei do Solo de Galicia, mentres non se redacte o planeamento correspondente, será preciso o informe previo da Comisión Territorial do Patrimonio Histórico, que terá carácter preceptivo e vinculante respecto ás condicións físicas que sexan requeridas para garantir a harmonización coas características dos bens protexidos.

1.6.- Con carácter xeral a ampliación ou reforma dos cemiterios ou camposantos presentes no termo municipal estará sometida a informe preceptivo e vinculante do órgano correspondente da Consellería de Cultura da Xunta de Galicia.

ART. 2- Protección Integral

2.1.- Ámbito.

Distínguense varios casos en función da natureza do ben protexido:

2.2.- Edificios: cando o obxecto protexido sexa un edificio e no catálogo figure exclusivamente como tal, a protección entenderase que abrange a toda a parcela onde se sitúe o ben ou grupo de bens que integran o conxunto edificadorio a protexer (pazo e edificacións auxiliares, Igrexa e adro, etc.), quedando excluída calquera posibilidade de segregación de novas parcelas, que non sexa coa autorización previa da Consellería de Cultura.

2.3.- Conxuntos que conforman unha unidade: cando o obxecto protexido sexa un edificio ou edificios e os xardíns ou espacios libres, co que forman unha unidade ou conxunto, quedará excluída calquera división do ámbito protexido con destino distinto do existente. Nos espacios non ocupados pola edificación, calquera modificación dos elementos que configuren formalmente o ámbito de influencia será obxecto de licencia. Expressamente quedará prohibida a tala de especies arbóreas , xa fosen autóctonas ou non, que pola súa idade ou situación estratéxica formen parte da xardinería ou medio inmediato.

2.4.- Outros elementos protexidos: cando o elemento protexido non sexa unha edificación (cruceiros, petos de ánimas, fontes, pontes, etc.) entenderase que a protección afecta á totalidade do ben, de maneira que se garanta o mantemento do seu significado e o libre acceso á súa contemplación.

2.5.- Obras permitidas.

2.5.1.- Con carácter preferente autorizaranse as obras de:

- restauración total ou parcial
- conservación

2.5.2.- Con carácter non preferente autorizaranse as obras de consolidación e rehabilitación

RECORRIDO DEFINITIVO
17.12.2011
A SECRETARIA

ART. 3- Documentación Necesaria para a Solicitud de Licencia

3.1.- Ademais dos documentos esixidos nas ordenanzas principais, a solicitude de licencia deberá ser acompañada da documentación detallada seguinte:

3.1.1.- Descripción do marco referencial de orixe do edificio: propiedade que ordenou a súa construción, autores do proxecto e obra, uso orixinal ao que se destinou e variacións de uso e propiedade, etc.

3.1.2.- Evolución do edificio e do entorno inmediato que poidan xustificar as solucións adoptadas.

3.1.3.- Levantamento a escala mínima 1/100 do edificio na súa situación actual (plantas, alzados exteriores e interiores, seccións, etc.) e das edificacións auxiliares e complementarias, así como das ampliacións de escala necesarias de detalles característicos. Levantamento da parcela onde se situa a escala non menor de 1/500 indicando a situación relativa dos edificios principal e auxiliares e especificando os cultivos, arborado, xardinería, etc.

3.1.4.- Descripción fotográfica do edificio e o seu entorno

3.1.5.- Memoria xustificativa da oportunidade da obra a realizar, así como dos efectos sobre os usos e usuarios actuais e sobre os elementos obxecto de protección.

3.1.6.- Proxecto detallado das obras a realizar especificando con claridade as zonas e elementos afectados.

3.2.- A solicitude de licencia de calquera tipo que afecte, no caso de edificios protexidos no medio rural enclavados en grandes fincas ou nunha área definida por unha liña homotética a 100 m. de distancia dos muros exteriores da edificación ou grupo de edificacións que integran o conxunto edificatorio a protexer, deberá ir acompañada, ademais de polos documentos esixidos nas Ordenanzas municipais, pola documentación seguinte:

3.2.1.- Plano de situación en relación a dito edificio a protexer.

3.2.2.- Incidencia no entorno da obra ou actividade para a que solicitase licencia, así como memoria xustificativa da non alteración das condicións ambientais e paisaxísticas do ben natural protexido (incluirse para o caso de edificacións, relación detallada de materiais a empregar e da solución formal adoptada, etc.).

3.2.3.- En tódos os casos o Concello, coa documentación presentada, e xunto co informe técnico municipal, solicitará con carácter previo a concesión da licencia, o informe preceptivo e vinculante da Comisión Territorial de Patrimonio Artístico.

3.2.4.- A relación de edificios e conxuntos obxecto de protección integral indícase no catálogo Anexo de esta Normativa.

ART. 4- Protección estructural. Ámbito e obras permitidas

4.1.- Ámbito

Distínguense varios casos en función da natureza do ben protexido:

4.2.- Edificios : cando o obxecto protexido sexa un edificio e no catálogo figure exclusivamente como tal, a protección entenderase que se extende a toda a parcela onde se sitúe o ben ou grupo de bens que integran o conxunto edificatorio a protexer (pazo e edificacións auxiliares, Igrexa e adro, etc.).

4.3.- Conxuntos que conforman una unidade: cando o obxecto protexido sexa un edificio ou edificios e os xardíns ou espacios libres, co que forman unha unidade ou conxunto, quedará excluída calquera división do ámbito protexido con destino distinto do existente. Nos espacios non ocupados pola edificación, calquera modificación dos elementos que configuren formalmente o ámbito de influencia será obxecto de licencia. Expressamente quedará prohibida a tala de especies arbóreas, fosen ou non autóctonas, que pola súa idade ou situación estratéxica, formen parte da xardinería ou medio inmediato.

4.4.- Outros elementos protexidos: cando o elemento protexido non sexa unha edificación (cruceiros, petos de ánimas, fontes, pontes, etc.) entenderase que a protección afecta á totalidade do ben, de maneira que se garanta o mantemento do seu significado e o libre acceso á súa contemplación.

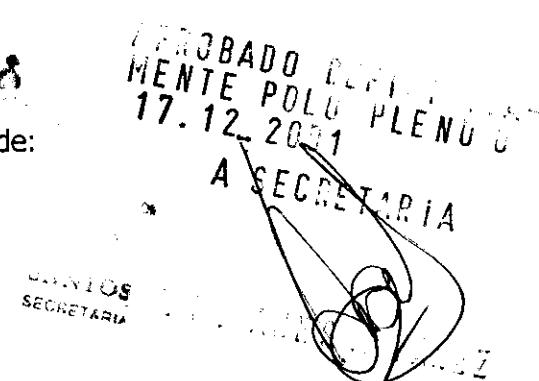
4.5.- Obras permitidas.

Con carácter preferente autorizaranse as obras de:

- restauración total ou parcial
- conservación
- consolidación
- rehabilitación

Con carácter non preferente:

- reestructuración
- adición de planta

ART. 5- Documentación Necesaria para a Solicitud de Licencia

5.1.- Ademais dos documentos esixidos nas ordenanzas principais, a solicitude e licencia deberá ser acompañada da documentación detallada seguinte:

- Descripción do marco referencial de orixe do edificio: propiedade que ordenó a súa construción, autores do proxecto e obra, uso orixinal o que destinouse e variacións de uso e propiedade, etc.
- Evolución do edificio e do entorno inmediato que podan xustificar as solucións adoptadas.

- Levantamento a escala mínima 1/100 do edificio na súa situación actual (plantas, alzados exteriores e interiores, seccións, etc.) e das edificacións auxiliares e complementarias, así como das ampliacións de escala necesarias de detalles característicos. Levantamento da parcela onde sitúase, a escala non menor de 1/500 indicando a situación relativa dos edificios principal e auxiliares e especificando os cultivos, arborado, xardinería, etc.
- Descripción fotográfica do edificio e o seu entorno
- Memoria xustificativa da oportunidade da obra a realizar, así como dos efectos sobre os usos e usuarios actuais e sobre os elementos obxecto de protección.
- Proxecto detallado das obras a realizar especificando con claridade as zonas e elementos afectados

5.2.- A solicitude de licencia de calquera tipo que afecte, no caso de edificios protexidos no medio rural enclavados en grandes fincas ou nunha área definida por unha liña homotética situada a 100 m. de distancia dos muros exteriores da edificación ou grupo de edificacións que integran o conxunto edificatorio a protexer, deberá ir acompañada, ademais de polos documentos esixidos nas demais Ordenanzas municipais, pola documentación seguinte:

- Plano de situación en relación ao edificio a protexer.
- Incidencia no entorno da obra ou actividade para a que solicitase licencia, así como memoria xustificativa da non alteración das condicións ambientais e paisaxísticas do ben natural protexido (incluirse para o caso de edificacións, relación detallada de materiais a empregar e da solución formal adoptada, etc.).

5.3.- En todos os casos o Concello, coa documentación presentada, e xunto co informe técnico municipal, solicitará con carácter previo á concesión da licencia, o informe preceptivo e vinculante da Comisión Territorial de Patrimonio artístico.

5.4.- A relación de edificios e conxuntos obxecto de protección estructural indícase no catálogo Anexo de esta Normativa.

ART. 6- Protección ambiental. Ámbito, obxecto e obras permitidas

6.1.- Ámbito.-

Os edificios que así se recollan no catálogo.

6.2.- Obras permitidas.-

Con carácter xeneral, se autorizan obras de:

- restauración total o parcial

APROBADO DEFINITIVAMENTE
 POLU PLÉNO
 17.12.2021
 A SECRETARIA
 ANA M. ARENAL ALVAREZ

- conservación
- consolidación
- rehabilitación
- reestructuración
- adición de planta

PROBADO DEFINITIVAMENTE
17.12.2021
RODO PLENO

SECRETARIA

A SECRETAIRIA
ANA M. AREAS

6.3.- Cando nun edificio obxecto de protección ambiental se pretense unha **reestructuración** xeralizada o unha ampliación de planta (cando esto sexa posibel) o Concello esixirá a presentación da documentación complementaria que garante que as obras que se proxeeten non afecten ao carácter tradicional do edificio obxecto de protección nin ao seu entorno.

6.4.- Explicitamente quedarán prohibidos os derribos parciais ou totais que afecten á envolvente do edificio ou a modificación dos ocos ou a apertura doutros novos ou aqueles cambios de dita envolvente que modifiquen a composición xeral.

6.5.- No caso de que no edificio protexido sexa posibel a adición de planta esta farase mantendo as condicións estructurais da planta do edificio preexistente en todo canto sexa posible e as de fachada en canto o ritmo da cantería ou mampostería, materiais de ornamentación e acristalamiento. Debendo xustificar que a ampliación non desvirtúa a edificación existente ou seu entorno e que é compatible con aqueles dende o punto de vista compositivo, tipolóxico, morfolóxico e paisaxístico, ben por mímese ben por contrapunto, coidando e valorando con precisión en cada caso os materiais, técnicas e cores empregados

ART.7- Documentación para solicitude de licencia

7.1.- Nos edificios con protección ambiental, as solicitudes de licencia de calquera tipo de obra, incluirán preceptivamente, ademais dos documentos esixidos nas ordenanzas municipais, a documentación detallada seguinte:

- Relación detallada das obras a executar especificando con claridade as zonas e elementos afectados.
- Alzado fotográfico do tramo da rúa (alomenos do tramo correspondente á couzada) onde está situado o edificio.

7.2.- Cando a licencia solicitada sexa de reestructuración e/ou adición de planta, ademais da anterior deberá presentar:

- Descripción fotográfica pormenorizada do estado actual do edificio e dos elementos mais característicos.
- Memoria xustificativa da oportunidade e conveniencia da reestructuración (cando sexa o caso).

7.3.- En tódolos casos o Concello coa documentación presentada, e xunto co informe técnico municipal, solicitará con carácter previo á concesión da licencia, o informe preceptivo e vinculante da Comisión Territorial de Patrimonio Artístico.

HENRIQUES
JOABADO
17.12.2001 PLENO
A SECRETARIA
ARES

7.4.- A relación de edificios e conxuntos obxecto de protección estructural, se indica no catálogo Anexo de esta Normativa.

ART. 8- Tipos de obra que afectan ao conxunto do edificio

- a) **Conservación:** Son aquelas destinadas a cumplir coas obrigas da propiedade, que se refire ás condicións de ornato e hixiene da edificación. Non poden afectar as características formais do edificio, non pudiendo ocasionar alteracións ou substitucións de calquera dos elementos estruturais ou de deseño do mesmo.
- b) **Restauración:** Son aquelas obras encamiñadas a unha conservación en grado máximo nas que se pretende a reparación dos elementos, estruturais ou non, do edificio, á vez que reproducir as condicións orixinais do mesmo sen achega de elementos de novo deseño, incluso a restauración do mobiliario orixinal e da decoración ou dos elementos procedentes alomenos das últimas etapas de utilización.
Cando implique a substitución inevitable dalgún elemento, a reposición será o mais fiel posible ás condicións orixinais.
- c) **Consolidación:** Son aquellas obras encamiñadas á conservación e mantemento do inmoble que impliquen substitución parcial o total dalgún elemento estrutural con achega de elementos de novo deseño, pero respectando integralmente as organizacións espaciais, así como a tipoloxía estructural e a composición exterior da envolvente do edificio (fachadas e cuberta).
- d) **Rehabilitación:** Son aquellas obras encamiñadas a mellorar e adecuar as condición de habitabilidade e que impliquen unha redistribución da organización espacial conservando as características estruturais e de composición exterior da envolvente do edificio (fachadas e cuberta).
- e) **Reestructuración:** Son aquellas obras encamiñadas á renovación incluso dos elementos estruturais que impliquen variación do tipo de estructura, podendo incluir a demolición dos elementos estruturais ou en grado máximo o baleirado do edificio conservando a fachada exterior existente, interior e patios, así como a liña e tipo de cuberta.
- f) **Adición de plantas e obra nova :** son aquellas obras encamiñadas a aumentar o número de andares do edificio mantendo ou non a tipoloxía estructural, asimilable á reestructuración en canto a grado de conservación e tolerancia. As condicións en que pode realizarse a adecuación especificanse no grado de protección correspondente. Só neste caso, a cuberta do edificio non se considerará protexida.

ORDENANZA REGULADORA DA PROTECCIÓN DO PATRIMONIO ARQUEOLÓXICO DE VILAR DE SANTOS

Art. 1.- Definición do Patrimonio Arqueolóxico

Enténdese por patrimonio arqueolóxico o conxunto de bens móbiles e inmóbiles de carácter histórico, susceptibles de seren estudiados con metodoloxía arqueolóxica, tanto os que se atopan na superficie, no subsolo ou baixo a auga. Asimesmo forman parte deste patrimonio os elementos xeolóxicos e paleontolóxicos relacionados coa historia humana, coas súas orixes, os seus antecedentes e o seu desenvolvemento (art. 55 da lei 8/1995 do Patrimonio Cultural de Galicia).

Art. 2.- Ámbito de aplicación

Afecta esta ordenanza a todos os xacementos e achádegos de carácter arqueolóxico identificados e delimitados nos planos de ordenación. Os xacementos están catalogados pola Dirección Xeral do Patrimonio Cultural de acordo coas leis vixentes (16/85 do Patrimonio Histórico Español, 1/97 do Solo de Galicia e 8/95 do Patrimonio Cultural de Galicia).

O ámbito circunscribese ao definido como protección de xacementos arqueolóxicos, incluídos no catálogo coa clave de identificación normativa da Dirección Xeral do Patrimonio Cultural.

Art. 3.- Mecanismos de altas e baixas no catálogo

O catálogo de bens arqueolóxicos aséntase nun carácter de PROVISIONALIDADE PERMANENTE, polo que o concello, de oficio ou a instancia de parte, poderá ampliar de maneira inmediata calquera novo ben arqueolóxico descuberto e especificar o seu ámbito de protección.

Será obrigado proceder á inclusión de novos xacementos no catálogo (ou no seu caso exclusión) cando a solicitude se produza a instancia da Consellería de Cultura, como consecuencia de altas ou baixas causadas no inventario de xacementos arqueolóxicos de Galicia.

Art 4.- Regulación da protección a aplicar

Os graos de protección establecidos son os seguintes:

GRAO I

É o máximo grao de protección e apícase a todos os xacementos declarados Ben de Interese Cultural (BIC) que forman parte do patrimonio histórico.

A lei 16/85 do Patrimonio Histórico Español no seu art 20.1 establece a obriga de redactar un Plan Especial de Protección para os lugares declarados BIC. Mientras non se redacta este plan, a categoría de protección para estes xacementos será a que fai referencia este apartado, complementada sempre co grao de protección II.2 para o seu contorno.

Actualmente non existe ningún BIC declarado expresamente como tal no termo municipal de Vilar de Santos. Si son considerados BIC, segundo o establecido nos

Decreto 571/1963 e 449/1973, os escudos e pedras heráldicas, cruceiros e hórreos de máis de 100 anos de antigüedad, elementos que sí están presentes dentro do patrimonio cultural do concello.

Usos Autorizados

Aqueles que teñan como finalidade evidente o seu melloramento, conservación, consolidación ou investigación. Estes usos restrinxidos estarán rexidos polo D 199/1997 do 10 de xullo, que regula a actividade arqueolóxica en Galicia.

Asimesmo nesta zona non se poderán realizar construcciones, tendidos, conduccións ou instalacións aéreas ou subterráneas, excavacións, recheos, movementos de terras, plantación e arrincamento de árbores, roturacións profundas, nin apertura de pozos e minas.

GRAO II

Aplicarase a todo o solo rústico de protección arqueolóxica que ven delimitado nos planos de ordenación e no catálogo de bens patrimoniais como xacementos arqueolóxicos. Dentro deste grao cómpre distinguir:

Grao II-1 (Zona de Protección Integral)

O seu límite vén definido polas estructuras evidentes do xacemento nas que os elementos arquitectónicos ou arqueolóxicos testemuñan a existencia dun xacemento arqueolóxico. O seu ámbito de aplicación aparece reflectido na cartografía adxunta coa clave G.II-1

Usos Autorizados

Aqueles que teñan como finalidade evidente o seu melloramento, conservación, consolidación ou investigación. Estes usos restrinxidos estarán rexidos polo D 199/1997 que regula a actividade arqueolóxica en Galicia.

Asimesmo nesta zona non se poderán realizar construcciones, tendidos, conduccións ou instalacións aéreas ou sotáregas, excavacións, recheos, movementos de terras, plantación e arrinque de árbores, roturacións profundas do terreo, nin apertura de pozos e minas.

Grao II-2 (Zona de Respeito)

É unha área definida arredor do perímetro más exterior do ben, baseándose no art regulador nº 30 das Normas Complementares e Subsidiarias de Planeamento Provincial da Consellería de Política Territorial da Xunta de Galicia.

Cando varios elementos singulares se articulen nun conxunto, a área de protección trazarase a partires dos elementos más exteriores do mesmo e abranguerá a súa totalidade.

O seu ámbito de aplicación aparece reflectido na cartografía adxunta coa clave G.II-2.

Usos Autorizados

PROBADO DEFINITIVAMENTE
17.12.2011
A SECRETARIA
ANA M. ARENAL VAREZ

Permitíense usos agrícolas sempre que estes se realicen de forma tradicional, quedando prohibidas roturacións profundas que poidan danar ou destruir os estratos arqueolóxicos.

Prohibíense remocións e traslados de terras e, agás informe favorable previo do organismo competente da Consellería de Cultura, os tendidos aéreos ou sotáregos de liñas de infraestructura eléctrica, gas, abastecemento de auga, etc...

Condicións de Edificación

Non se permiten edificacións de nova planta. De modo excepcional e mentres non se prexudique o contorno do xacemento –ou cando este se atopa moi deteriorado– sempre previo informe vinculante do organismo competente da Consellería de Cultura, admítese a edificación de vivendas unifamiliares, debendo harmonizar estética e tipoloxicamente co contorno no que se insiren.

A tramitación da licencia para a realización de calquera tipo de obra nesta zona deberá ser informada preceptivamente pola Comisión Territorial de Patrimonio, sendo o seu informe vinculante.

GRAO III (Protección Non Integral)

Aplicarase este grao de protección a aqueles xacementos que posúen un deficiente estado de conservación. Igualmente aplicarase naquelas zonas nas que existan indicios suficientes que fagan pensar na posible existencia de restos arqueolóxicos, así como naqueles nos que se tiveran producido achádegos de materiales arqueolóxicos.

O seu ámbito de aplicación aparece reflectido na cartografía adxunta coa clave G.III.

Usos Autorizados

Dado que nos xacementos suxeitos a este grao de protección concurren unha serie de circunstancias especiais, poderá efectuarse neles certo tipo de obras, sempre e cando se realice unha actuación arqueolóxica previa. Para elo, deberá remitir á Comisión Territorial de Patrimonio un proxecto detallado de calquera obra ou modificación que se pretenda realizar. A Comisión resolverá sobre a pertinencia de dita obra, anque, en todo caso, sempre conllevará unha intervención arqueolóxica previa que sexa garante da correcta documentación e investigación dos restos arqueolóxicos existentes.

Os xacementos suxeitos a cada un dos distintos graos de protección aparecen detallados no anexo de Patrimonio Arqueolóxico que acompaña a presente ordenanza.

As delimitacións das diferentes zonas de protección (integral e respecto) aparecen grapiadas nos planos de ordenación a escala 1:5.000 conforme ao criterio do arqueólogo asinante nos mesmos.

Art. 5.- Achádegos non previsibles

Tanto nas obras realizadas fóra dos lugares, enclaves ou delimitacións con protección arqueolóxica especificadas, como naquelas que tendo protección contasen co informe previo no que se presuma esperanza de achádego ou se desen por concluídas as extraccións, aparezan restos, vestixios, elementos ou particularidades que infundan razonable sospeita do seu carácter arqueolóxico, procederase á súa paralización cautelar, informando do achádego ou circunstancias á Comisión Provincial de

Patrimonio aos efectos oportunos. Asimesmo informarase ás autoridades municipais para coñecemento e consideración respecto dos prazos de execución das obras e demás condicións que poidan estar contidas na licencia e que, de maneira fortuita, teñan que incumprirse pola paralización dos traballos.

O ocultamento de achádegos arqueolóxicos, vestixios, pezas ou elementos que se presupoñan constituíntes do Patrimonio Cultural de Galicia responsabilizará aos que así procedan en atención á lexislación vixente e en concordancia co contido do art. 46 da Constitución.

Art. 6.- Infraccións á presente ordenanza

Será considerada como infracción urbanística toda acción ou omisión que vulnere as prescripcións contidas na presente ordenanza, sen prexuízo doutras que estean tipificadas e sancionadas pola lexislación en vigor.

As infraccións contra a presente ordenanza serán consideradas infraccións urbanísticas graves.

As infraccións contra a presente ordenanza non serán, en ningún caso, tipificadas como anexas con outras infraccións cometidas.

RECORRIDO
PARA SU APROBACIÓN DEFINITIVA
EN EL PLENO
17.12.2011
A SECRETARIA
ANA M. ARENAL ALVAREZ
SECRETARIO

ANEXO DO PATRIMONIO ARQUEOLÓXICO DO CONCELLO DE VILAR DE SANTOS E GRAOS DE PROTECCIÓN

GRAO DE PROTECCIÓN I (G.I)

Ningún

GRAO DE PROTECCIÓN II-I (G.II-1)

XA-1: Mámoa do Monte dos Cervos (GA32090003)

XA-2: Castro de Vilar de Santos (GA32090004)

GRAO DE PROTECCIÓN II-2 (G.II-2)

XA-1: Mámoa do Monte dos Cervos (GA32090003)

XA-2: Castro de Vilar de Santos (GA32090004)

XA-3: Xacemento romano de Parada do Outeiro (GA32090001)

XA-4: Necrópole romana de Barreiros (GA32090002)

GRAO DE PROTECCIÓN III (G.III)

XA-5: Xacemento do Toural

XA-6: Xacemento de O Campo

XA-7: Xacemento de A Barxa

XA-8: Xacemento da Finca Albariño

XA-9: Xacemento de Os Cantos-Congostra da Fonte Carballa SECRETARIA

XA-10: Xacemento de Castelaus

XA-11: Xacemento de As Touzas

XA-12: Xacemento de Os Padrosos

XA-13: Xacemento de Vilar de Santos

XA-14: Capela de Laioso

APROBADO DEFINITIVAMENTE
17.12.2011
PLENO
A SECRETARIA
ANA M. ARENAL SALVAREZ

**CATÁLOGO DE XACIMENTOS ARQUEOLÓXICOS DO
CONCELLO DE VILAR DE SANTOS**

FICHA TÉCNICA Nº: XA-1

CÓDIGO DO XACIMENTO: GA32090003

DOCUMENTACIÓN ESCRITA

DENOMINACION: Mámoa de Monte de Cervos	TIPO DE ELEMENTO: Túmulo megalítico
LOCALIZACIÓN: Monte de Cervos (Parada do Outeiro) Coordenadas : 7°48'11" W; 42°08'10" N	TITULARIDADE: Privada-Monte Comunal
GRAO DE PROTECCION: II-I (G.II-1); II-2 (G.II-2)	

DESCRIPCION:

Situada a máis de 800 metros de altura, a uns 700 metros á saída da aldea de Laioso, atópase este túmulo megalítico de procedencia neolítica. Atópase situado na cimeira dun outeiro, nun monte baixo de toxos e carqueixas. A mámoa, ubica a 825 metros de altura sobre o nivel do mar, presenta un antigo crater de violación cuberto por espesa vexetación. As súas medidas son 15.5 m no eixo N-S e 17 m no E-W.

ZONA DE ORDENANZA NO PXOM

NA QUE SE ATOPA:

SOLO RÚSTICO PROTEXIDO DE MATO

PLANEAMENTO POSTERIOR:

OBRIGADO: RECOMENDADO: SI   OPTATIVO: INNECESARIO:

OBRAS PERMITIDAS:

- ROTURACIÓN SUPERFICIAL: Sometida a control arqueolóxico.
- ROTURACIÓN PROFUNDA: Sometida a control arqueolóxico.
- FORESTACIÓN: NON.

MELLORAS NECESARIAS:

- A) NO PROPIO ELEMENTO: Excavación e rehabilitación para convertila en referente turístico e cultural.
- B) NO CONTORNO: Sinalización e acondicionamento de accesos a pé.

Se procede

OBSERVACIONES:

No inventario arqueolóxico de 1986 esta mámoa foi incluída no Concello de Allariz ao lado de outra que non parece ser tal, en opinión do arqueólogo Alfredo Seara.

O acceso á mámoa realizase a través dun camiño de terra que parte dun cruceiro sen figuración situado a uns 200 m da aldea de Laioso.

APROBADO DEFINITIVAMENTE PELO PLENO C
17.12.2011

A SECRETARIA

SECRETARIOS

ANA M. ARES ALVAREZ

**CATÁLOGO DE XACIMENTOS ARQUEOLÓXICOS DO
CONCELLO DE VILAR DE SANTOS**

FICHA TÉCNICA Nº: XA-2

CÓDIGO DO XACIMENTO: GA32090004

DOCUMENTACIÓN ESCRITA

DENOMINACIÓN: Castro de Vilar de Santos	TIPO DE ELEMENTO: Xacemento castrexo
LOCALIZACIÓN: Lugar do Castro (Vilar de Santos) Coordenadas: 7°47'24"E; 42°05'50"N	TITULARIDADE: Privada-Comunal
GRAO DE PROTECCIÓN: II-I (G.II-1); II-2 (G.II-2)	

DESCRICIÓN:

Localizado a uns 500 m. de altura, 1 Qm do núcleo de Vilar de Santos, a 500 m ao leste do Monte Cubelo, o xacemento castrexo ubícase na cima dun monte que domina a chaira que antes ocupara a Lagoa de Antela. Situado moi perto do cementerio parroquial, onde outrora estaba situada a igrexa, a súa datación cronolóxica responde á Idade do Ferro (-800 a 0 a.C.).

Este castro circular posúe uns 150 m. de eixo e define a unha cimeira abombada con ladeiras de moi lixeira pendente. Estaba protexido por un recinto amurallado construído con pedra miúda -moi probablemente a mesma que hoxe delimita as propiedades particulares dos montes que o rodean- e cinguido por un terraplén duns 4 m de altura, segundo o arqueólogo Alfredo Seara. O lugar que presenta unha mellor accesibilidade é a do W, lugar no que -probablemente- se localizaría o acceso principal.

ZONA DE ORDENANZA NO PXOM

NA QUE SE ATOPA:

SOLO RÚSTICO PROTEXIDO DE MATO

PLANEAMENTO POSTERIOR:

OBRIGADO: RECOMENDADO: SI   OPTATIVO: INNECESARIO:

OBRAS PERMITIDAS:

-ROTURACIÓN SUPERFICIAL: Sometida a autorización da DXP da Xunta de Galicia.

-ROTURACIÓN PROFUNDA: Sometida a autorización da DXP da Xunta de Galicia.

-FORESTACIÓN: NON

Se procede

MELLORAS NECESARIAS:

- A) NO PROPIO ELEMENTO: Excavación, consolidación de construccions e posta en valor do ben dende unha perspectiva turística e cultural.
- B) NO CONTORNO: Sinalización e acondicionamento de accesos.

OBSERVACIONES:

No transcurso dunha prospección superficial que tivo lugar no ano 1988 atopáronse cerámicas negras en superficie e un fragmento de muíño manual circular.

A uns 100 m do xacemento atópase un afloramento granítico coñecido popularmente como *Penedo da Moura*², unha voluminosa masa rochosa de nome e lenda directamente asociada ao Castro de Vilar de Santos. Os paisanos contan que os seus devanceiros narraban como unha moura trasladara na cabeza, unha a unha, as pezas de granito que conforman o *Penedo*. Unha vez concluída a "obra", a moura pasaría o tempo fiendo novelos de lan (o gando ovino áinda posúe unha destacada importancia nas actividades agro-gandeiras do concello e da comarca) que pousaría nas cazoletas (posibles petroglifos) que se dispoñen na superficie da rocha máis elevada.

² O penedo, un referente lúdico infantil para moitas xeracións, posúe unha laxa escorregadoira e unha oxquedade que permite a introdución da metade do corpo dunha persoa.

XA-2

ACABADO DEFI
MENTE ROLU PLENO
17.12.2011
A SECRETARIA
ANA M. ARENAL VAREZ

Penedo da Moura

**CATÁLOGO DE XACEMENTOS ARQUEOLÓXICOS DO
CONCELLO DE VILAR DE SANTOS**

FICHA TÉCNICA Nº: XA-3

CÓDIGO DO XACEMENTO: GA32090001

DOCUMENTACIÓN ESCRITA

DENOMINACIÓN: Xacemento romano de Parada do Outeiro	TIPO DE ELEMENTO: Necrópole romana-villae
LOCALIZACIÓN: Parada do Outeiro Coordenadas ¹ : 7°48'23''W; 42°06'10''N	TITULARIDADE: Freguesia de Parada do Outeiro
GRAO DE PROTECCIÓN: II-2 (G.II-2)	

DESCRICIÓN:

Con motivo da reedificación do templo parroquial en 1950 tivo lugar o achado dun mosaico por teselas policromadas de 2.40x1.70 m. As cores branca, azul, vermello e branco debuxaban o perfil de peixes e estrelas de mar que respostaban a unha factura tosca e pouco lograda, o que evidencia as dotes pouco cultivadas dos seus autores. O mosaico atopouse dentro dunha estructura arquitectónica de límites indefinidos, polo que foi imposible determinar con certeza o seu perímetro.

Ao pé da escalinata que dá acceso ao adro atopáronse tumbas rectangulares labradas en granito que contiñan cerámica sigillata. Cuevillas escribiu no Caderno de Estudios Galegos² (CEG) que "no lejos" desta igrexa apareceron máis de 50 vasillas de barro "enchufadas dos a dos" e colocadas en posición vertical e definindo un circulo. Tratábase de pezas duns 22 cm de alto e 9.5 de boca, contorneadas con barro amarelento. A finais da década de 1980 aínda era posible observar polo adro, a nivel superficial, algúns restos de téguas.

ZONA DE ORDENANZA NO PXOM

NA QUE SE ATOPA:

SOLO DE NÚCLEO RURAL 2 CONSOLIDADO

PLANEAMENTO POSTERIOR:

OBRIGADO:	RECOMENDADO: SI	OPTATIVO:	INNECESARIO:
-----------	-----------------	-----------	--------------

OBRAS PERMITIDAS:

- ROTURACIÓN SUPERFICIAL
- ROTURACIÓN PROFUNDA
- FORESTACIÓN

RESOLUBADO
MENTE POLA PLÉN
17.12.2001
A SECRETARIA

ANALOGIA
SERV. DE
SECRETARIA
ANALOGIA
ARES CALVACHEZ

¹ Se procede

² T.VIII.

MELLORAS NECESARIAS:

- A) NO PROPIO ELEMENTO:
- B) NO CONTORNO: Instalación de paneis informativos con textos e ilustracións dos achádegos no adro parroquial.

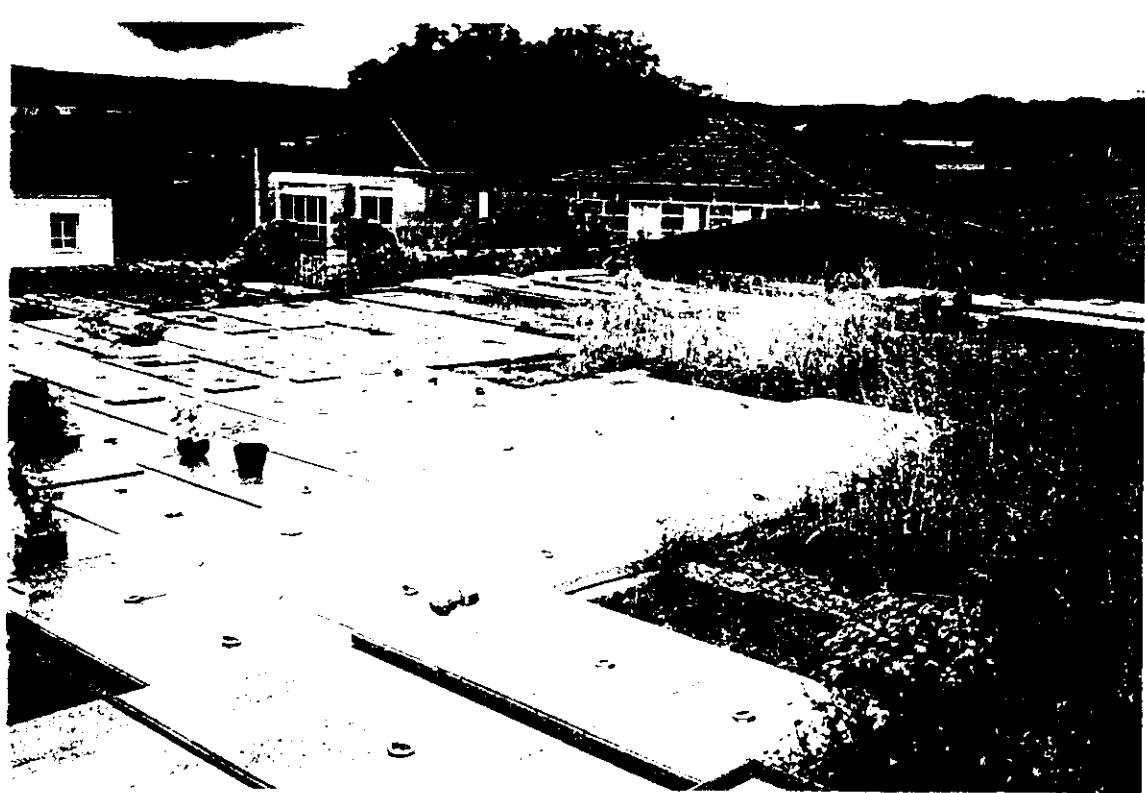
OBSERVACIÓN:

O xacemento atópase a uns 600 m de altura.

ASSEMBADO DEFINITIVAMENTE
17.12.2001
PARA PLENO
A SECRETARIA
ANALIA AREAS ALVAREZ

RECIBIDO DEFINITIVAMENTE
COMITÉ POLÍTICO PLENO
17.12.2001
DE A SECRETARIA
ANA M. ARES ALVAREZ

**CATÁLOGO DE XACIMENTOS ARQUEOLÓXICOS DO
CONCELLO DE VILAR DE SANTOS**

FICHA TÉCNICA Nº: XA-4

CÓDIGO DO XACIMENTO: GA32090002

DOCUMENTACIÓN ESCRITA

DENOMINACIÓN: Necrópole de Barreiros	TIPO DE ELEMENTO: Cemiterio romano ¹
LOCALIZACION: Lugar de Barreiros (Parada do Outeiro) Coordenadas ² : 7°48'18" W; 42°06'23" N	TITULARIDADE: Privada
GRAO DE PROTECCIÓN: II-2 (G.II-2)	

DESCRICIÓN:

Xacemento situado a 650 m de altura nun soar privado localizado na entrada do lugar de Barreiros³. Sitúase á dereita da estrada, moi cerca da Igrexa parroquia onde se localiza o xacemento romano de Parada do Outeiro, nun terreo ocupado por unha modesta casa de ladrillo construída a finais da década de 1980. Con motivo da realización dos labores de cimentación do edificio foi atopado un sepulcro romano (destruído), así como numerosas tégulas e imbrices que conformaban sepulturas que contiñan vasos de barro amarelento³.

ZONA DE ORDENANZA NO PXOM

NA QUE SE ATOPA:

SOLO DE NÚCLEO RURAL 2 NON CONSOLIDADO

PLANEAMENTO POSTERIOR:

OBRIGADO: RECOMENDADO: SI OPTATIVO: INNECESARIO:

OBRAS PERMITIDAS:

-ROTURACIÓN SUPERFICIAL: SI

-ROTURACIÓN PROFUNDA: Con control arqueológico.

-FORESTACIÓN: NON

¹ Se procede

² O propio topónimo danos a clave das cualidades físicas deste terreo, propicio para a obtención de barros e a posterior cocición de pezas de cerámica: téguas, imbrices, ánforas...

³ Un destes vasos foi depositado no Museo Arqueológico Provincial de Ourense. Os residentes aseguran que o outro foi cedido ao párroco polo defunto propietario, Rafael Pozos.

MELLORAS NECESARIAS:

- A) NO PROPIO ELEMENTO:
- B) NO CONTORNO: Instalación dun panel informativo con textos e ilustracións dos achádegos ao pé da finca, sempre de conformidade dos propietarios.

OBSERVACIÓNES:

Con motivo da elaboración deste catálogo os propietarios da finca amosáronnos unha tégula romana que atoparan anos atrás con motivo da construcción dun galpón. Puxemos este dato en coñecimento da alcaldía do Concello de Vilar de Santos, así como do Servicio Provincial de Arqueoloxía da Consellería de Cultura. Asimesmo recomendamos ao alcalde-presidente do municipio que, de conformidade coa Delegación Provincial de Patrimonio, promovese o traslado do ben ao Museo da Limia.

**CATÁLOGO DE XACIMENTOS ARQUEOLÓXICOS DO
CONCELLO DE VILAR DE SANTOS**

FICHA TÉCNICA Nº: XA-5

CÓDIGO DO XACEMENTO: Achádego solto

DOCUMENTACIÓN ESCRITA

DENOMINACION: Xacemento do Toural	TIPO DE ELEMENTO: Xacemento indeterminado PDLU PERÍODICO 12.2031 PLENO
LOCALIZACION: O Toural (Parada do Outeiro) Coordenadas: 7°49'01" W; 42°06'15" N	TITULARIDADE: Privada
GRAO DE PROTECCIÓN: III (G.III)	SECRETARIA ANA M. ARES VAREZ
DESCRIPCION: Localizado moi perto da aldea de Vieiro (a uns 300 m aprox), o lugar coñecido como O Toural é un pequeno núcleo de vivendas unifamiliares illadas situado a 650 m de altura. Trátase dunha planicie de labradío no que tiveron lugar varios achados casuais (só se ten constancia dun único xacemento catalogado) entre eles o de vasos cerámicos e moedas de ouro segundo aseguran algúns veciños. Os arquivos da Dirección Xeral de Patrimonio dan conta do achádego dun establecemento romano "cuxa verdadeira identidade non podemos precisar", pero que ben podería pertencer a un edificio de superficie. No contorno documentouse a aparición de téguas a ambos lados da pista.	

ZONA DE ORDENANZA NO PXOM

NA QUE SE ATOPA:

SOLO RÚSTICO PROTEXIDO AGRARIO

PLANEAMENTO POSTERIOR:

OBRIGADO: RECOMENDADO: SI OPTATIVO: INNECESARIO:

OBRAS PERMITIDAS:

- ROTURACIÓN SUPERFICIAL: SI
- ROTURACIÓN PROFUNDA: Con control arqueolóxico
- FORESTACIÓN:

MELLORAS NECESARIAS:

- A) NO PROPIO ELEMENTO:
- B) NO CONTORNO:

Se procede

Ver ficha correspondiente do Catalogo que obra en poder da Dirección Xeral de Patrimonio.

OBSERVACIONES:

~~REVISADO DEFINITIVAMENTE
MENTE POLU PLENO~~

ENTE POL
17.12.2010

~~A SECRETARIA~~

Second

SECRET

WA

卷之三

10

**CATÁLOGO DE XACEMENTOS ARQUEOLÓXICOS DO
CONCELLO DE VILAR DE SANTOS**

FICHA TÉCNICA Nº: XA-6

CÓDIGO DO XACEMENTO: Achádego solto

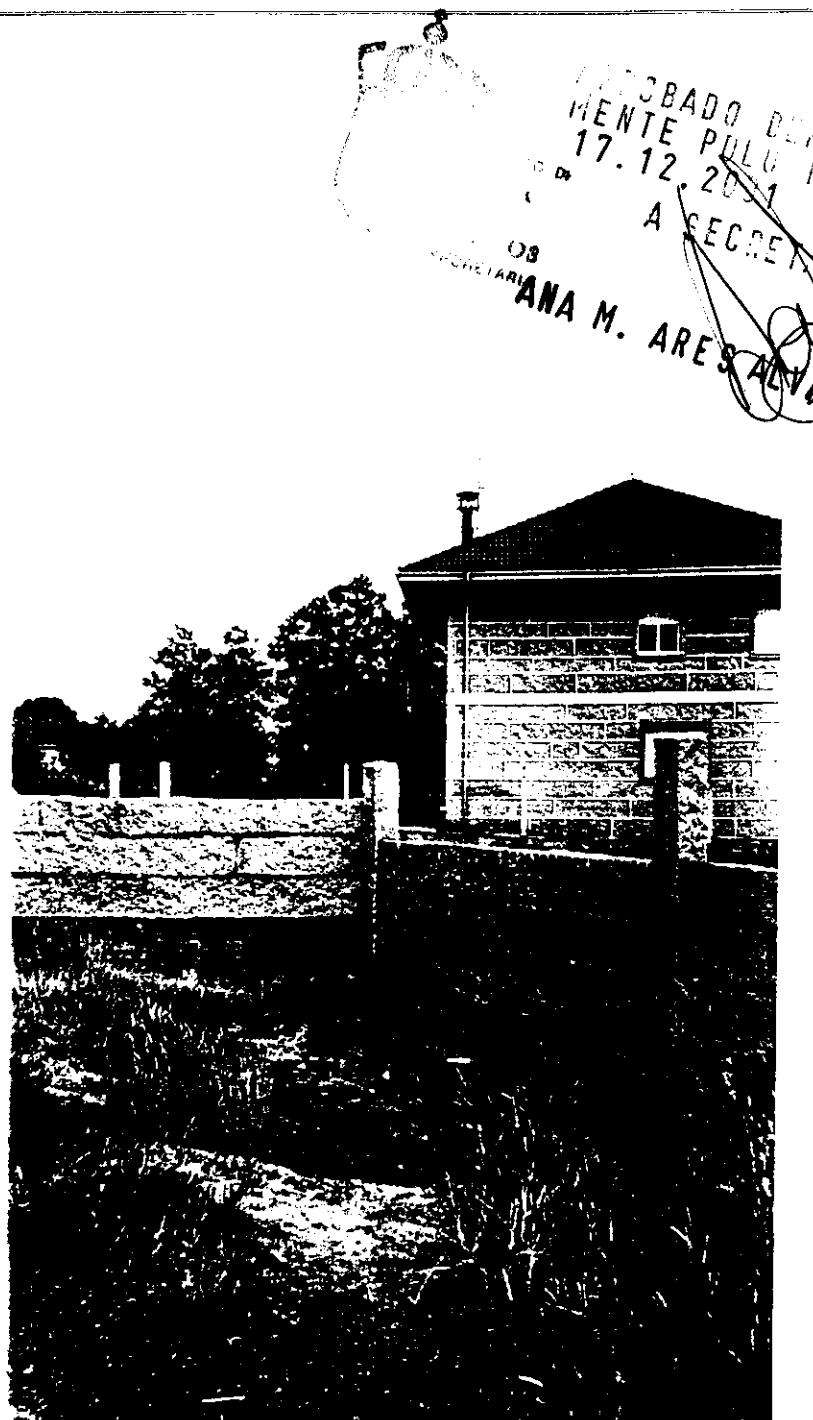
DOCUMENTACIÓN ESCRITA

DENOMINACIÓN: Xacemento do Campo	TIPO DE ELEMENTO: Indeterminado		
LOCALIZACION: Lugar de O Campo (Vilar de Santos) Coordenadas: 7°47'57" W; 42°05'08" N	TITULARIDAD: Privada		
GRAO DE PROTECCION: III (G.III)	MENCIONES: MENCIONADO 17.12.2011 PLENO ANALÍA AREAS ALVAREZ A SECRETAIRIA		
DESCRICIÓN: Xacemento indeterminado dende a perspectiva cultural e cronolóxica que se sitúa na estrada que une o Vilar de Santos coas Casas da Veiga. Na beira esquerda deste vial, e ao pé dun moderno bebedeiro para o gando, foron atopados restos de varias tégulas. Este lugar de O Campo abrangue, segundo nos testemuñaron os veciños do lugar, uns 5000 metros cadrados: dende o bebedeiro ata un grupo de ameneiros que se disponen ao pé dun regato próximo.			
ZONA DE ORDENANZA NO PXOM NA QUE SE ATOPA: SOLO RÚSTICO COMÚN ACAÍDO PARA URBANIZAR			
PLANEAMENTO POSTERIOR:			
OBRIGADO:	RECOMENDADO: SI	OPTATIVO:	INNECESARIO:
OBRAS PERMITIDAS:		<ul style="list-style-type: none"> -ROTURACIÓN SUPERFICIAL: SI -ROTURACIÓN PROFUNDA: Con control arqueológico -FORESTACIÓN: SI 	
MELLORAS NECESARIAS:			
A) NO PROPIO ELEMENTO: B) NO CONTORNO:			

Se procede

OBSERVACIONES:

A parcela coñecida como O Campo, hoxe de titularidade privada, foi ata hai poucas décadas propiedade comunal. Coa súa venda, foi parcelada e convertida en soar –hoxe acolle unha vivenda unifamiliar valada perimetralmente cun elevado muro de perpiaño- e campo de labor.

**CATÁLOGO DE XACIMENTOS ARQUEOLÓXICOS DO
CONCELLO DE VILAR DE SANTOS**

FICHA TÉCNICA N°: XA-7

CÓDIGO DO XACIMENTO: Achádegos soltos

DOCUMENTACIÓN ESCRITA	
DENOMINACION: Xacemento da Barxa	TIPO DE ELEMENTO: Possible xacemento romano
LOCALIZACIÓN: A Barxa (Parada do Outeiro) Coordenadas ¹ : 7º48'20" W; 42º06'20" N	TITULARIDADE: Privada
GRAO DE PROTECCION: III (G.III)	17.12.2001 MUNICIPIO DE VILAR DE SANTOS PLENO SECRETARIA ANAM. ARQUEOLÓGICA APROBADO JOSE VAREZ
DESCRIPCION:	Neste lugar situado a 600 m de altura, tamén coñecido cos nomes de Barxina e Cantos Dourados, foron atopados restos de tegulas romanas. Dado que esta zona de labradío se atopa moi perto do xacemento de Parada do Outeiro (onde se ubica a igrexa parroquial) os investigadores dubidan se os restos atopados dan testemuño do traslado dos restos atopados en Parada con motivo da construcción de novas sepulturas, ou se se trata dun xacemento diferenciado.
ZONA DE ORDENANZA NO PXOM NA QUE SE ATOPA: SOLO DE NÚCLEO RURAL 2 NON CONSOLIDADO	
PLANEAMENTO POSTERIOR:	OBRIGADO: RECOMENDADO: SI OPTATIVO: INNECESARIO:
OBRAS PERMITIDAS: -ROTURACIÓN SUPERFICIAL: Si -ROTURACIÓN PROFUNDA: Sometida a autorización da DXP da Xunta de Galicia. -FORESTACIÓN:	
MELLORAS NECESARIAS: A) NO PROPIO ELEMENTO: B) NO CONTORNO:	

Se procede

OBSERVACIONES:

O xacemento atópase no lateral esquierdo do camiño que une Parada do Outeiro con Vieiro, despois de cruzar a ponte que salva o regato Lamelas.

MARTES
17.12.2001
A SECRETAIRIA
ANA M. ARESCA VAREZ

CATÁLOGO DE XACIMENTOS ARQUEOLÓXICOS DO CONCELLO DE VILAR DE SANTOS

FICHA TÉCNICA Nº: XA-8

CÓDIGO DO XACEMENTO: Achádego solto

DOCUMENTACIÓN ESCRITA

DENOMINACIÓN: Arracada de Vilar de Santos	TIPO DE ELEMENTO: Adobío de ouro		
LOCALIZACIÓN: Finca Albariño (S. Xoán de Vilar de Santos) Coordenadas: 7°47'15''W; 42°04'22''N	TITULARIDADE: Pública <i>SECRETARIA</i> <i>ANAMAREZ</i>		
GRAO DE PROTECCIÓN: III (G.III)	<i>REBADO MENTE POLU DEFESA PLENO</i> <i>A SECRETARIA</i> <i>AREAS AMAREZ</i>		
DESCRICIÓN:			
<p>Peza de ouro datada na Idade do Ferro (S. III-II a.C.) e actualmente depositada no Museo Arqueolóxico Provincial de Ourense. Foi atopada no ano 1924 a 2m. de profundidade nun chan de labradío situado ao pé dunha ponte de recente construción situada sobre a canle de desaugue da Lagoa de Antela.</p> <p>Este adobío, probablemente feminino en opinión de Pérez Outeiriño, está constituído esencialmente por unha parte penalunar superior e outra triangular inferior. A xoia está traballada cun fina lámina de ouro recortada que se suxeitaba á prenda de vestir que a locía por medio dun sistema de dobre suspensión: cadea ou cordón non confevado, e pinzamento sobre o lóbulo inferior dun dos seus cinco pavillóns de forma auricular.</p> <p>Tanto o crecente como o apéndice triangular decóranse ben de forma intrínseca (repuxado, levantado, puntillado, burilado...), ben por aplicación de elementos decorativos mediante soldadura (láminas, gránulos, fíos en espiral...), destacando sobremaneira a aplicación de campánulas troncocónicas de ancho borde moi similares ás atopadas na zona miñota. Dúas representacións decorativas en forma de ave, outros dous prótomos de palmípedas opostos e unidos, xunto con outra figura de ave acuática en forma de ave acuática en vulto redondo que sostén no pico un triángulo de 11 gránulos soldados entre si¹.</p> <p>Os especialistas (Blanco Freijeiro -1957-, López Cuevillas -1939- e Pérez Outeiriño -1982-) coinciden en sinalar que esta peza pertence a un repertorio avanzado da ourivería castrexa.</p>			
ZONA DE ORDENANZA NO PXOM NA QUE SE ATOPA: SOLO RÚSTICO PROTEXIDO DO ESPACIO NATURAL DA VEIGA			
PLANEAMENTO POSTERIOR:			
OBRIGADO:	RECOMENDADO: SI	OPTATIVO:	INNECESARIO:

¹ Cómpre destacar os escasos exemplos representativos que ofrece a ourivería castrexa. Exemplos como este de Vilar de Santos, xunto coas diademas de Ribadeo ou Elviña, son claras excepcións dunha cultura filoxeométrica no que respecta á ornamentación de xoias e útiles.

OBRAS PERMITIDAS:

- ROTURACIÓN SUPERFICIAL: SI
- ROTURACIÓN PROFUNDA: Sometida a control arqueológico.
- FORESTACIÓN:

MELLORAS NECESARIAS:

- A) NO PROPIO ELEMENTO:
- B) NO CONTORNO:

OBSERVACIONES:

Alfredo Seara cre que estamos diante dun achádego descontextualizado, algo posiblemente motivado pola cercana localización da Vía XVIII do Itinerario de Antonino (de Braga a Astorga por Bande e Valdeorras-Bierzo)², arteria de comunicación que tamén explicaría o achádego de fragmentos de téxiles e cerámica no mesmo lugar.

² Pérez Losada, F.: *Xeografía histórica da Galiza romana*. Ed. ANI; Vigo, 2006.

**CATÁLOGO DE XACEMENTOS ARQUEOLÓXICOS DO
CONCELLO DE VILAR DE SANTOS**

FICHA TÉCNICA Nº: XA-9,10,11,12

CÓDIGO DO XACEMENTO: Achádegos soltos

DOCUMENTACIÓN ESCRITA

DENOMINACION:	TIPO DE ELEMENTO:
Miliario de Cachalgura. Miliario de Os Cantos, Miliario de Os Padrosos, Miliario de Parada do Outeiro.	Miliarios romanos da Vía XVIII do Itinerario de Antonino
LOCALIZACION:	TITULARIDADE:
Cachalgura, Os Cantos, Os Padrosos, Parada do Outeiro Coordenadas: 7º48'05" W; 42º04'48" N 7º48'00" W; 42º04'48" N	Pública <i>SECCIÓN DE BIBLIOTECA Y PLENO 17.12.2001</i> <i>SECRETARIA ANA M. ARENAL Y AREZ</i>
GRAO DE PROTECCION:	DESCRIPCION:
III (G.III)	<p>A totalidade dos miliarios atopados no termo municipal de Vilar de Santos pertencen á Vía XVIII do Itinerario de Antonino (de Braga a Astorga por Bande e Valdeorras-Bierzo). O seu achádego tivo lugar, nos máis dos casos, con motivo da concentración parcelaria acometida hai dúas décadas aproximadamente. Naquela altura moitos miliarios foron expoliados (vendidos en Portugal din os veciños) e sepultados polas pas excavadoras, segundo recorda o párroco de Parada do Outeiro.</p> <p>Os servicios da Dirección Xeral de Patrimonio da Xunta de Galicia constataron a desaparición de dous (2) miliarios en Fonte Carballo, a venda ilegal doutro atopado en Vilar de Santos, así como a destrucción doutros catro (4) achados no lugar de O Marco. A mesma sorte correu o <i>Miliario de Adriano</i> que atopou Barros Sivel na congostra de Fonte Carballo, ao SE de Vilar de Santos en sentido Barrio (a 400 m da estrada C-531). Este exemplar foi atopado tronzado en tres anacos, mais os traballos de investigación de Rivas Fernández -quen o catalogou co nº 6- permitiron determinar a súa filiación.</p> <p>O <i>Miliario de Os Cantos</i> (XA-9) é un fito anepigrafiado que se localiza no lugar do mesmo nome, un cruzamento de pistas ortogonais executadas cando a concentración parcelaria. Érguese sobre un pequeno basamento construído polo Concello. Exemplar anepigrafe.</p> <p>O <i>Miliario de Parada de Outeiro</i> (XA-10) é o único exemplar epigrafiado que se conserva en todo o municipio. Localízase no lugar de Parada do Outeiro, ao SW do templo parroquial (25 m). Foi atopado perto do lugar de Castelaus.</p> <p>O <i>Miliario de Cachalgura</i> (XA-11) que adopta o nome do lugar que actualmente o acolle, dentro do recinto no que se sitúan os xardíns da Casa do Concello, procede do lugar coñecido como As Touzas, situado ao pé da XVIII Vía Romana. Trátase dun fito iconográfico de carácter anepígrafe que foi reutilizado como xamba dunha porta ou portal por algúns veciño denantes do seu traslado ao parque, tal e como evidencian as visagras que ainda posúe fincadas no seu fuste.</p> <p>O <i>Miliario de Os Padrosos</i> (XA-12) ubícase no lugar do mesmo nome nun cruzamento de pistas agrarias ortogonais construídas con motivo das obras de concentración parcelaria. Foi atopado a uns 200 m. ao W do lugar no que se empraza. Posúe dous profundos cortes horizontais na parte superior provocados por unha ferramenta cortante (unha radial probablemente). Exemplar anepigrafe.</p>

Se procede

**ZONA DE ORDENANZA NO PXOM
NA QUE SE ATOPA:
SOLO RUSTICO PROTEXIDO AGRARIO**

PLANEAMENTO POSTERIOR:

OBRIGADO: RECOMENDADO: SI OPTATIVO: INNECESARIO:

OBRAS PERMITIDAS:

-ROTURACIÓN SUPERFICIAL:

-ROTURACIÓN PROFUNDA: Sometida a autorización da DXP da Xunta de Galicia.

-FORESTACIÓN:

MELLORAS NECESARIAS:

- A) NO PROPIO ELEMENTO: Recoméndase o retranqueo dos miliarios de Os Cantos e Os Padrosos para evitar eventuais accidentes de tráfico que poidan danar a súa integridade física.
- B) NO CONTORNO: Sinalización e acondicionamento do contorno máis inmediato. Instalación de paneis que permitan unha correcta valoración e interpretación do ben. O entorno do Miliario dos Padrosos, fundamentalmente o muro de bloques que pecha a propiedade anexa, debe ser notablemente mellorado para adecuar a súa estética ao carácter e á relevancia histórica do ben que é obxecto de protección.

OBSERVACIONES:

Os miliarios eran fitos graníticos de forma cilíndrica que o Imperio Romano situaba ao longo das súas vias, e que servía para medir as distancias en milleiros de pasos (millas) respecto do punto de orixe ou destino. Estes monolitos poden ser epigrafiados ou anepigrafados en función de se posúen ou non algún tipo de inscrición ou texto que testemuña o nome do constructor ou restaurador da vía. O máis probable é que as pezas atopadas en Vilar de Santos que foron expoliadas fosen todas epigrafiadas.

Rivas Fernández e Vázquez Núñez teñen estudiado pormenorizadamente os miliarios atopados na provincia de Ourense ("Addenda al catálogo y estudio de los miliarios orensanos", Boletín Auriense. Tomo IV).

APROBADO DEFINITIVAMENTE PÓLO PLENO
17.12.2001

A SECRETARIA

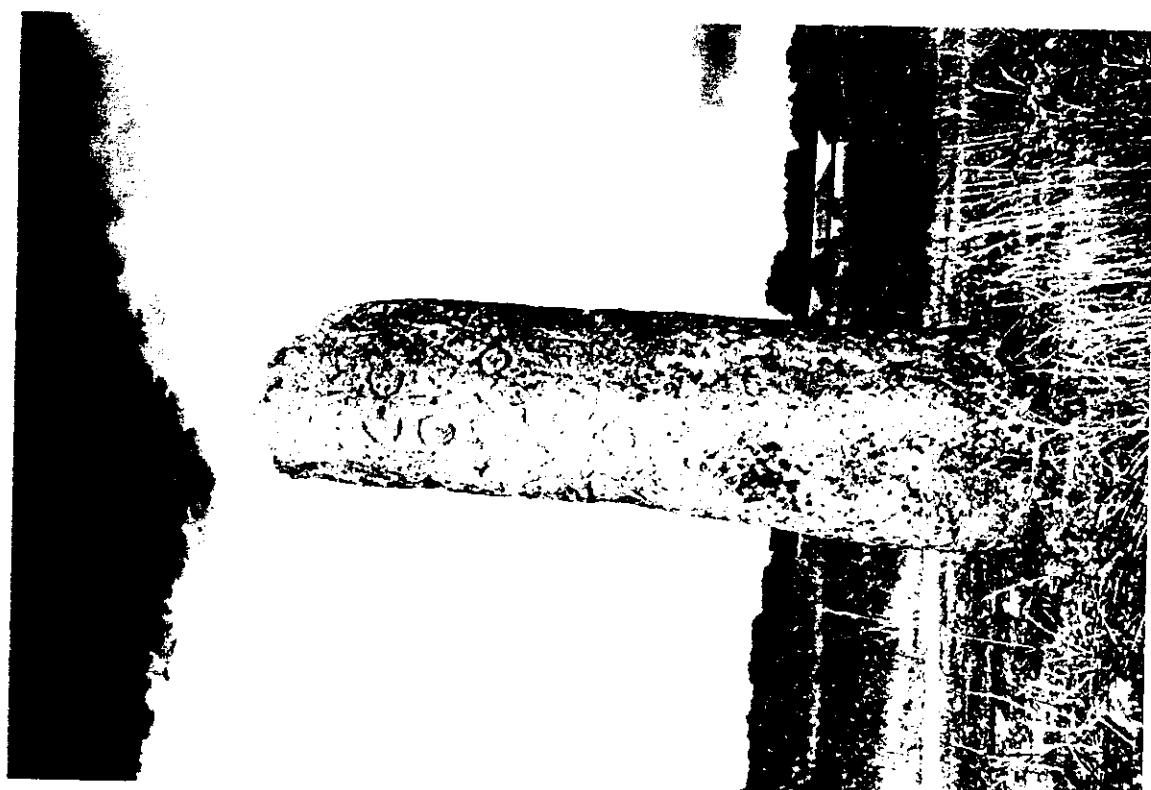
ANA M. ARS ALVAREZ

REBADO DEFINITIVAMENTE
POLU PLENO 0
17.12.2001
A SECRETARIA

ANALOGICO DE
2
ANA M. AREAS ALVAREZ
SECRETARIA

XA-9

XA-10

REBADO DEFINITIVAMENTE PULG PLENO

17.12.2001

A SECRETARIA

ANNA M. ARRES ALVAREZ

XA-11

XA-12

**CATÁLOGO DE XACEMENTOS ARQUEOLÓXICOS DO
CONCELLO DE VILAR DE SANTOS**

FICHA TÉCNICA Nº: XA-13

CÓDIGO DO XACEMENTO: Achádego solto

DOCUMENTACIÓN ESCRITA

DENOMINACION: Estela-menhir de Vilar de Santos	TIPO DE ELEMENTO: Pedra fita
LOCALIZACION: Vilar de Santos Coordenadas ¹ : 7°47'48" W, 42°05'09" N	TITULARIDADE: Pública
GRAO DE PROTECCION: III (G.III)	17.12.2001 REBAJO DEFINITIVO MENTE POLU PLENU A SECRETARIA ANALISIS ANA M. ARE
DESCRIPCION: Possible lugar de culto neolítico (-3500 a -1800) situado na estrada que leva do Vilar de Santos ás Casas da Veiga. Localizada en terreos de titularidade pública, J.C. Rivas atopou esta pedra fita que hoxe está depositada no Museo Arqueolóxico Provincial de Ourense. As pedras fitas son monumentos moi comúns a amplas zonas do megalitismo europeo (a Bretaña conta con máis de 5000 exemplares). Malia o descoñecemento que a falla de fontes directas nos causa, é posible atribuir a este tipo de elementos un papel delimitador do territorio ² ou ben cabe supor un uso conmemorativo-litúrxico asociado á celebración de ritos relixiosos referenciais das divinidades e/ou das ánimas descarnadas.	
ZONA DE ORDENANZA NO PXOM NA QUE SE ATOPA: SOLO RÚSTICO COMÚN ACAÍDO PARA URBANIZAR	
PLANEAMENTO POSTERIOR:	OBRIGADO: RECOMENDADO: SI OPTATIVO: INNECESARIO:
OBRAS PERMITIDAS:	-ROTURACIÓN SUPERFICIAL: Si -ROTURACIÓN PROFUNDA: Sometida a control arqueolóxico. -FORESTACIÓN: Parcial, sen que afecte ao ámbito protexido no que foi atopada a estela-menhir.

¹ Se procede

² Exemplos como a Lapa de Gargantáns cumplen ainda hoxe con este mesmo rol funcional.

MELLORAS NECESARIAS:

- A) NO PROPIO ELEMENTO: Recoméndase estudiar a posibilidade de devolver a estela-menhir ao lugar no que foi atopada.
- B) NO CONTORNO: Compriría sinalizar o lugar, así como instalar paneis que faciliten aos visitantes os datos clave que lles permitan valorar o ben na súa xusta medida.

OBSERVACIONES:

ACABADO DEFINITIVAMENTE
17.12.2001

DE A SECRETARIA

ANEXOS
SECRETOS

ANA M. ARES ALVAREZ

CATÁLOGO DE XACIMENTOS ARQUEOLÓXICOS DO CONCELLO DE VILAR DE SANTOS

FICHA TÉCNICA Nº: XA-14

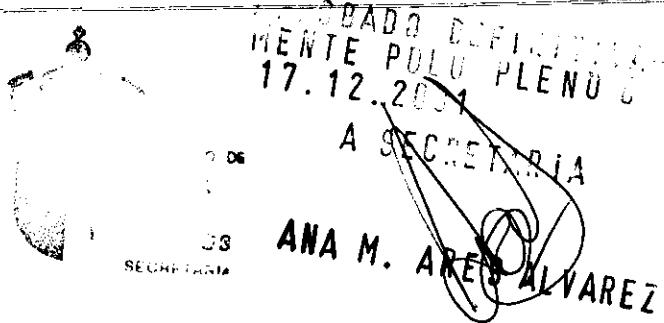
CÓDIGO DO XACIMENTO: Achádego solto

DOCUMENTACIÓN ESCRITA	
DENOMINACIÓN: Sartego da Capela de S.Xoán	TIPO DE ELEMENTO: Sartego antropomorfo
LOCALIZACIÓN: Aldea de Laioso (Parada do Outeiro) Coordenadas: 7°47'45" W; 42°07'51" N	TITULARIDADE: Freguesía de Laioso
GRAO DE PROTECCIÓN: III (G.III)	
DESCRICIÓN:	
<p>Actualmente situado no exterior da entrada da capela da aldea de Laioso, o sartego de Laioso corresponde ao cadaleito medieval dun infante, á vista das medidas que presenta (1.20 de longo por 24 e 30 cm de largo no seu lado maior e menor respectivamente)¹.</p> <p>Labrado nun granito de ampla granulación, o sartego presenta o perfil habitual dos cadaleitos pétreos medievais: contorneado capital, colo e oquedadade de forma estípital dos ombreiros aos pes. Carece de tapa.</p> <p>Na actualidade atópase exposto sobre dous soportes de pedra de labra recente ubicados no lado derecho da porta que dá acceso ao templo.</p>	
ZONA DE ORDENANZA NO PXOM NA QUE SE ATOPA: DOTACIÓN URBANÍSTICAS	
PLANEAMENTO POSTERIOR: OBRIGADO: RECOMENDADO: SI OPTATIVO: INNECESARIO:	
OBRAS PERMITIDAS: <ul style="list-style-type: none"> -ROTURACIÓN SUPERFICIAL: -ROTURACIÓN PROFUNDA: -FORESTACIÓN: 	
MELLORAS NECESARIAS: <ol style="list-style-type: none"> NO PROPIO ELEMENTO: Cómpre mellorar a suxección do sartego aos seus soportes a fin de evitar a súa eventual sustracción. NO CONTORNO: Aconsellamos a colocación dun panel explicativo que permita contextualizar a historia e características do ben aos ollos dos visitantes. 	

¹ A cavidade interior posúe 1 m. de longo. A tapadeira ten 1.20 x 25 e 16 nos seus lados menores.

OBSERVACIONES:

Denantes do seu traslado ao lugar que ocupa na actualidade, o sartego formaba parte do piso da capela.

**CATÁLOGO DE XACIMENTOS ARQUEOLÓXICOS DO
CONCELLO DE VILAR DE SANTOS**

FICHA TÉCNICA Nº: XA-14

CÓDIGO DO XACIMENTO: Achádego solto

DOCUMENTACIÓN ESCRITA			
DENOMINACION: Ara da Capela de S. Xoán	TIPO DE ELEMENTO: Ara romana <i>LLENADO ENTE PULU</i> <i>17.12.2011 PLENO</i>		
LOCALIZACIÓN: Aldea de Laioso (Parada do Outeiro) Coordenadas: 7°47'45" W; 42°07'51" N	TITULARIDADE: Freguesía de Laia M. <i>ASOCIACIÓN</i> <i>AREZ</i>		
GRAO DE PROTECCION: III (G.III)			
DESCRIPCION:			
<p>Situada ao lado esquierdo da porta que dá acceso á Capela de S. Xoán, esta Ara romana adicada a Xúpiter foi labrada en granito, segundo se le no devaluado epígrafe que contén na súa faciana maior. Peza de carácter conmemorativo, a parte superior e as molduras do lado esquierdo e superior frontal (duns 9 cm. aprox) presentan unha notable tosquedad, o que evidencia que foron rozadas a pico.</p> <p>O epigrafiado presenta un notable desgaste, evidencia da súa antiguedade (séculos I-IV a.C.), tal e como testemuña Taboada Chivite¹. De forma cúbica, cada unha das súas caras ten uns 70 cm e altura por 40 de largo.</p> <p>As aras eran pedras consagradas ou altares que os romanos utilizaban como ícono representativo das súas ofrendas á divinidade (neste caso a Xúpiter). As aras acostumaban a estar rodeadas dun espacio sacro utilizado polos romanos como escenario onde oficiar os seus ritos de alabanza e recoñecemento ás súas deidades.</p>			
ZONA DE ORDENANZA NO PXOM			
NA QUE SE ATOPA: DOTACIÓN URBANÍSTICAS			
PLANEAMENTO POSTERIOR:			
OBRIGADO:	RECOMENDADO: SI	OPTATIVO:	INNECESARIO:
OBRAS PERMITIDAS:			
<ul style="list-style-type: none"> -ROTURACIÓN SUPERFICIAL: -ROTURACIÓN PROFUNDA: -FORESTACIÓN: 			

¹ Boletín Auriense: T II.

MELLORAS NECESARIAS:

- A) NO PROPIO ELEMENTO: Cómpre mellorar a suxección da ara ao chan a fin de evitar a súa eventual sustracción.
- B) NO CONTORNO: Aconsellamos a colocación dun panel explicativo que permita contextualizar a historia e características do ben aos ollos dos visitantes.

OBSERVACIONES:

No epigrafe lese o seguinte:
I O M
O V R
V SATR

Co advenimento do cristianismo as aras pasaron a acoller reliquias de mártires.

RECORRIDO
12.12.2001 PLÉNU
SECRETARIA
TOS ANA M. ARES ALMENDRAZ